

Kuvataan kännyköillä!

Tutkimus Suomen valokuvataiteen museon yleisötyötoiminnan digitalisoitumisesta

Varpu Sipilä
Pro gradu –tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Taidekasvatuksen oppiaine
Kevät 2017

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta – Faculty of Humanities	Laitos – Department Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos – Department of Music, Art and Culture Studies
Tekijä – Author Sipilä Varpu	
Työn nimi – Title Kuvataan kännyköillä! Tutkimus Suomen valokuvataiteen museon yleisötoiminnan digitalisoitumisesta	
Oppiaine – Subject Taidekasvatus – Art Education	Työn laji – Level Pro gradu –tutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2017 – May 2017	Sivumäärä – Number of pages 85
Tiivistelmä – Abstract <p>Tässä pro gradu –tutkielmassa tarkastellaan digitalisaation vaikutuksia Suomen valokuvataiteen museon yleisötoimintaan. Digitalisaation vaikutusta ilmentää Valokuvataiteen museolla syksyllä 2016 aloitetut kännykkäkuvauskurssit, jotka toimivat tutkimuksen kohteena. Eksploratiivisen tutkimuksen tavoitteena on selvittää, miten digitalisaatio on vaikuttanut museon kasvatuksellisiin tavoitteisiin. Aineistona on käytetty kännykkäkurssien kurssikuvauksia sekä dokumentoitua materiaalia, joka liittyy Suomen valokuvataiteen museon menneisiin hankkeisiin, projekteihin, työpajoihin ja muihin yleisötoiminnan puitteissa järjestettyihin tapahtumiin. Tyypiltään laadullisen tutkimuksen analyyttisen viitekehyksen muodostavat valokuvauksen digitalisoituminen, museoiden yleisötoiminnan kehitys sekä mediakasvatukselliset lähtökohdat. Analyysi on pitkälti hermeneuttinen, minkä takia aineistoa lähestytään intertekstuaalisin ottein eli aineistosta syntyneitä ajatuksia pyritään yhdistämään aiemman tutkimuksen kanssa.</p> <p>Tutkimuksessa huomataan, että kännykkäkuvauskurssien syntymiseen on vaikuttanut osaltaan valokuvauksen digitalisoituminen, mutta niiden järjestäminen on ollut myös Valokuvataiteen museon strateginen päätös. Museolla on velvollisuus toimia kasvattajana sekä auttaa muita sopeutumaan yhteiskunnallisten muutoksiin. Kännykkäkameroiden ollessa osa tätä päivää, on oletettavaa, että niillä valokuvaamista myös opetetaan. Samalla digitalisaatio on vaikuttanut Valokuvataiteen museon pedagogiseen toimintaan. Taidekasvatuksesta ollaan enemmän siirretty mediakasvatuksellisiin tavoitteisiin. Suurena syynä on taloudellinen ahdinko, minkä takia kasvatuksellisia hankkeita siirretään enemmän museon fyysisten tilojen ulkopuolella toteutettaviksi. Toisaalta, digitalisaatio on parantanut huomattavasti museon saavutettavuutta.</p>	
Asiasanat – Keywords Taidekasvatus, mediakasvatus, digitalisaatio, kännykkäkamerat, yleisötyö	
Säilytyspaikka – Depository JYX	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Tutkimuksen lähtökohdat	4
2.1. Tutkimuksen tavoite	4
2.2. Käsitteet	4
Digitalisaatio	4
Yleisötyö	5
2.3. Aineisto	6
2.4. Teoreettiset lähtökohdat ja metodit	7
2.5. Aikaisempi tutkimus	7
Valokuvauksen digitalisoituminen	7
Mediakasvatus	9
Museoiden yleisötyö	9
2.6. Tutkimuksen rakenne	10
3. Valokuvauksen digitalisoituminen	11
3.1. Kamera ja valokuvaus nyt	12
3.2. Kansallisharrastuksemme valokuvaus	15
3.3. Sharing is caring	17
3.4. Päätelmät	23
4. Yleisötyö	25
4.1. Valistuksesta yleisötyöhön	25
4.2. Miten saada yleisö museoon?	30
4.3. Työpaja- ja kurssitoiminta	32
4.4. Oheisohjelma ja tapahtumat	35
4.5. Digitalisaation merkitykset museon yleisötyötoiminnassa	37
4.6. Päätelmät	43
5. Valokuva kasvattaa	45
5.1. Valokuvat kielenä	46
5.2. Oppia ikä kaikki	50
5.3. Kuvanlukutaito Internetin aikakaudella	53
5.4. Museoiden monenlaiset mahdollisuudet kasvattaa	56
5.5. Päätelmät	59
6. Kuvataan kännyköillä!	61
6.1. Tapaus kännykkäkuvauskurssit	61
Tapaustutkimus	61
Suomen valokuvataiteen museon kännykkäkuvauskurssit	62
Kurssien valokuvauksellinen sisältö	69
6.2. Päätelmät	72
7. Tulokset ja päätelmät	74
8. Lähteet ja kirjallisuus	80

1. Johdanto

Maailma on kasvavassa määrin visuaalinen. Erilaisiin kuvastoihin törmääminen on jokapäiväistä. Erilaisilla kuvastoilla on kuitenkin erilaiset merkitykset ja tavoitteet, minkä takia myös kuvanlukutaidosta on tullut entistä tärkeämpi taito lukutaidon rinnalle. Myös kuvien tekemisestä on tullut entistä helpompaa ja erilaisten kuvastojen sekoittuminen keskenään on myös yleisempää. Teknologian kehitys on tehnyt erityisesti valokuvien ottamisesta ja erilaisten medioiden yhdistämisestä helposti lähestyttävää. Ihmiset tuottavat kuvia jatkuvasti kännykkäkameroillaan ja tästä johtuen myös luova harrastuneisuus valokuvauksen suhteen on lisääntynyt entisestään. Maailman ja teknologian kehityksen kautta myös erilaisten kuvien ottaminen ja tekeminen mobiililaitteilla muuttuu.

Idea tutkimukseeni rajautui ollessani harjoittelussa Suomen valokuvataiteen museolla syksyllä 2016. Olen opintojeni aikana ollut yleisesti kiinnostunut siitä, kuinka digitalisaatio on vaikuttanut taiteen harrastamiseen ja kuluttamiseen. Koska valokuva on luonnollisesti digitalisaation kanssa kiihkeästi tekemisissä, vaikutti tämä myös osittain harjoittelupaikan valintaan. Olettamukseni siitä, että valokuvan monet muodot niin tematiikaltaan kuin formaatiltaan vaikuttavat museon toimintaan osoittautui oikeaksi. Valokuvataiteen museo on jatkuvasti tekemisissä digitalisaation aiheuttamien muutosten kanssa. Digitalisaatio vaikuttaa siis kokonaisvaltaisesti museon toimintaan ja tulevaisuutta mietitään jatkuvasti. Yksi keskeisistä kysymyksistä on, kuinka digitaalista kuvamateriaalia kerätään kokoelmiin ja millä logiikalla. Digitalisaation myötä on muun muassa tullut uusia sosiaalisen median alustoja, joiden kautta kuvien levittäminen on arkipäivää. Kuvat jäävät siksi usein vain bittiavaruuteen, mutta silti tällaisen kuvamateriaalin kerääminen arkistoihin on tulevaisuutta ajatellen välttämätöntä. Se, miten kuvia valikoidaan ja millä tavalla niitä arkistoidaan on yksi esimerkki digitalisaation aiheuttamista haasteista.

Taidekasvatuksen opiskelijana suoritin harjoittelun museolla yleisötyön puolella. Kolmen kuukauden aikana pääsin tutustumaan laajasti yleisötyön historiaan eli hankkeisiin, projekteihin ja työpajoihin, joita museossa on toteutettu. Materiaalia tutkiessa huomasin kuitenkin, että

digitalisaatio on vaikuttanut myös osaltaan yleisötyöhön ja taidekasvatustoimintaan. Tämä ei varsinaisesti tullut yllätyksenä, mutta herätti kiinnostukseni kuitenkin tutkia tarkemmin, miten digitalisaatio on vaikuttanut tähän osa-alueeseen museossa.

Valokuvataiteen museossa on ollut museopedagogista toimintaa jo yli kymmenen vuoden ajan. Tämän ajan sisälle on mahtunut lukuisia erilaisia hankkeita ja työpajoja, jotka ovat enemmän tai vähemmän liittyneet museossa nähtäviin näyttelyihin. Työkaluina museon työpajoissa on käytetty alusta alkaen digitaalisia, niin sanottuja pokkarikameroita. Kymmenen vuoden aikana teknologia on kuitenkin kehittynyt massiivisesti ja pokkarikamerat ovatkin useille tämän päivän lapsille ja nuorille lähes tuntematon työkalu. Nykyajan pokkarikamera, kännykkä, on syrjäyttänyt vanhat digipokkarit lähestulkoon kokonaan. Valokuvaukseen tarvittava väline löytyy nyt melkein kaikkien taskusta. Tähän on myös Valokuvataiteen museo reagoanut voimakkaasti.

Yleisötyön yhtenä uusimpana tuotteena onkin syksyllä 2016 alkanut *Luovaa kännykkäkuvausta* -niminen kurssi, jossa, nimensä mukaisesti, otetaan kuvia vain älypuhelimilla. Kolme tuntia kestävä maksullinen kurssi järjestetään museon tiloissa noin kerran kuussa ja osallistujakiintiö saatiin syksyn aikana lähes joka kerta täyteen. Kännykkäkuvauskurssit ovat saaneet jatkoa myös keväällä 2017 alkavan *Ruokakuvia kännykällä* -kurssin myötä. Kännykkäkuvauskurssit poikkeavat aikaisemmista työpajoista ja kursseista, sillä niihin osallistuminen vaatii oman älypuhelimien tai tabletin. Näitä museo ei voi siis tarjota omasta puolesta. Tämä lienee yksi syy minkä takia kurssit onkin suunnattu oikeastaan aikuisyleisölle, eikä koululaisille, vaikkakin he ovat yhtä oikeutettuja osallistumaan kursseille. Museo ei voi vaatia, että kaikilla työpajoihin osallistuvilla lapsilla tai nuorilla olisi omaa älypuhelimia käytössä, sillä se ei olisi taloudellisesti tasavertaista. Kurssille osallistujat siksi ovat suurimmaksi osaksi aikuisyleisöä. Aikuisyleisö on kiinnostava siksi, että toisin kuin lapset ja nuoret, jotka kehittyvät ja kasvavat digitalisaation aiheuttamien muutoksien rinnalla, aikuisille teknologiset muutokset ja mahdollisuudet eivät tule itsestäänselvyyksinä. Voikin siis olettaa, että juuri aikuiset tarvitsevat opastusta näihin liittyvissä asioissa.

Toisaalta oletus siitä, että lapset ja nuoret olisivat jo seppiä syntyessään ja täysiä diginatiiveja, on väärä. He oppivat laitteiden käyttämistä kokeilemisen ja testailun ohella nimenomaan seuraamalla lähiympäristöään.¹ Siksi onkin tärkeää, että myös vanhemmat tai yleisesti aikuisetkin osaavat käyttää laitteitaan. Kännykällä kuvaaminen on tuskin kuitenkaan täysin tuntematon alue

¹ Huhtanen, 2016, s. 7.

aikuisyleisölle. Jokainen kurssille osallistuva on todennäköisesti kokeillut ottaa kuvia puhelimellaan aikaisemmin. Kun käytännössä kurssin osallistujat osaavat jo ottaa kuvia kännykällä, halutaan jo ehkä enemmän oppia itse valokuvaamiseen liittyviä teknisiä ja esteettisiä ominaisuuksia. Mediakasvatuksellisesta näkökulmasta erityisesti materiaalin tuottaminen sekä kyky tulkita mediasisältöä myös kriittisesti ovatkin tärkeitä taitoja laitteiden käyttämisen rinnalla.² Näitä taitoja tarvitsevat kaikenikäiset.

Tarkoitukseni on tutkia kyseisiä kursseja, koska ne kuvaavat nykyaikaa ja digitalisaation aiheuttamia toimenpiteitä museon kasvatustyössä erinomaisesti. Tutkimuksellani haluan selittää ja ymmärtää paremmin ilmiötä, joka liittyy laajemmin siihen, miten digitalisaatio ja mitkä kaikki digitalisaatioon liittyvät osa-alueet ovat vaikuttaneet luovaan toimintaan ja erityisesti tässä tapauksessa valokuvauksen harrastamiseen. Olen sen takia kiinnostunut teknologisten instrumenttien kehityksen lisäksi siitä, onko esimerkiksi sosiaalisen median käyttö vaikuttanut valokuvauksen harrastamiseen. Tämä on olennaista siksi, että sen lisäksi, että valokuvauksesta ja taiteen tekemisestä on tullut helpompaa, on taide nyt sosiaalisen median ansiosta myös entistä paremmin kaikkien saatavilla ja koettavissa. Koska kamerat ovat kännykässä, on loogista ottaa huomioon kuvien jakamiseen liittyvät tekijät, jotka ovat kasvaneet entisestään erilaisten digitaalisten alustojen ja sovellusten myötä. Kännykkä on ensisijaisesti kommunikoinnin väline. Yhtälailla olen kiinnostunut myös siitä, miten ja miksi juuri Suomen valokuvataiteen museo on päättänyt järjestämään kursseja ja mitkä ovat mahdollisesti syitä kurssille osallistumiselle.

Kaikesta tästä johtuen tutkimukseni on luonteeltaan eksploratiivinen, sillä pyrin selvittämään, miten nykytilanteeseen on kaiken kaikkiaan päädytty. Tavoitteenani on tutkia, miten museon yleisötyötoiminta on muuttunut digitalisaation myötä kartoittamalla Suomen valokuvataiteen museon yleisötyötoiminnan taustoja. Tämän avulla pyrin myös näkemään suuntaviivoja tulevaan. Digitalisaation tapahtuessa vahvasti nyt ja tässä, on mielestäni tärkeää, että aihetta tutkitaan myös taidekasvatuksen kannalta. Siksi pohdin tutkimuksessani myös, millä tavalla taidekasvatukselliset tavoitteet ovat muuttuneet Suomen valokuvataiteen museolla digitalisaation takia. Aiheen ajankohtaisuuden takia toivon tuovani lisää tietoa kyseiselle tutkimuskentälle, jotta uusia taidekasvatuksellisia menetelmiä voisi mahdollisesti jatkossa suunnitella ja kehittää edelleen.

² Huhtanen, 2016, s. 7.

2. Tutkimuksen lähtökohdat

Tässä luvussa kuvailen tutkimukseni rakennetta ja suuntaa. Aloitan esittelemällä tutkimukseni tavoitteet ja tutkimuskysymykset, käytettävän aineiston sekä teoreettiset viitekehykset. Tuon esille myös aikaisempia tutkimuksia tutkimusaiheeseen liittyen sekä selvitän olennaisimmat käsitteet. Lopetan kappaleen tutkimuksen rakenteen esittelyyn.

2.1. Tutkimuksen tavoite

Tutkimukseni tärkeimpänä tavoitteena on tutkia digitalisaation vaikutuksia Suomen valokuvataiteen museon yleisötyössä. Haluan kartoittaa Suomen valokuvataiteen museon yleisötyötoiminnan taustoja ja ymmärtää paremmin sen nykytilannetta tarkastelemalla kännykkäkuvauskursseja. Olen kiinnostunut siitä, minkälaiset tekijät ovat mahdollisesti vaikuttaneet kurssien järjestämiseen ja pyrin ottamaan siitä selvää aikaisempien tutkimusten ja kirjallisuuden avulla. Tutkimusta voi kutsua eksploraatiiviseksi. Tarkastelen Valokuvataiteen museon yleisötyön mennyttä toimintaa, projekteja, hankkeita ja työpajoja saadakseni selville, miten muutokset yleisötyössä näkyvät ja mitä uusia kasvatuksellisia tavoitteita on syntynyt digitalisaation aiheuttamana.

Tutkimustani johtaa näin ollen seuraava kysymys:

- Miten yleisötyötoiminta ja kasvatukselliset tavoitteet ovat muuttuneet Suomen valokuvataiteen museossa digitalisaation myötä?

2.2. Käsitteet

Digitalisaatio

Nykypäivänä suhteellisen yleiseen käyttöön vakiintunut termi digitalisaatio tarkoittaa erilaisten digitaalisten teknologioiden yhdistymistä jokapäiväisessä elämässä. Käsite on kuitenkin laaja,

minkä takia siitä ei ole vielä olemassa täysin vakiintunutta määritelmää, vaikka samoja asioita korostetaan useissa tarkennuksissa. Digitalisaatiolla voidaan ymmärtää muun muassa eri välineiden tietokoneistuminen sekä kaikenlaisen informaation muuttaminen digitaaliseksi, sellaiseksi, jota sekä tietoteknologiset välineet että ihmiset kykenevät ymmärtämään. Ennen kaikkea digitalisaatio kertoo kehityksestä ja nyky maailman riippuvuudesta teknologiaan: kaikki, mitä voidaan digitalisoida, digitalisoidaan.³ Myös jokseenkin samaa toteaa BusinessDictionary, joka määrittelee digitalisaation seuraavasti: digitalisaatio on digitaalisten teknologioiden integroimista arkipäiväiseen elämään digitoimalla kaiken, jonka voi muuttaa digitaaliseksi.⁴ Digitalisaatioon suhtaudutaan useimmiten positiivisesti, sillä sen avulla voidaan tehdä monia vanhoja toimintatapoja helpommiksi ja paremmiksi.⁵

Käytän digitalisaatiota tutkimuksessani valokuvauksen yhteydessä. Digitalisaatio on vaikuttanut valokuvaukseen merkittäväällä tavalla ja kuvailenkin sen aiheuttamia muutoksia tarkemmin kappaleessa 3. Yllä olevien määrittelyjen mukaan, digitalisaatio näkyy valokuvauksen kentällä erityisesti siinä, että se on tehnyt valokuvauksesta helpompaa ja arkipäiväistä. Kynnys valokuvaamiseen on madaltunut, sillä kamera löytyy nyt teknologian kehityksen takia myös kännyköistä. Lisäksi kuvia voidaan nyt ottaa huolettomasti ja määrällisesti enemmän, sillä kuvaaminen ei vaadi enää kalliin filmin ostamista saati sen kehittämistä. Otetut kuvat nähdään heti suoraan kamerasuodattimelta. Valokuvauksen digitalisoitumiseen kuuluu myös olennaisesti tietoteknologian avulla helpottunut kuvankäsittely, uudet kuvien jakamispalvelut ja julkaisualustat verkossa sekä uudentyypiset tavat arkistoida kuvia.⁶ Tämän takia valokuvaus liittyykin olennaisesti myös median maailmaan. Siksi tutkimuksessani on syytä tarkastella myös valokuvausta mediakasvatuksellisista lähtökohdista.

Yleisötyö

Yleisötyö on osa eri taide- ja kulttuuri-instituutioiden toimintaa. Termi on kuitenkin yleistynyt museoissa vasta 2000-luvun puolella.⁷ Sanan ”yleisö” alle lasketaan mm. asiakkaat, verkkovierailijat, kävijät ja osallistujat.⁸ Yleisöön myös mahtuu monenlaisia tapauksia: erilaisia

³ IGI-Global. <http://www.igi-global.com/dictionary/digitalization/7748>, 6.2.2017.

⁴ BusinessDictionary. <http://www.businessdictionary.com/definition/digitalization.html>, 2.3.2017.

⁵ Suomen Valtiovarainministeriö, digitalisaatio. <http://vm.fi/digitalisaatio>, 2.3.2017.

⁶ Salo, 2015, s. 11.

⁷ Jokela, Janna, 2016, s. 6.

⁸ Arts Council of England, 2016, s. 3.

ihmisiä, niin iältään kuin esimerkiksi ammatiltaan. Siksi yleisötyöllä tarkoitetaan museoissa kaikkien potentiaalisten yleisöjen tarpeisiin vastaamista. Sillä pyritään kehittämään ja tekemään museon toimintaa sopivaksi kaikille mahdollisille yleisöille, myös potentiaalisille museokävijöille. Kulttuuriorganisaatioissa tapahtuvan yleisötyön taustalla on ajatus tehdä taide, kaikissa sen eri muodoissaan, saavutettavammaksi.⁹ Tämän takia sen tavoitteena on olla kattavaa, mikä tarkoittaa, että erilaisten yleisöjen tarpeet pyritään ottamaan monipuolisesti huomioon. On esimerkiksi henkilöitä, jotka eivät fyysisten rajoitteiden takia pysty vierailemaan itse museossa. Yleisötyön tehtävänä onkin siis kehittää toimenpiteitä, joilla voidaan mahdollistaa tällaisten ihmisten osallistuminen jollain muulla tapaa museon toimintaan. Tällaista toimintaa on esimerkiksi toiminnan laajentaminen monipuolisesti erilaisiin verkkopalveluihin. Museotoiminnan kuuluisi siis olla mahdollisimman esteetöntä.

Yleisötyö vaatii taideorganisaatioilta ennen kaikkea tuntemusta erilaisista yleisöistä: jo olemassa olevista sekä uusista, potentiaalisista yleisöistä. Yleisöjen tarpeita pyritään kartoittamaan erilaisilla toimenpiteillä, kuten yksinkertaisesti markkinoinnin avulla, mutta myös antamalla yleisölle mahdollisuus osallistua aktiivisesti museon päätöksentekoprosesseihin.¹⁰ Näin ollen yleisötyö kattaakin alleen kaikki museoiden toiminta-alueet, joihin kuuluu yhtä lailla niin museopedagogiset kuin kokoelmiin liittyvät toimet asiakaspalvelusta lähtien.¹¹ Kappaleessa 4 keskityn museoiden yleisötyöhön ja sen kehitykseen sekä saavutettavuuden parantamiseen laajemmin.

2.3. Aineisto

Tutkimukseni ensisijaisena aineistona käytän dokumentoitua materiaalia, jotka liittyvät Suomen valokuvataiteen museon yleisötyön menneisiin hankkeisiin, projekteihin, työpajoihin sekä muihin yleisötyön puitteissa järjestettyihin tapahtumiin. Osa aineistosta on saatavilla Suomen valokuvataiteen museon nettisivuilta.¹² Tutustuin käytettävään materiaaliin myös harjoitteluni aikana itse museolla syksyllä 2016, joten osa tiedoista on lähtöisin museon omista arkistoiduista dokumenteista. Aineiston tarkoituksena on antaa katsaus siihen, millä tavalla digitalisaatio on vaikuttanut yleisötyöhön, sen toimintaan ja tavoitteisiin. Toisena materiaalina käytän

⁹ Arts Council of England, 2016, s. 2.

¹⁰ Arts Council of England, 2016, s. 3.

¹¹ Museopedagoginen yhdistys Pedaali r.y., uusi verkkojulkaisu museoiden yleisötyöstä. <http://pedaali.fi/fi/uutiset/uusi-verkkojulkaisu-museoiden-yleis-ty-st>, 23.1.2016.

¹² Suomen valokuvataiteen museo. www.valokuvataiteenmuseo.fi, 23.1.2017

kännykkäkuvauskurssien kurssikuvauksia. Kurssuja järjestetään Suomen valokuvataiteen museolla kirjoittaessani tutkimusta.

2.4. Teoreettiset lähtökohdat ja metodit

Tutkimukseeni liittyviä aihealueita on käsitelty melko paljon, mutta toistaiseksi vielä rajoittuen tiettyihin tutkimusalueisiin. Näin ollen analyttiset viitekehykset ja teoreettiset lähtökohdat tutkimukseeni rajautuvat seuraavista aihealueista: museoiden toiminnan ja erityisesti yleisötyön kehitys, valokuvaamisen digitalisoituminen sekä taidekasvatukselliset ja mediakasvatukselliset lähtökohdat.

Tutkielmani analyysi on pitkälti hermeneuttinen, sillä pyrin ymmärtämään syvemmin, miten nykytilanteeseen on päädytty. Hermeneuttiseen filosofiaan merkittävästi vaikuttaneen Hans-Georg Gadamerin mukaan hermeneuttisen kokemuksen ytimenä on oma tietoisuus aiheesta ja sitä tukeva avoimuus uudelle tiedolle.¹³ Ymmärrys kulkee siksi koko tutkimusprosessin ajan kehämäisesti. Koska olen ollut paljon tekemisissä jo ennen tutkimusprosessia tutkimani aineiston kanssa, minulla on ollut aiheesta jo tietynlainen esiymmärrys. Kun otetaan huomioon eri tekijöitä ja yksityiskohtia, jotka vaikuttavat tämänhetkisiin olosuhteisiin ja yhdistellään niitä toisiinsa, laajennetaan omaa ymmärrystä aiheesta kokonaisuudessaan. Prosessissa on olennaista, että uutena ilmiönä tutkittava kohde asettuu maailmaan, jota on jo järjestelmällisesti tutkittu. Se luo mahdollisuuden vieraan ja uuden ilmiön omaksumiseen sekä laajempaan ymmärtämiseen.¹⁴ Tämän takia pyrin tutkimuksessani intertekstuaalisuuteen linkittämällä aineistosta syntyneitä ajatuksia aiemman tutkimuksen kanssa.

2.5. Aikaisempi tutkimus

Valokuvauksen digitalisoituminen

Digitalisaatiosta ja valokuvauksen muutoksesta on kirjoitettu jo suhteellisen paljon. Merja Salon *Jokapaikan valokuva - Suomalaisen valokuvauksen digitalisoituminen 1992-2015* (2015) on kattava teos valokuvauksen maailmasta ja siihen liittyvistä digitaalisista ja teknologisista muutoksista

¹³ Gadamer, 2004, s. 117.

¹⁴ Gadamer, 2004, s. 124.

viimeisten vuosikymmenten aikana.¹⁵ Kirjassa käsitellään valokuvauksen eri lajityyppejä kuvajournalismista valokuvataiteeseen, kameroiden teknologista kehitystä sekä valokuvausharrastuksen muuttumista digitalisaation aikana. Kirja on sikäli merkittävä, koska se ottaa hyvin huomioon myös amatöörivalokuvaajat ja harrastelijat, jotka ovat usein jätetty valokuvaukseen liittyvien tutkimusten ulkopuolelle. Myös valokuvauksen ammattilaisten näkemyksiä valokuvaamisen kehitykseen on kartoitettu, josta esimerkkinä on Pekka Makkosen tutkimus *Camera Pixela: ammattilaisten näkemyksiä valokuvauksen digitalisoitumisesta* (2010).¹⁶ Makkosen tutkimus käsittelee pääsääntöisesti ammattilaisten käyttämiä kameroita ja digitaalisia alustoja, jättäen kännykkäkamerat tutkimuksen ulkopuolelle, mikä taasen on enemmän oman tutkimukseni intressi. Tutkimuksessani olen enemmän yleisellä tasolla kiinnostunut siitä, miten digitalisaatio on vaikuttanut kaikkeen valokuvaukseen ja kaikkien mahdollisuuteen valokuvata.

Kännykkäkulttuuria ja siihen sisältyvää kuvaamiskulttuuria on myös tutkittu jonkin verran. Juha Pesonen on käsitellyt pro gradu -tutkimuksessaan *Näppäilykuva sai siivet : kamerapuhelin valokuvan merkityksien muuttajana* (2005) kuinka kännykän käyttö on antanut valokuville uudenlaisen tarkoituksen.¹⁷ Kännykkäkuvien käyttötarkoituksia ja itse kännykkäkuvaamista ovat tutkineet myös mm. Brooke A. Knight artikkelissaan *Performative Pictures: Camera phones at the Ready* (2012) sekä Caroline Rivière tekstissään *Mobile Camera Phones: A New Form of "Being Together" in Daily Interpersonal Communication* (2005).¹⁸ Digitalisaatio, teknologia ja kännyköillä otettujen kuvien merkitys on kuitenkin ehtinyt muuttua melko paljon, minkä takia tutkimustulokset vuodelta 2005 tuntuvat auttamattoman vanhoilta tähän päivään verrattuna. Tämä onkin osaltaan yksi haasteista, joka liittyy myös omaan tutkimukseeni. Digitalisaatio on ripeällä tahdilla liikkuvaa ja kehittyvää, joten se mitä tutkin nyt, saattaa tuntua vanhahtavalta jo suhteellisen pian. Tämä ei silti tarkoita, etteikö tämän hetken, jolloin tutkimustani kirjoitan, tutkiminen olisi tärkeää. Kännykkäkuvaamisen merkityksen muuttumista aikojen saatossa on tutkinut mm. Heli Rantavuo julkaisussaan *Connecting Photos: A Qualitative Study of Cameraphone Photo Use* (2008).¹⁹ Rantavuo havainnollistaa, kuinka teknologia on kehittynyt jopa hänen oman tutkimusprosessin aikana, mikä on pakottanut hänet pitämään silmät auki. Tutkimuksessa tarkastellaan, millä tavoin kännyköillä otettuja kuvia käytetään.

¹⁵ Salo, 2015.

¹⁶ Makkonen, 2010.

¹⁷ Pesonen, 2005.

¹⁸ Knight, 2012. Rivière, 2005.

¹⁹ Rantavuo, 2008.

Mediakasvatus

Koska myös Internet ja media liittyvät olennaisesti digitalisaatioon, aihetta on lähestytty paljon myös mediakasvatuksellisista lähtökohdista. Tutkimuksessani käsittelen sitä, miten myös museoissa mediakasvatus on noussut tärkeäksi osaksi museopedagogista toimintaa taidekasvatustoiminnan ohella. Tämä liittyy erityisesti Suomen valokuvataiteen museon yleisötyötoimintaan, sillä valokuva on digitalisaation takia yhä isompi osa mediaa. Monet mediakasvatukselliset tutkimukset liittyvät erityisesti lapsiin ja nuoriin keskittyen heidän tapoihinsa käyttää mm. sosiaalista mediaa kuvien julkaisemista varten. Howard Gardner ja Katie Davis perustelevat julkaisussaan *The App Generation – How today's youth navigate identity, intimacy and imagination in a digital world* (2013), kuinka nykyajan nuoret kuuluvat puhelinsovellusten aikakaudelle.²⁰ Teoksessaan he käsittelevät myös puhelinsovellusten uhkia ja mahdollisuuksia, kuten esimerkiksi, voiko sovelluksia käyttää taiteellisten päämäärien toteuttamiseen. Myös aikuiset tarvitsevat eittämättä mediakasvatusta, etenkin, kun digitaaliset alustat lisääntyvät ja teknologia kehittyy koko ajan. Aihetta on kuitenkin tutkittu hyvin vähän, mutta esimerkkinä on mm. Satu Nurmelan toimittama julkaisu *Future visions of adult education centers: SoMe times?* (2011).²¹ Julkaisu on lopputuotos projektista, jonka tavoitteena oli kartoittaa sosiaalisen median mahdollisuuksia ja kuinka niitä voidaan hyödyntää aikuisopetuksen yhteydessä.

Museoiden yleisötyö

Tutkimukseni taustalla ei ole ainoastaan digitalisaatio ja kännykkäkamerat vaan myös museot ja niihin liittyvä yleisötyötoiminta, johon kuuluu mm. kasvatuksellinen toiminta. Museoita, niiden toimenpiteitä ja asemaa alati muuttuvassa maailmassa onkin tarkasteltu Suomessa paljon. Valtion taidemuseon taidemuseoalan kehittämissyksikkö Kehys on aktiivinen museoiden toimintaan liittyvien tutkimusten ja selvitysten julkaisija.²² Yhtenä lähteenä käytän Marjatta Levannon ja Susanna Petterssonin toimittamaa julkaisua *Valistus, museopedagogiikka, oppiminen: Taidemuseo kohtaa yleisönsä* (2004), jossa käsitellään kattavasti yleisötyön muutoksia 2000-luvulle saakka.²³ Teoksessa digitalisaatio ja museoiden toiminta on myös otettu osaltaan huomioon. Koska museoiden toiminta laajentuu digitaalisten muutosten myötä yhä enemmän, on kuitenkin mielestäni

²⁰ Garder, 2013.

²¹ Nurmela, 2011.

²² Kansallisgalleria, tutkimukset ja selvitykset. <http://www.kansallisgalleria.fi/julkaisut-verkossa/tutkimukset-ja-selvitykset/>, 20.1.2017.

²³ Levanto, Pettersson, 2004.

tärkeää, että aihetta käsiteltäisiin tutkimuksissa enemmän. Museoiden yleisötyön ja museopedagogisen toiminnan digitalisoitumista on tutkittu vielä suhteellisen vähän.

Suomen valokuvataiteen museo on erityistapaus sen takia, että museo on erikoistunut juuri valokuviiin. Digitalisaatio koskettaa erityisesti valokuvausta, siksi kyseisen museon toimintaa on myös mielekästä ja tärkeää tutkia. Tutkielmaani sivuaakin läheisesti Laura Porolan (2015) pro gradu -tutkimus Valokuvataiteen museolla toteutetusta Instawalk -nimisestä työpajasta.²⁴ Porola keskittyi tutkimuksessaan digitaalisen osallistavuuden mahdollisuuksiin Suomen valokuvataiteen museon yleisötyössä. Tutkimustuloksista ilmenee, että Instawalk-työpajaan innosti erityisesti yhteisöllisyys ja yhdessä tekeminen. Lisäksi pajan myötä osallistujat kokivat, että he pääsivät museon auktoriteetin takia lähemmäs valokuvataiteen kenttää. Aihe osuu lähelle omaani, mutta tutkimusta tarvitaan edelleen, jotta ymmärrys museon toimintatavoista kasvaa.

2.6. Tutkimuksen rakenne

Aloitan tutkimukseni käsittelemällä valokuvauksen digitalisoitumista, jossa keskityn aiheen rajauksen takia enimmäkseen älypuheliiniin ja niiden vakiovarusteeseen, kameraan. Käsittelem kappaleessa myös sitä, mitä muita ominaisuuksia digitalisaatio on tuonut valokuvauksen kentälle. Tämän jälkeen tarkastelen yleisötyötä yleisesti, mitä se tarkoittaa museoiden toiminnassa, miten se on kehittynyt ja miten termiin yleisötyö on päädytty. Kuvailen samalla sitä, miten yleisötyö Suomen valokuvataiteen museossa näyttäytyy. Luvussa 5 pohdin, miten digitalisaatio on vaikuttanut kasvatustoimintaan museoissa, erityisesti valokuvaus silmällä pitäen. Koska digitalisaatio koskettaa valokuvausta radikaalisti, on mediakasvatus noussut taidekasvatuksen rinnalle tärkeäksi ulottuvuudeksi, mikä näkyy erityisesti Suomen valokuvataiteen museon yleisötyön toiminnassa. Lopuksi tarkastelen Suomen valokuvataiteen museon järjestämiä kännykkäkuvauskursseja ja pyrin aikaisemman perusteella vastata asettamiini tutkimuskysymyksiin. Tutkimus päättyy yhteenvedoon.

²⁴ Porola, 2015.

3. Valokuvauksen digitalisoituminen

Teknologia, digitalisaatio, virtualisaatio. Näiden nopea kehitys on jo luonut ja luo edelleen uusia toimintamalleja, joihin parhaillaan siirrymme. Tilannetta kuvaa hyvin asiantuntija Elina Kiiski Katajan vertauskuva teollisen vallankumouksen aikaan, jolloin uuteen tilanteeseen sopeutuminen oli haastavaa, mutta välttämätöntä ja tarpeellista kaiken sen mahdollistamien hyötyjen takia.²⁵ Sitra onkin määritellyt nopeasti kehittyvän teknologian yhdeksi vuoden 2016 megatrendiksi.²⁶ Digitalisaatio ja teknologian kehitys voi tuntua pelottavalta, mutta niiden aiheuttamiin muutoksiin rohkeasti tarttuminen on tärkeää. Teknologia mahdollistaa uudenlaista toimintaa, joka parhaimmillaan voi auttaa hyvinvoinnin edistämisen, merkityksellisen tekemisen löytämisessä sekä yhteisöllisyyden kasvattamisessa.²⁷

Teknologian kehitys ja digitalisaatio ovat vaikuttaneet merkittäväällä tavalla myös valokuvaamiseen. Valokuvauksen digitalisoituminen on eittämättä koskettanut myös samalla kaikkien ihmisten elämää. Kamerasta on tullut väline, jota kannetaan oikeastaan huomaamatta mukana kaikkialle, sillä siitä on tullut yksi kännyköiden tärkeimmistä lisäominaisuuksista. Nyt kännyköitä markkinoidaan ja ostetaan kameroiden perusteella eikä ainoastaan kännykän alkuperäisten tarkoitusten vuoksi. Onkin syytä epäillä, että nälkä kasvaa syödessä - kännyköiden laadukkaammat kamerat houkuttelevat ihmisiä ottamaan parempia ja tasokkaampia kuvia, minkä takia valokuvauksessa, myös kännykkäkuvaamisessa, halutaan kehittyä. Haluan kehittyä sekä parempien visuaalisten lopputulosten saavuttamiseen vaikuttaa myös erilaiset sosiaalisen median palvelut, jotka keskittyvät nimenomaan valokuvien julkaisemiseen. Tästä esimerkkinä onkin valokuviiin keskittynyt sovellus Instagram, jonka taustalla oli idea ratkaista ongelma, kuinka ottaa parempia kuvia kännyköillä.²⁸ Tässä luvussa käsitelen digitalisaation aiheuttamia muutoksia valokuvaamiseen. Otan huomioon teknologisen kehityksen, mutta keskityn erityisesti tutkimukseni suunnan takia kännykkäkameroihin ja niillä kuvaamiseen, kuvien käyttötarkoituksiin sekä valokuvauksen

²⁵ Kiiski Kataja, 2016, s. 9.

²⁶ Kiiski Kataja, 2016

²⁷ Kiiski Kataja, 2016, s. 6.

²⁸ Instagram. <https://www.instagram.com/about/faq/>, 7.2.2017.

harrastamiseen. Pyrin pohtimaan myös valokuvauksen digitalisoitumisen mahdollisia epäkohtia tai siihen liittyviä haasteita.

3.1. Kamera ja valokuvaus nyt

Kun puhutaan valokuvaamisesta ja sen yhteydestä digitalisaatioon, ensimmäisenä mieleen tulee tietenkin konkreettiset teknologiset muutokset. Analogisesta filmikamerasta on siirrytty digikameroihin, kemikaaleista on luovuttu eikä kuvia tarvitse enää kehittää. Valokuvaaminen on nopeaa, helppoa ja halvempaa kuin koskaan aikaisemmin. Kameran olivat myös ennen täysin erillinen laite, jota käytettiin nimenomaan vain valokuvausta varten.²⁹ Nyt kameroista on tullut kännyköiden vakiovaruste, mikä on tuonut paljon uudenlaisia elementtejä niin itse valokuvauksen kuin ihmisten välisen kommunikoinnin kentälle. Valokuvauksen digitalisaatioon liittyy paljon enemmän kuin vain yksinkertaisesti kameroiden muutos. Se pitää sisällään myös lukuisia muita tekijöitä. Tietokoneiden avulla helpottunut kuvankäsittely ja arkistointi, uudenlaiset kuvanjulkaisualustat sekä kuvien jakamispalvelut verkossa liittyvät kaikki yhtä lailla saman ilmiön alle.³⁰ Valokuvauksen digitaalisia muutoksia on pidetty myös jonkin verran uhkana erityisesti ammattivalokuvaajien keskuudessa. Eritoten kamerapuhelimet taistelevat asemastaan vartenotettavina välineinä vielä tänäänkin. Juha Pesosen tutkimuksen lopputuloksena oli, että kännykkäkameroita ei pidetty edes tavallisten ihmisten keskuudessa “oikeana kamerana”.³¹ Heli Rantavuo toteaa jokseenkin samaa. Tutkimukseen osallistuneet kokivat, että kamerapuhelin on verrattavissa leikkikaluuun, jota voi käyttää arkipäiväisten tapahtumien kuvaamiseen. Sitä ei kuitenkaan koettu soveliaaksi välineeksi kuvaamiseen, kun kyseessä oli esimerkiksi jokin juhlatilaisuus tai muu arjesta radikaalisti poikkeava tapahtuma paitsi silloin, kun muuta kameraa ei syystä tai toisesta voinut käyttää. Tämä vaikutti myös osaltaan siihen, millä tavalla kamerapuhelimia ja kameroita pyrittiin markkinoimaan.³²

Ensimmäisten kamerakännyköiden tullessa markkinoille todettiin, että kännyköiden heikkolaatuiset kamerat toimivat hyvin kuvaviestien lähettämistä varten, mutta ne eivät pystyneet samaan kuin muut digikamerat.³³ Nyt tilanne on kuitenkin muuttunut jo paljon. Kännyköiden kamerat ovat nyt

²⁹ Villi, 2010, s. 51.

³⁰ Salo, 2015, s. 11.

³¹ Pesonen, 2005, s. 55.

³² Rantavuo, 2008, s. 76-77.

³³ Salo, 2015, s. 273.

täysin eri luokkaa kuin 15 vuotta sitten. Onkin syytä olettaa, että myös ihmisten suhtautuminen kännykkäkameroiden käyttämiseen on muuttunut.

Sen lisäksi, että kännykkäkamerat olivat suorastaan alkeellisia vielä yli vuosikymmen sitten, oli harvemmillä vielä mahdollisuus omistaa sellaista. Nyt lähestulkoon jokaisessa kännykkämallissa on kamera tai ainakin vähintään mahdollisuus vastaanottaa kuvia tai katsoa niitä. Kännykkä kulkee myös aina ihmisten mukana, joten kuvien ottaminen on mahdollista melkein missä vaan, milloin vaan. Tämä aiheutti myös tiettyä huolta kamerapuhelimien yleistyessä.³⁴ Kuviahan voi ottaa kännykällä helposti esimerkiksi salaa muiden tietämättä siitä ja sitä on vaikea rajoittaa. Ei siis ole mikään ihme, että ollaan alettu puhumaan kuvatulvasta ja sen jatkuvasta kasvusta.

Kamerakännyköiden yleistyminen on johtanut eittämättä myös siihen, että ne lienevät tämän päivän lapsille ja nuorille kaikista tutuun väline ottaa valokuvia. Jopa digitaaliset taskukamerat eli digipokkarit voivat näyttäytyä heille tuntemattomina kuvausvälineinä.

Kamerakännykät ovat syrjäyttäneet digipokkarit. Digitaalkameroiden suosio alkoi huveta dramaattisesti 2010-luvulla, sillä parempien digitaalisten järjestelmäkameroiden hinta oli laskenut ja koska kamera kuului jo kännyköiden vakiovarusteisiin.³⁵ Kännykkäkamerat vastaavat nyt samantyyppisiin kuvaustarpeisiin kuin digipokkarit aikoinaan. Sama ilmiö, joka Rantavuon tutkimuksessa kävi ilmi, toistuu siis oikeastaan tänäänkin. Erilaisiin kameroihin suhtaudutaan eri tavalla edelleen, erityisesti harrastelijoiden piireissä. Järjestelmäkameroita käytetään silloin, kun valokuvaus on vakavampaa ja tavoitteellisempaa. Kännykkäkameroita hyödynnetään taas silloin, kun halutaan nopeasti jotain talteen. Niillä tehdään ikään kuin muistiinpanoja, joiden säilyttäminen ei ole välttämätöntä.³⁶ Kännykän kamera toimii siis funktionaalisenä työkaluna, jolla voidaan nopeasti tallentaa tietoa, joka olisi hidasta tai jopa mahdotonta kirjoittaa käsin ylös. Kännykkäkameran mahdollisuuksia on hyödynnetty muun muassa paperisten nuottien kuvaamiseen, kuten Anne Jarrigeonin artikkelissa *Images in Mobile Use: A New "Middle-brow Art"?* (2012) käy ilmi.³⁷

Kamerapuhelimet ovat kuitenkin osaltaan vaikuttaneet positiivisesti siihen, että erityisesti nuoret, ovat saattaneet kiinnostua valokuvaamisesta varteenotettavana harrastuksena.³⁸ Kamerakännykkä

³⁴ Rantavuo, 2008, s. 14.

³⁵ Salo, 2015, s. 271.

³⁶ Salo, 2015, s. 277.

³⁷ Jarrigeon, 2012, s. 25.

³⁸ Salo, 2015, s. 275.

onkin helppo tapa aloittaa valokuvaaminen sen ollessa aina mukana ja käden ulottuvilla. Vaikka laitteeseen suhtautuisikin kuin leikkikalun, kuten Rantavuo mainitsi, voi nimenomaan sen leikillisuus myös innostaa eri tavalla vakavampaan valokuvauksen harrastamiseen. Kuten kaikkiin muihinkin laitteisiin, alussa kännykän toimintoihin, kuten kameran käyttöön, tutustutaan. Tutkiva ja eksploraatiivinen asenne kännykkäkuvaamisen mahdollisuuksiin onkin tervettä ja se voi johtaa syvempään kiinnostumiseen, mikäli laitetta oppii käyttämään. Päinvastaisesti, käyttäjä voi myös huomata testailun avulla, pitääkö valokuvaamisesta vai ei.³⁹

Edellä mainitussa Anne Jarrigeonin tutkimuksessa käy ilmi, että kamerapuhelimien on osoitettu johtavan myös taiteellisemman toiminnan harjoittamiseen.⁴⁰ Huomio on tärkeä, sillä kamerapuhelimeen liittyvät tutkimukset keskittyvät melko paljon sen viestinnällisiin ominaisuuksiin. Kiinnostus tutkimuksissa on kyllä siirtynyt kuviin, sillä niistä on tullut olennainen osa kommunikointia. Tutkimuksissa on silti vielä suhteellisen vähän käsitelty kamerakännykän mahdollisuuksia toimia yksinkertaisesti työkaluna luovaan harrastamiseen. On relevanttia, että kännykän ollessa ensisijaisesti viestimisen väline, sen kommunikatiiviset ulottuvuudet otetaan jollain tapaa huomioon. Koska kamerakännykän käyttö on kuitenkin yleisesti lisännyt kiinnostusta valokuvauksen harrastamiseen, olisi keskityttävä enemmän myös sen ominaisuuksiin toimia instrumenttina luovaan tekemiseen. Kiinnostavaa onkin nimenomaan se, millä tavalla kännyköitä voisi hyödyntää niin taiteen tekemisessä kuin kokemisessa. Luova kuvaaminen kännyköillä selvästi kiinnostaa, mikä näkyikin Suomen valokuvataiteen museon kännykkäkurssien suosion myötä.

Merja Salo toteaa, että lapsilla tosiaan on suopeammat mahdollisuudet kokeilla valokuvaamista kameran ollessa osa puhelinta eikä vain vanhempien käytössä oleva kallis instrumentti.⁴¹ Puhelimen leikillisuus sopii myös heidän tarpeisiinsa. Tästä huolimatta emme ole vielä päässeet täysin demokraattiseen tilanteeseen. Emme vieläkään voi täysin olettaa, että kaikilla, kuten esimerkiksi lapsilla ja nuorilla, olisi käytettävissään oma kamerapuhelin. Tähän vaikuttaa luonnollisesti myös useat yhteiskunnalliset tekijät, kuten kulttuuriset, ekonomiset ja sosiaaliset taustat. Eriarvoisuuden liittyvät ongelmat nousevatkin usein pinnalle teknologian kehittyessä, kuten Sitran megatrendejä käsittelevässä julkaisussa huomautetaan.⁴² Tämän takia esimerkiksi Suomen valokuvataiteen museo ei voi tarjota kännykkäkuvauskursseja tai -työpajoja kouluikäisille. Koululaisilta ei voida vaatia omia kamerapuhelimia osallistuakseen työpajaan. Toisekseen, onnistuneen työpajan järjestämiseksi

³⁹ Jarrigeon, 2012, S. 24.

⁴⁰ Jarrigeon, 2012, S. 26.

⁴¹ Salo, 2015, s. 275.

⁴² Kiiski Kataja, 2016, s. 6.

museon on oltava valmis tarjoamaan työpajatoimintaan tarvittavat välineet. Tästä kirjoitan enemmän seuraavassa luvussa, jossa käsittelen yleisötyötoimintaa.

Hyvien kännykkäkameroiden hankkiminen pelkkää työpajatoimintaa varten olisi ehkä tässä vaiheessa vielä suhteellisen kallis investointi. Uusien teknologisten laitteiden käyttöönotto on herättänyt tiettyä huolta museoissa. Suomen Kulttuuriperintökasvatuksen seuran ja Suomen museoliiton *Linkki - museot mediakasvattajiksi* -hankkeen järjestämissä työpajoissa mietittiin teknologisten laitteiden merkitystä mediakasvatuksen yhteydessä.⁴³ Ongelmaksi koettiin juuri se, että museoissa, kouluista puhumattakaan, ei ole riittävän paljon uusia teknologisia laitteita saati tarpeeksi osaamista niiden käytön suhteen. Tilanne on kuitenkin edistymässä tähän suuntaan askel kerrallaan. Tästä esimerkkinä onkin Valokuvataiteen museon yhteinen hanke Hotelli- ja ravintolamuseon kanssa, jonka toteuttamista varten hankittiin neljä tablettia projektiin myönnetyn apurahan turvin.⁴⁴ Kurssille osallistujista osa oli turvapaikanhakijoita. Tämä on ollut verrattain edistyksellistä toimintaa, sillä näin luotiin nuorille mahdollisuus tutustua yhteen valokuvauksen muotoon, älylaitteilla kuvaamiseen, kulttuurisista ja taloudellisista tekijöistä riippumatta.

3.2. Kansallisharrastuksemme valokuvaus

Digitalisaation myötä valokuvauksen harrastaminen on räjähtänyt. Yksi syy tähän on se, että digiteknologian ansiosta, valokuvafilmiä ei tarvitse enää käydä kehittämässä.⁴⁵ Kuvien kehittämistä ei tarvitse enää odotella, sillä kuvan näkee hetkessä kamerasta. Kyseinen kehitys koettiin harrastelijoiden joukossa positiiviseksi, sillä filmikuvien ongelmaksi koettiin, että lopputulokset olivat usein sangen arvaamattomia ja niihin saattoi helposti pettyä.⁴⁶ Digitaalisilla kameroilla kuvan voi aina ottaa helposti uudestaan, jos otos epäonnistuu. Harrastelijoiden innokkuutta ovat lisänneet myös mahdollisuus käsitellä kuvia jälkikäteen, uudenlaiset tavat arkistoida ja jakaa kuvia edelleen helpoissa tiedostomuodoissa. Viimeistään 2000-luvulla digitaalisten kameroiden hintojen lasku aiheutti harrastajien siirtymisen filmikameroista digitaalisiin.⁴⁷ Kaikki tämä on johtanut siihen, että valokuvauksen harrastamisesta on tullut enemmän tai vähemmän kaikkien harrastus ja harrastajakunta on moninaistunut.⁴⁸ Valokuvaajakuntaa ovat kasvattaneet myös kännykkäkuvaajat

⁴³ Kinanen, 2015, s. 27.

⁴⁴ Suomen valokuvataiteen museo, Kokaten ja kuvaten. <http://www.valokuvataiteenmuseo.fi/fi/nayttelyt/menneet-naeyttelyt/event/249---kokaten-ja-kuvaten-nuorten-ruokakuvia>, 16.2.2017.

⁴⁵ Salo, 2015, s. 251.

⁴⁶ Salo, 2015, s. 257.

⁴⁷ Salo, 2015, s. 252-253.

⁴⁸ Salo, 2015, s. 261.

ja kynnys valokuvaamiseen on madaltunut entisestään. Näiden asioiden valossa digitalisaatio on tehnyt valokuvaukselle siis paljon hyvää. Vuonna 2009 valokuvaus oli Suomessa suosituin kulttuuriharrastus.⁴⁹

Digitaaliset muutokset olivat kuitenkin alussa harrastelijoille hankalia, sillä kameroiden käyttöä ja siihen liittyviä uusia ominaisuuksia piti käytännössä opetella itse.⁵⁰ Nyt kuitenkin tilanne on toinen, kun materiaalia itseopiskelua varten löytyy laajasti niin kirjoista kuin verkostakin. Tieto on helposti saatavilla. Digikamerat ja kännykkäkamerat ovat myös melko helppokäyttöisiä, eivätkä enää vaadi niin paljon aikaa ja vaivaa opetteluun. Itse välineet ovatkin helppoja käyttää, mutta uusia valokuvaukseen ja tietokoneisiin liittyviä monimutkaisia sovelluksia keksitään nopeaan tahtiin. Tavallisen ihmisen voi olla vaikea pysyä tässä mukana.⁵¹ Kiinnostus harrastukseen saattaa lopahtaa helposti, mikäli siihen liittyviä palveluita ei osata käyttää. Siksi on entistä perustellumpaa, että Suomen valokuvataiteen museo tarjoaa opetusta mobiilivalokuvauksen saloihin. Kurssimuotoisesta oppimisesta on kenties tullut mielekästä aikuisille myös siksi, että itsenäisestä oivaltamisesta ja opiskelusta on tullut hankalaa kaiken informaatiotulvan ja uusien, lisääntyvien palveluiden myötä. Teknologian kehitys on monessa mielessä positiivista, mutta lähtökohtaisesti sen kuuluisi helpottaa elämää eikä toisin päin. Jos laitteita ja niihin liittyviä palveluita ei osata käyttää, ei niistä ole ihmisille juurikaan hyötyä.

Salon mukaan kuvankäsittelyn mahdollisuus käynnisti harrastajakuvauksen digitalisoitumisen.⁵² Tänäpäin kuvia voi käsitellä jopa puhelimissa suoraan, mikä on lisännyt valokuvauksen helppoutta ja vetovoimaa. Koska kuvien jälkikäsitteystä on tullut helpompaa se epäilemättä myös lisää ihmisten intoa saada parempia lopputuloksia. Siksi voi mahdollisesti päätellä, että erityisesti valokuvakulttuuriin keskittyneet auktoriteetit, kuten Valokuvataiteen museo, tuntuvat houkuttelevilta ja varmoilta vaihtoehdoilta, kun halutaan oppia ottamaan parempia kuvia.

Valokuvausinnon kasvaminen on antanut myös harrastelijoille uusia mahdollisuuksia toimia ammattilaisvalokuvaajien rinnalla niin sanotusti puoliammattilaisina, jotka eivät pääsääntöisesti elätä itseään pelkästään valokuvaamisella. Puoliammattilaisuuteen on johtanut paremmat koulutusmahdollisuudet, mutta ennen kaikkea verkon luomat mahdollisuudet jakaa ja julkaista

⁴⁹ Salo, 2015, s. 272.

⁵⁰ Salo, 2015, s. 279.

⁵¹ Salo, 2015, s. 279.

⁵² Salo, 2015, s. 285.

kuvia, verkostoitua sekä markkinoida itseään.⁵³ Väylät ovat tismalleen samat kuin valokuvauksen ammattilaisina toimivilla henkilöillä. Yleisön ja tunnettavuuden kasvattaminen tapahtuu pitkälti Internetin maailmassa. Maailma on siis pullollaan hyviä valokuvaajia. Kuka siis on ammattilainen ja kuka ei? Rajat hämärtyvät ja tämä luo omanlaisen ulottuvuuden myös Valokuvataiteen museon toimintaan. Kenen kuvia voi päätyä museon seinille ja millä perustein? Suomen valokuvataiteen museon tavoite on edistää ja ylläpitää valokuvakulttuuria kaikenkattavasti. Koska käytännössä kuka vain voi toimia tänään valokuvaajana, pitäisi kaikilla näin ollen olla myös mahdollisuus tulla otetuksi huomioon museon niin näyttelytoimintaa kuin yleisesti museon toimintaa suunniteltaessa. Valokuvakulttuuriin sisältyy tänään yhtä lailla myös kännykkäkuvaaminen, joten Valokuvataiteen museolla on velvollisuus ottaa tämäkin osa-alue huomioon. Jokaisen mahdollisuutta saada kuviansa museon seinille sekä kännykkäkuvaamista Valokuvataiteen museo yhdistikin #snapshot – näyttelyssä syksyllä 2014.⁵⁴ Näyttely oli useasta syystä innovatiivinen ja merkittävä. Pohdin syitä tarkemmin tutkimuksessani myöhemmin, kun tarkastelen museon yleisötyötoimintaa.

3.3. *Sharing is caring*

Kännykkäkuvaamisesta on tullut osa jokapäiväistä elämäämme. Vaikka se osittain on vaikuttanut positiivisesti valokuvaamisen harrastamiseen, on se myös jatkuvan kritisoinnin kohteena. Tästä kertoo muun muassa EU:n lakialoite jatkuvan valokuvaamisen rajaamisen suhteen. Lakialoitetta perusteltiin sillä, että kuvaaminen koettiin luontoa ja ympäristöä häiritseväksi tekijänä.⁵⁵ Kännykkäkuvaamista on arvosteltu myös muun muassa siksi, että sen koetaan vievän huomiota aidoista elämyksistä. Eräässä Helsingin Sanomissa ilmestyneessä lukijan kolumnissa kirjoittaja kokee, että kännykkäkuvaajien joukko pilasi näkyvyyden meneillään olevasta tapahtumasta, johon hän oli osallistunut. Hän ihmettelee, miksi kaikilla on tarve ikuistaa tilanne, kun todennäköisesti kuvattua materiaalia ei tulla säilyttämään puhelimen kameran rullassa.⁵⁶ Tämä on totta. Kännykällä otettuja kuvia ei enää säilytetä samalla tavalla kuin ennen sillä kuvien käyttötarkoitus on muuttunut. Huomio keskittyy nyt tapahtuman tallentamiseen, eikä itse tapahtuman kokemiseen, elämykseen.

Karin Becker toteaa artikkelissaan *Valokuva näyttökulttuurin aikakaudella* (2014), että itse valokuvaamisesta on tullut merkittävä osa kokemuksen kulttuuria. Kuvien ottamisella vahvistetaan

⁵³ Salo, 2015, s. 283-284.

⁵⁴ Suomen valokuvataiteen museo, #snapshot –näyttely. <http://www.valokuvataiteenmuseo.fi/fi/nayttelyt/menneet-naeyttelyt/event/221---snapshot-2182014-1812015>, 16.2.2017.

⁵⁵ Salo, 2015, s. 331.

⁵⁶ Moilanen, 2017.

läsnäolon ja yhteenkuuluvuuden tunnetta ja siitä on tullut ensisijainen tavoite valokuvan laadun sijaan.⁵⁷ Anna-Kaisa Rastenberger toteaaakin, että *toimijuus*, valokuvien ottaminen, niiden näyttäminen ja jakaminen muiden kanssa, on noussut nyt keskeiseksi osaksi valokuvauksen kulttuuria.⁵⁸ Jokseenkin samankaltaisen näkemyksen antaa myös Brooke A. Knight, jonka mielestä digitalisaatio ja erityisesti juuri kamerapuhelimet ovat tehneet valokuvauksesta performatiivista toimintaa.⁵⁹ Jos kännykkäkameroilla kuvaaminen luo yhteisöllisyyttä, tunnetta, jota ihmiset myös tavoittelevat, voi tästä päätellä, että samaa haetaan myös kännykkäkuvauskurssille osallistuessa. Tästä huolimatta epäilen, että kurseille osallistujia kiinnostaa myös itse kuvien lopputulokset. Kuvien laadulla on siis merkitystä, toisin kuin Becker ajattelee, mutta oletettavasti keskeistä onkin konteksti ja tilanne, jossa kuvia otetaan. Massatapahtumassa yhteisöllisyys merkitsee varmasti enemmän kuin se, miltä kuvat varsinaisesti näyttävät.

Tässä vaiheessa on todettava, että sana kännykkä tuntuu jokseenkin vanhanaikaiselta käsitteeltä. Mobiililaitteet - älypuhelimet ja tabletit - ovat jo kaukana siitä, mihin kännyköitä alun perin käytettiin. Mediaulottuvuuksien lisääntyessä laitteilla ei pelkästään soitella tai viestitellä muiden kanssa, vaan niillä pelataan pelejä, luetaan uutisia käyttämällä puhelimen verkkoa ja käytetään useita eri sovelluksia, jotta voitaisiin hallita elämää yleisesti.⁶⁰ Puhelimet muistuttavatkin enemmän tietokoneita. Kyse ei siis ole enää pelkästään puhelimen perusominaisuuksiin kuuluvasta mahdollisuudesta ottaa kuvia, vaan muista digitalisaation johdanteista. Siihen liittyy nimenomaan aiemmin mainitut muut tietotekniset ominaisuudet ja erityisesti mahdollisuus Internetin käyttöön puhelimella. Kuvien lähettämisestä toisille on jo täysin yleinen kommunikaation muoto. Niiden yleistymiseen johti muun muassa pelkissä tekstisisältöisissä viesteissä käytetyt hymiöt, jotka kirjoitetaan puhelimen näppäimistön symboleilla.⁶¹ Hymiöiden suosio perustui yksinkertaisesti siihen, että niiden avulla pystyttiin kuvaamaan tunteita. Näin ollen voi päätellä, että kuvien lähettämällä pyritään osittain samaan – tunteiden välittämiseen. Vanha klisee kuulukin: ”kuva kertoo enemmän kuin tuhat sanaa”. Pelkkä kuvien ottaminen puhelimella tuntuu olevan turha, jos sitä ei saa jaettua muiden nähtäväksi. Tämä on ymmärrettävää, sillä kännykät ovat ensisijaisesti suunniteltuja viestimiseen. Puhelimen Internet-ominaisuuden myötä on kuitenkin noussut uudenlainen mahdollisuus olla yhteydessä yhden ihmisen sijasta koko maailmaan.⁶² Kuvia ei siis tuoteta enää pelkästään omaan käyttöön - privaatasta kuva-albumista on siirretty julkiseen.

⁵⁷ Becker, 2014, s. 19.

⁵⁸ Rastenberger, 2014, s. 65.

⁵⁹ Knight, 2012.

⁶⁰ Jenkins, 2006, s. 16.

⁶¹ Von Pape, Martin, 2012, s. 8.

⁶² Villi, 2010, s. 27.

Valokuvien alkuperäinen tarkoitus ja käyttömuoto on muuttunut digitalisaation ja kännykkäkameroiden myötä. Valokuvia otettiin ennen erityisesti muistoiksi tärkeistä hetkistä. Mikko Villi toteaa tutkimuksessaan *Visual mobile communication : camera phone photo messages as ritual communication and mediated presence* (2010), että kuvasta on tullut enemmän viesti, jolla välitetään läsnäoloa ja se toimii kiinnikkeenä siihen hetkeen, jossa kuvanottohetkellä elettiin.⁶³ Samaa on todennut myös Carole Rivière artikkelissaan *Mobile Camera Phones: A New Form of "Being Together" in Daily Interpersonal Communication* (2005). Hänen mukaansa valokuvan suhde juuri aikaan on muuttunut. Perinteisillä valokuvilla nostalgisoidaan mennyttä aikaa, kun taas kamerakännyköillä otetut kuvat ovat enemmän kiinni nykyisyydessä. Ne ovat osa jokapäiväistä elämää.⁶⁴

Kännyköiden kameroilla otettuja kuvia jaettiin ennen pääsääntöisesti tekstiviestien ja sähköpostin yhteydessä. Tilanne on kehittynyt tästä edelleen ja ilmiöön liittyy nyt entistä enemmän erilaiset sosiaalisen median ja kuvien jakoon keskittyneet verkkopalvelut, joissa kännyköillä otettuja kuvia on mahdollista välittää niin ystäville kuin ventovieraidenkin nähtäviksi. Lukuisista palveluista mainitakseni tällaisia alustoja ovat jo aikaisemminkin mainittu Instagram sekä Facebook, joissa kuvia jaetaan joko enemmän tai vähemmän useampien ihmisten nähtäviksi. Tästä huolimatta on hyvä pitää mielessä, että kännyköillä otettuja kuvia ei aina jaeta viestien yhteydessä tai sosiaalisessa mediassa. Esimerkiksi Anne Jarrigeonin mielestä jakaminen ei ole kännykkäkuvien ensisijainen tarkoitus, mutta valitettavan monet tutkimukset ovat keskittyneet juuri tähän eivätkä siihen, että kännykkäkuvat ovat myös osa visuaalista kulttuurihistoriaamme.⁶⁵ Tosiaankin, samalla tavalla kuin valokuvilla yleisesti, myös kännykkäkameroilla otetuilla kuvilla on erilaisia tavoitteita ja tarkoituksia. Tämä selittää Internet-alustojen runsauden. On käyttäjille mielekästä, että on olemassa erityyppisiä kanavia, missä kuvia voi jakaa. Alustojen ja niissä nähtävien kuvien takia on kuitenkin olennaista, että osaa julkaista sinne soveltuva materiaalia. Kuvatulvan kasvaessa erilaisten kuvastojen määrä kasvaa. Niitä pitää osata myös tulkita oikein. On täysin aiheellista, että kuvien ottamiseen, tulkitsemiseen sekä jakamiskulttuuriin opetetaan. Siksi on loogista toimintaa Suomen valokuvataiteen museolta tarjota digitaalisiin laitteisiin keskittyneitä työpajoja ja kursseja.

Villin tutkimuksen mukaan kuvia jaettiin ennen vain läheisimmille kontakteille, perheelle ja ystäville. Aivan kuten hymiöt tekstiviesteissä, kuvaviestit korostivat intiimiyttä ja emotionaalista

⁶³ Villi, 2010, s. 54.

⁶⁴ Rivière, 2005, s. 171.

⁶⁵ Jarrigeon, 2012, s. 22-23.

läheisyyttä.⁶⁶ Rivièren mukaan valokuvat vahvistavat kokemusta ja tunteita suhteessa toiseen henkilöön, minkä takia kokemus tuntuu jakamisen myötä yhteiseltä.⁶⁷ Kuvaviesteillä ei kuitenkaan luotu uusia suhteita, sillä jakaminen kohdistui vain läheisimpiin henkilöihin.⁶⁸ Tämä pätee tietyllä tapaa edelleen. Jotkut kuvat, joita esimerkiksi itse lähetän ystävälleni, eivät todellakaan aina ole niin sanotusti julkaisukelpoisia, tarkoittaen, että en halua kaikkien näkevän niitä. Rantavuo huomauttaakin, että kanava, jossa kuvia halutaan jakaa, riippuu siitä keitä niillä halutaan tavoittaa.⁶⁹ Kuitenkin, sosiaalisen median ansiosta tavoitetaan kerralla useampia ystäviä, perheenjäseniä ja muita tuttuja. Siksi on syytä olettaa, että kynnyks jopa intiimimpien hetkien jakamiseen useammalle ihmiselle samanaikaisesti yhden kanavan välityksellä madaltuu entisestään. On tehokkaampi tapa julkaista kuva Facebookissa kuin lähettää se erikseen viesteillä kaikille haluamillensa kontakteille. Sosiaalisessa mediassa on mahdollista luoda myös uusia kontakteja ja suhteita. Siksi on pidettävä mielessä, että se, minkälaisia kontakteja haluaa saada ja tavoittaa riippuu varmasti siitä, minkälaista kuvamateriaalia siellä julkaisee ja kenen nähtäväksi. Kyse onkin siis kyvystä sekoittaa eri medioita itselleen sopivalla tavalla. Yhdistämällä ja käyttämällä eri medioita, ihmiset rakentavat visuaalisen ilmaisun avulla identiteettiään sekä vahvistavat tunnetta yhteenkuuluvuudesta.⁷⁰

Myös Villi toteaa, että juuri kuvilla vahvistetaan yhteisöllisyyden tunnetta. Hänen mukaansa kuvien lähettäminen on niin sanotusti kommunikoinnin rituaalinen muoto, jolle tunnuksenomaista on tapahtuneen hetken jakaminen eikä niinkään informaation välittäminen.⁷¹ Tutkimustulokset osoittivat, että kuvaviesteillä haluttiin välittää erityisesti sosiaalisen yhteisöllisyyden tunnetta kuvan vastaanottajalle, joka ei fyysisesti ollut paikalla läsnä.⁷² Kuvaviestin avulla hetkestä tuli yhteinen fyysisestä etäisyydestä huolimatta.⁷³ Tähän samaan ideaan perustuukin juuri sosiaalisen median palvelut, jotka korostavat hetkellisyyden ja jakamisen tärkeyttä. Virtuaalitodellisuudessa nähtyjen kuvien avulla voimme kokea asioita ympäri maailman, ilman, että olisimme siellä fyysisesti paikalla. Valokuvan tehtävänä ei enää siis ole toimia vain muistona, sillä vähintään yhtä merkitykselliseksi tekijäksi on noussut yhteisöllisyyden vaaliminen kuvien jakamisen myötä, jota muun muassa termi kuvaseurallisuus ilmentää.⁷⁴

⁶⁶ Villi, 2010, s. 79.

⁶⁷ Rivièrè, 2005, s. 183.

⁶⁸ Villi, 2010, s. 79.

⁶⁹ Rantavuo, 2008, s. 102.

⁷⁰ Rantavuo, 2008, s. 102.

⁷¹ Villi, 2010, s. 120.

⁷² Villi, 2010, s. 142.

⁷³ Villi, 2010, s. 142-143.

⁷⁴ Salo, 2015, s. 279.

Logiikka pelaa myös päinvastoin, sillä eri alustoilla on eri käyttötarkoitukset. Se, minkälaisia kuvia haluamme nähdä esimerkiksi Flickr-kuvanjulkaisupalvelussa on todennäköisesti täysin eri kuin, millaisiin kuviin toivomme törmäävän deittisovellus Tinderissä. Valokuvan ollessa arkipäiväistä toimintaa, sen käyttötavat luonnollisesti muuttuvat monipuolisimmaksi.⁷⁵ Sillä voidaan, kuten todettu, välittää emotionaalista läsnäoloa toiselle, mutta yhtä lailla, sitä voidaan käyttää myös negatiivisiin tarkoituksiin, provosoimaan tai satuttamaan toisia. Siksi Asko Lehmuskallio mainitseekin tekstissään *Kamerat keskuudessamme. Miksi ihmiset valokuvaavat?* (2014): “Näppäyskuvaus on nykyään paljon muutakin kuin perhe-elämän hauskaa ja positiivista kuvittamista”.⁷⁶

Tietoteknisten alustojen myötä myös näppäilykuvan merkitys on muuttunut. Arkisten ja nopeiden otosten merkitys ei ole itse kuvan sisällössä vaan kaikessa metatiedossa, mitä kuva välittää.⁷⁷ Metadataa välittyy kuvissa olevien paikkojen, henkilöiden ja ajallisuuden myötä. Näiden avulla kerätään ihmisistä tietoa, joita tietoverkostot, sosiaalisen median palvelut mukaan lukien, käyttävät hyväksi ja yksilöllistävät palveluitaan käyttäjät silmällä pitäen. Näin yksilöllisyys sekä ihmiskeskeisyys korostuu ja tästä on tullut arvokas liiketoiminnallinen malli monille organisaatioille.⁷⁸ Valokuvien visuaalisella sisällöllä ei siis ole merkitystä vaan sillä kontekstuaalisella tiedolla, mitä kuvista saadaan irti. Ihmiset ovat kuitenkin entistä tietoisempia siitä, että heistä kerätään salaa tietoa myös verkossa julkaistujen valokuvien perusteella. Näin ollen on syytä olettaa, että näppäilykuvien kuvallista sisältöä ja julkaisuhetkeä mietitään tarkemmin. Ihan kaikkia näppäilykuvia ei enää julkaista ja siitä on tullut harkitumpaa.

Tästä muutoksesta kertoo mielestäni hyvin Instagram-sovelluksen uudistuminen. Kun sovellus julkaistiin, kuvia oli mahdollista julkaista palvelussa vain ottamalla kuva sovelluksen ollessa auki. Instagram viittaakin nimellään termiin *instant*, välitön. Kuva otetaan ja jaetaan heti, silmänräpäyksessä. Näppärällä tavalla sovellus toimi jo tämän takia referenssinä polaroid-kameroihin. Se viittasi kyseisiin kameroihin myös siksi, että alussa kuvia oli mahdollista julkaista vain neliön muotoisessa formaatissa. Sittemmin palvelu on kuitenkin kehittynyt niin, että kuvia voi lisätä myös kameran omasta rullasta, mikä mahdollistaa kuvien jakamisen myös myöhemmin kuin kuvanottohetkellä. Myös kaikkia kuvaformaatteja voidaan julkaista. Sovelluksen kehitykseen on varmasti liittynyt myös muita tekijöitä, kuten esimerkiksi se, että mobiiliverkko ei ole aina

⁷⁵ Lehmuskallio, 2014, s. 7.

⁷⁶ Lehmuskallio, 2014, s. 8.

⁷⁷ Sarvas, 2014, s. 45.

⁷⁸ Sarvas, 2014, s. 47.

käytettävissä. Toiseksi verkkoa käyttävät sovellukset kuluttavat nopeammin puhelimen akkua, joten sitä ei haluta pitää koko ajan auki vain mahdollisen kuvan ottamisen takia. Joka tapauksessa tämän muutoksen takia Instagramissa näkee paljon hyvin erilaisia kuvia, joiden julkaistamista on harkittu tarkkaan. Kuvia on muokattu, säädeltä ja valmisteltu huolella julkaisua varten. Kuvat eivät varsinaisesti siis ole enää nopeita näppäilykuvia. Ihmiset ovat toki myös entistä tietoisempia siitä, että heistä kerätään tietoa. Nyt ihmiset ehkä haluavat vaikuttaa enemmän siihen, minkälaista dataa heistä kuvien perusteella kerätään. Tästä syystä uskon, että myös kuvallisella sisällöllä on alkanut olla merkitystä ja siksi epäilen, että kännykkäkuvauskurssit kiinnostavat ihmisiä entistä enemmän.

Verkkojulkaisupaikoissa ja sosiaalisen median alustoissa piilee kuitenkin epätasa-arvoisuuteen liittyvä ongelma, joka tulee vastaan tällä kertaa “aikuisten ja lasten” välillä. Lapsilla ja nuorilla ei ole samanlaista oikeutta tuottaa materiaalia verkkoon, sillä useat sosiaalisen median palvelut vaativat vähintään 13-vuoden ikää liittyäkseen palveluun. Se ei todellisuudessa tietenkään estä nuorempia liittymästä niihin, mutta yksityisyyden suojaamiseen liittyvien seikkojen takia ikäraja on pakollinen osa palveluiden käyttöehtoja. Tämä on vahvasti ristiriidassa sen suhteen, kuinka nuorella iällä lapset alkavat altistua erilaisille mediaärsykkeille. Muodostuu ongelma, jos lapset pysyvät passiivisina median vastaanottajina eivätkä pääse itse aktiivisesti tuottamaan materiaalina median eri palveluita varten. Käsittelen tätä aihetta tarkemmin seuraavassa luvussa, jossa tarkastelen digitalisaation vaikutuksia kasvatustoimintaan.

Kamerakännyköiden nopea kehitys on kaikin puolin vaikuttanut siihen, miten ihmiset yhä enemmän haluavat osallistua ympärillä tapahtuvaan toimintaan, julkiseen keskusteluun ja näin vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta muiden kanssa. Salo soveltaa teoksessaan alunperin Clayton Christensenin käyttämää termiä disruptio analysoidessaan valokuvan digitalisoitumiseen liittyviä muutoksia. Tällä hän tarkoittaa, että disruptio eli häiriyttävä tekijä on valokuvauksen yhteydessä käytettynä jokin innovaatio, joka on muuttanut valokuvakulttuuria mullistavalla tavalla. Disruptio voi olla sekä uhka perinteisiin ja tavanomaisiin tapoihin tottuneille alan harjoittajille että toisaalta mahdollisuus uusille toimijoille.⁷⁹

Disruptiota havainnollistaa erinomaisesti ammattivalokuvaajien ja amatöörien välisen rajan vähittäinen katoaminen, joka näkyy esimerkiksi hyvin kuvajournalismissa.⁸⁰ Lukijoiden toimittamia kuvia pidetään usein autenttisempina kuin ammattilaisten. Visuaaliset käytännöt ovat muuttuneet, ja

⁷⁹ Salo, 2015, s. 9.

⁸⁰ Salo, 2015, s. 89-90.

kuvan huono laatu ei enää häiritse samalla tavalla kuin ennen. Valokuvan halutaan kertovan kuvaajan osallistumisesta tapahtuneeseen ja kuvien epätarkkuus luo uskottavamman tunnelman.⁸¹ Vaikka uutiskuva, esimerkiksi tapahtuneesta kriisitilanteesta, olisikin kamerakännykällä hutaistu ja laadultaan heikko, on muiden lukijoiden helpompi samaistua kuvaajan asemaan, jos hän on ollut tavallinen, sattumalta paikalla ollut henkilö. Näin läsnäolo valokuvassa korostuu.⁸² Näppäilykuva antaa todentuntuisemman vaikutelman verrattuna tarkasti harkittuun asetelmaan.⁸³ Lukijoiden kuvat kuuluvat myös kansalaisjournalismin ideaan, jonka myötä halutaan antaa mahdollisuus kaikille osallistua yhteiskunnassa käytävään keskusteluun.⁸⁴ Lukijat ovat entistä tarkkaavaisempia ja ammattilaisten ottamien uutiskuvien auktoriteetti on pudonnut hiljalleen kuvamanipulaatioon liittyvien skandaalien takia.⁸⁵ Ihmisillä, joilla on kasvava halu olla yhä enemmän osallisia kaikessa yhteiskuntaan liittyvässä toiminnassa, ovat myös itse uutistoimitukselle tietyllä tapaa hyödyksi. Lukijoiden ottamat kuvat ovat huomattavasti halvempia kuin ammattikuvaajien otokset. Disruptio näkyykin siis uutis- ja lehtikuvaajien aseman heikentymisenä, mutta tavallisten ihmisten mahdollisuutena toimia merkityksellisenä osana yhteiskuntaa.⁸⁶ Tilanne on verrattavissa puoliammattilaisina toimivien valokuvaajien mahdollisuuksiin harjoittaa alaa ammattilaisvalokuvaajien rinnalla.

3.4. Päätelmät

Digitalisaatio ja teknologian kehitys on muuttanut valokuvakulttuuria massiivisesti. Valokuvafilmitteollisuus on tyrehtynyt ja perinteisen valokuvauksen traditiot ovat katoamassa. Kamerakännyköiden aiheuttamana kuvaamisesta on tullut jatkuvaa, mikä koetaan osittain jopa ympäristöä häiritseväksi tekijäksi. Näistä huolimatta digitalisaatio on ollut valokuvaukselle suurimmaksi osaksi positiivinen asia, mistä muun muassa valokuvausharrastuksen suuri suosio tänä päivänä kertoo. Valokuvaukseen liittyvät muutokset ovat juuri johtaneet siihen, mihin teknologia ja digitalisaatio pyrkivätkin. Valokuvauksesta on tullut useille merkityksellistä tekemistä, koska siitä on tullut helposti lähestyttävää, hauskaa, jokapäiväistä tekemistä ja koska kamera löytyy kännykästä. Samalla kaikki verkkoon liittyvät sovellukset, jotka olennaisesti liittyvät mahdollisuuteen jakaa valokuvia muiden kanssa, edistävät yhteisöllisyyden tunteen kasvattamista.

⁸¹ Becker, 2014, s. 20.

⁸² Becker, 2014, s. 20.

⁸³ Heikka, Rastenberger, 2014, s. 37.

⁸⁴ Salo, 2015, s. 75.

⁸⁵ Salo, 2015, s. 90.

⁸⁶ Salo, 2015, s. 90.

Kännykkäkameran ollessa leluomainen väline, johon on helppo tarttua, se on myös todistettavasti ollut vaivaton tapa tutustua valokuvaukseen paremmin. Kännyköiden kameroita käytetään niin funktionaalisiin kuin taiteellisiin tarkoituksiin. Kuville on tullut uusia käyttötarkoituksia ja uudenlaisia kuvastoja syntyy koko ajan. Tähän liittyy erityisesti mahdollisuus käyttää Internetiä puhelimesta. Eri sosiaalisen median palveluissa ja kuvanjulkaisualustoissa näkyy erilaisia kuvia. Tämän takia maailma on myös visuaalisempi kuin koskaan. Kuvista on tullut olennainen osa viestintää ja niillä on oma kielensä, joka on yhä vahvemmassa roolissa sanojen rinnalla. Visuaalinen maailma on siksi luonut myös uusia kasvatuksellisia tarpeita ja kansallistaitoja.

Kännykkäkameroilla kuvaamisesta on tullut vakiintunut osa valokuvakulttuuria, eikä sitä voi sulkea pois. Näin ollen on täysin relevanttia, että myös Valokuvataiteen museo ottaa tämän toiminnassaan huomioon ja järjestää kännykkäkuvauskursseja. Se on osaltaan valokuvakulttuurin ylläpitämistä, mikä kuuluu museon olennaisimpiin tehtäviin. Myös some-maailman ja kuvien jakamisen ollessa luontainen osa koko valokuvaukseen liittyvää digikulttuuria, ovat ne myös otettava huomioon. Oman haasteen luovat kuitenkin laitteet, kännykkäkamerat, joita Valokuvataiteen museo ei toistaiseksi voi tarjota käytettäväksi kurssilaisille. On syytä kuitenkin muistaa, että tilanne on varsin elävä, sillä digitaalisia ja teknologisia muutoksia tapahtuu koko ajan. Tilanne voi olla täysin eri jo parin vuoden kuluttua. Kenties lähivuosien aikana Valokuvataiteen museon kursseilla ja työpajoissa käytetäänkin suurimmaksi osaksi kännykkäkameroita.

Vaikka teknologian kehitys on jossain määrin nostanut pinnalle kysymyksen taloudellisesta eriarvoisuudesta, kännykkäkamerat ovat myös osaltaan lisänneet tasa-arvoisuutta.

Kansalaisjournalismi, vapaus aktiiviseen toimijuuteen sosiaalisessa mediassa, jakaminen, yhteisöllisyyden luominen ja osallistuminen tapahtumiin fyysisten rajojen ulkopuolella - kaikki vaikuttavat siihen, miksi ihminen haluaa ainakin tuntea olevansa merkittävä osa yhteiskuntaa.

Tämän voi nähdä kertovan myös suuremmasta yhteiskunnallisesta muutoksesta ja pyrkimyksestä edetä kohti tasa-arvoisempaa maailmaa. Kulttuurinen muutos näkyy myös museoiden toiminnassa, johon keskityn seuraavassa luvussa.

4. Yleisötyö

Kännykkäkuvauskurssit eivät suinkaan ole yksiselitteisesti juuri digitalisaation aiheuttama ilmiö museon toiminnassa. Digitalisaatio ja teknologiset kehitykset toimivat oikeastaan kurssin mahdollistajina. Syy, miksi kurseja ylipäättänsä on alettu järjestämään, on ennen kaikkea Valokuvataiteen museon strateginen päätös ja osa yleisötyön toimintaa. Siksi on syytä tarkastella, miten yleisötyö yleisesti on museoiden maailmassa kehittynyt. Tämä luo myös osaltaan analyttisen viitekehyksen, jonka avulla voin tarkastella Valokuvataiteen museon yleisötyötoimintaa.

4.1. Valistuksesta yleisötyöhön

Museopedagogiikalla on pitkä historia. Lähtökohtana sille on ollut 1800-luvulla syntynyt ajatus taiteen ja museoiden mahdollisuudesta toimia ihmisiä valistavina tekijöinä.⁸⁷ Tätä valistusaatetta seurasi motivaatio saada taide kaiken kansan koettavaksi, josta yhä tänä päivänä vahvasti käytössä oleva *taide kuuluu kaikille* -ideologia lieneekin seuraus. Kansallisidentiteetin vahvistamisen lisäksi taiteen avulla haluttiin erityisesti sivistää kansaa.⁸⁸ Sivistämistä museoissa toteutettiin tällöin varsin yksinkertaisella menetelmällä. Taideteokset asetettiin kronologisesti aikajärjestykseen ja museokävijöille tarjottiin mahdollisuus oppia jotain historiasta visuaalisesti esteettisten kuvien myötä.⁸⁹ Näyttävien teosten avulla haluttiin herättää mielenkiinto kuvattua aihetta kohtaan ja halu oppia enemmän. Valistamisen kohteena olivat erityisesti kouluttautumattomat työläiset, joiden koettiin olevan sivistymättömiä. Tämä korosti myös tietyllä tapaa elitismia yhteiskunnassa, sillä koettiin, että vain harvoilla, sivistyneillä, oli tarpeeksi kykyä ymmärtää taidetta, sen kauneutta ja estetiikkaa.⁹⁰ Heidän tehtäväkseen siis jäi myös rahvaampien valistaminen.

Ajatukset taiteen mahdollisuudesta sivistää ovat eittämättä myöhemmin vaikuttaneet käsitykseen taidekasvatuksesta. Uskomukset siitä, mitä ihmisten haluttiin taiteella saavuttavan, alkoivat

⁸⁷ Pettersson, Levanto, 2004, s. 10.

⁸⁸ Pettersson, Levanto, 2004, s. 11.

⁸⁹ Pettersson, Levanto, 2004, s. 16.

⁹⁰ Pettersson, Levanto, 2004, s. 16-18.

muotoutumaan tarkemmin 1900-luvun alkupuolella. Pelkän tiedon lisäksi taiteen tärkeäksi opetukselliseksi tehtäväksi tuli kehittää visuaalisia aisteja, kykyä tunnistaa kauneutta, kannustaa luovuuteen ja ymmärtää ihmisyyttä.⁹¹ Taiteen haluttiin luovan katsojilleen puhdasta elämäniloa. 1900-luvun puolen välin jälkeen keskustelu taidekasvatuksesta alkoi käydä yhä kuumempänä, minkä ansiosta erityisesti lapset alettiin ottamaan museoissa yhä suurempaan huomioon. Museoihin ilmestyi erilaisia askartelu- ja lukutiloja ja museon puitteissa järjestettiin taidekerhoja.⁹² Eikä aikaakaan, kun museoissa alettiin miettiä myös muita erilaisia yleisöjä laajemmin.⁹³

Kävijöiden eli yleisön huomioon ottaminen tarkemmin museon toiminnassa on ollut välttämätöntä. Kuten mainittua, 1900-luvulla alettiin uskoa, että taide on myös elämäniloa ja -laatua kohottava tekijä, eikä pelkästään kansallisella tasolla vaan myös yksittäisille ihmisille, toteaa mm. Marjatta Levanto artikkelissaan *Temppeleissä ja toreilla – oppimisesta taidemuseossa* (2004).⁹⁴ Taiteen tulisikin olla yksilölle jollain tapaa merkityksellistä, jotta sen ääreen palattaisiin. Andrew J. Pekarikin mielestä yhä useammat haluavat esimerkiksi kokea museoissa vahvoja tunteita, eivätkä välttämättä tule sinne ensisijaisesti oppiakseen jotain.⁹⁵ Tämän takia myös museoiden toiminnan on täytynyt muuttua. Näyttelyt ja kokoelmat kuuluisi suunnitella ihmisten eri mieltymysten ja tavoitteiden mukaan. Niiden pitäisi olla ennen kaikkea yleisölle kiinnostavia, eikä pelkästään museon henkilökunnalle, joilla on erityisen harjaantunut silmä taiteen suhteen. Jotta museo olisi kuitenkin myös yhteiskunnallisesti tärkeä, on sen nimenomaan säilytettävä asemansa oppimisen kannalta keskeisenä paikkana.⁹⁶ On selvää, että museoita ei voi pitää samankaltaisena opinahjoina kuin esimerkiksi kouluja, mutta niissä joka tapauksessa välitetään tietoa, ikään kuin salakavalasti.⁹⁷ Oppimisen museoissa kuuluisi siis olla ennen kaikkea mahdollista ja sen pitäisi olla sitä kaikille riippumatta kävijöiden erilaisista taustoista.⁹⁸ Kyse on pitkälti museon saavutettavuudesta.

Hyvin saavutettava museo suhtautuu yleisöönsä kunnioittavasti, suunnittelee toimintaansa kaikille potentiaalisille kävijöille ja on näin kaikkien ulottuvilla. Tämä olisi ideaalinen tilanne, mutta tuskin täysin mahdollista toteuttaa, kun otetaan esimerkiksi huomioon, että näyttelyiden ja taiteen näkeminen on subjektiivinen kokemus. Kaikki taide ei miellytä kaikkien silmiä. Tästä huolimatta museon toiminnan pitäisi olla sellaista, joka taipuu monenlaiselle kävijälle ja jota voi muokata

⁹¹ Pettersson, Levanto, 2004, s. 26-27.

⁹² Pettersson, Levanto, 2004, s. 29.

⁹³ Pettersson, Levanto, 2004, s. 31.

⁹⁴ Levanto, 2004, s. 50.

⁹⁵ Pekarik, 2002, s. 262-264.

⁹⁶ Levanto, 2004, s. 51.

⁹⁷ Levanto, 2004, s. 56.

⁹⁸ Levanto, 2004, s. 51.

kävijäryhmien mukaan, eikä niin, että jokaiselle ryhmälle jouduttaisiin antamaan heille sopivaa erityispalvelua.⁹⁹ Tämä on tärkeää myös museon kannalta, sillä yleisön erityiskohtelu veisi osaltaan resursseja muun muassa henkilöstön suhteen niin taloudellisesti kuin ajallisestikin. Museoiden toimintaa pitää siis laajentaa niin, että jokaisella olisi mahdollisuus nauttia niiden annista.

Sari Salovaaran mukaan saavutettavuuden parantaminen on pitkälti museopedagogisen toiminnan varassa.¹⁰⁰ Tehtävä pysyä yleisön ja yhteiskunnan kannalta merkityksellisenä ei ole suinkaan helppo. Jokaisella ihmisellä on erilainen tapa oppia, minkä takia huomio niin kutsutun suuren yleisön sijasta on pitänyt siirtää pienempiin yleisöryhmiin. Tilanne on kuitenkin kimurantti, sillä museot ovat riippuvaisia kävijöistään myös taloudellisen tilanteen takia, minkä takia jotkut museoiden päätökset saattavat näyttäytyä puhtaasti kaupallisina tekoina.¹⁰¹ Yleisenä ongelmana kuitenkin on, että museon asiantuntijat tekevät päätökset museossa nähtävän, heidän mielestään merkityksellisen taiteen suhteen.¹⁰² Loppupeleissä kuitenkin museokävijät tekevät näkemästään taiteesta omat tulkintansa, joihin he käyttävät omia tietotaitojaan hyväksi. Jos taiteeseen ei ole minkäänlaista tarttumapintaa, jää se kävijälle helposti täysin merkityksettömäksi, eikä hän suurella todennäköisyydellä palaa museoon. Toisin sanoen, museoilta ja kävijöiltä saattaa ajoittain puuttua yhteinen kieli. Sitä suuremmalla syyllä museon suurena tehtävänä onkin ottaa selvää, millä tavoilla erilaiset ihmiset saattavat tulkita taidetta.¹⁰³

On sittemmin ymmärretty, että yleisö oppii kokemusten kautta. Kokeminen on subjektiivista ja riippuu kävijästä eikä se ole peräisin museon auktoriteeteilta.¹⁰⁴ Kokemusperäisestä oppimisesta ja eritoten taiteen kokemisesta loistavana esimerkkinä ovat filosofi John Deweyn ajatukset. Deweyn mukaan taide on ensisijaisesti elämys ja sen kokeminen on aina yksittäinen kokemus.¹⁰⁵ Taiteen merkitys henkilökohtaisella tasolla korostuu. Tämän takia myös ohjat ovat siirtyneet enemmän kävijöille. Siitä huolimatta museon ei pitäisi asettua passiiviseksi osapuoleksi. Päinvastoin, museo voi silti auttaa kävijöitä oppimaan ja ymmärtämään näkemäänsä sekä viihtymään museossa erilaisin keinoin. Positiivinen kokemus museossa on monen asian summa, johon liittyvät niin henkilökohtaiset ja sosiaaliset tuntemukset kuin museon fyysiset puitteet.

⁹⁹ Salovaara, 2004, s. 70-71.

¹⁰⁰ Salovaara, 2004, s. 67.

¹⁰¹ Levanto, 2004, s. 52.

¹⁰² Levanto, 2004, s. 53-54.

¹⁰³ Levanto, 2004, s. 53-56.

¹⁰⁴ Levanto, 2004, s. 56.

¹⁰⁵ Dewey, 1934.

Kävijät ottavat mielellään vastaan kaiken mahdollisen tiedon näkemästään taiteesta, jota museo voi vaan tarjota.¹⁰⁶ Yksi varhaisimmista ja vielä tänäänkin suosituimmista keinoista auttaa yleisöä ymmärtämään näkemäänsä ovat museoissa järjestetyt opastukset, jotka kuuluvat vahvasti museoiden yleisötyöhön ja tiedollisen saavuttamisen keinoihin.¹⁰⁷ Tänä päivänä tiedon välittäminen etukäteen on tullut muutenkin helpommaksi, kun haluttua tietoa voidaan jakaa lukuisissa eri kanavissa. Toisaalta tämä on oletettavasti myös tietyllä tapaa haaste, sillä informaatiotulvan aikana tiedon todellinen rekisteröinti on vaikeampaa. On mahdollista, että opastukset ovatkin suosittuja myös juuri tästä syystä. Tietoa on kenties miellyttävämpää ja helpompaa ottaa vastaan suoraan ns. yhden kanavan kautta. Jotkut voivat pitää opastuksista toisaalta myös siksi, että niiden yhteydessä on mahdollista keskustella muiden kanssa sekä saada vastauksia taiteesta heränneisiin kysymyksiin museon asiantuntijoilta.

Koska oppiminen museoissa on kokemusperäistä, tapahtuu se pitkälti omia henkilökohtaisia tietoja avulla käyttäen. Museon toiminta oppimisen kannalta onkin haastavaa erilaisten yleisöjen takia. Esimerkiksi lapsilla on paljon vähemmän kokemuksia ja tietoa, joten he tarvitsevat toisenlaista ohjausta kuin aikuiset, jotka kykenevät itsenäiseen oppimiseen ja haluavat täydentää elämäänsä heille tärkeillä asioilla.¹⁰⁸ Marjatta Levannon mukaan aikuiset tavoittelevat oivaltamisia ja nauttivat hauskuudesta tyypillisen oppimisen sijasta.¹⁰⁹ Levanto puhuu tässä tapauksessa näyttelyistä ja taideteosten luomasta mahdollisuudesta oppia, mutta on syytä pohtia, päteekö väite täysin vielä tänään, jos otetaan huomio museoiden tarjoama kurssitoiminta? Onko perinteisemmästä opetusmuodosta tullut sittenkin aikuisille mielekästä ja hyväksyttävää? Henkilökohtaisen merkityksen ja museon viihtyisien, fyysisten puitteiden lisäksi myönteiseen museokokemukseen vaikuttavatkin yhtä lailla myös sosiaaliset olosuhteet.¹¹⁰ Tällä voi myös selittää osittain miksi kurssimuotoinen opetus on aikuistenkin kesellä suosiossa. Kursseille osallistumiseen innostaa sosiaalinen tilanne, jossa opitaan tekemällä yhdessä. Osallistujat jakavat valmiiksi yhteisen intressin, joka kasvattaa tunnetta yhteenkuuluvuudesta ja yhteisöllisyydestä. Tilanteen jakaminen muiden samanhenkisten ihmisten kanssa tekee oppimiskokemuksesta monille mieluisan. Yhteenkuuluvuuden voimistaminen tuntuu kaiken kaikkiaan olevan pinnalla juuri nyt, sillä myös valokuvien jakamisella erilaisten verkkoalustoiden välityksellä pyritään samaan, kuten totesin luvussa 3.

¹⁰⁶ Levanto, 2004, s. 56-57.

¹⁰⁷ Levanto, 2004, s. 59, Salovaara, 2004, s. 70.

¹⁰⁸ Levanto, 2004, s. 60.

¹⁰⁹ Levanto, 2004, s. 60.

¹¹⁰ Levanto, 2004, s. 56.

Tosiasia on kuitenkin se, että museoiden toiminta olisi jo lakannut aikoja sitten, mikäli yleisöjä ja heidän tarpeitansa ei olisi alettu ottaa enemmän huomioon. Museot eivät ole enää voineet pysyä pelkkinä hiljaisina taidevarastoina pitkään aikaan. Nyt olemme jo kaukana siitä, mitä museot ennen olivat. Museoiden alkuperäinen tehtävä taiteen, esineiden ja kokoelmien kerääjänä, säilyttäjänä ja esittelijänä on jouduttu arvioimaan täysin uudestaan yhteiskunnallisten muutosten ja erityisesti taloudellisten seikkojen takia.¹¹¹ Myös James E. Katz, Lora Appel ja Ellen Lynch toteavat, että museot eivät enää toimi tiedon säilyttäjänä.¹¹² Näin ollen taiteen, kokoelmien ja esineiden on täytyntä antaa tilaa enemmän yleisölle. Kävijät kaipaavat yhä enemmän ja enemmän syitä palata museoihin, eikä pelkkä taide enää riitä. Henkilökohtaista merkityksellisyyttä haetaan nyt pelkän taiteen sijasta museosta kokonaisuudessaan. Kokemuksellisuuden tärkeys on vaikuttanut siihen, että museovierailijat haluavat olla enemmän osallisina museon toiminnassa.¹¹³ Siksi museot keskittyvät nyt ensisijaisesti yleisöön, kokemuksellisuuteen sekä interaktiivisen ympäristöön.¹¹⁴

Museon ja yleisön roolit ovat vaihtuneet - yleisön sivistämisestä ollaan siirrytty heidän *sitouttamiseen* ja erityisesti *osallistamiseen*. Sitouttamisella museo pyrkii kiinnittämään, erityisesti uusia museovieraita eli saamaan heitä pysyviksi, vakituiksi museokävijöiksi. Pelkän tiedon vastaanottamisen sijasta halutaan nyt oppia yhdessä. Museon tavoitteet välittää elämäniloa ja tietoa taiteen avulla toteutuukin parhaiten nyt yleisöä osallistavilla toimenpiteillä.¹¹⁵ Osallistavaa toimintaa voi olla monenlaista. Sitä voidaan toteuttaa ottamalla yleisö jollain tapaa mukaan esimerkiksi näyttelysisällön suunnitteluun tai konkreettiseen toteuttamiseen. Oma suhteeni juuri Valokuvataiteen museoon esimerkiksi vahvistui entisestään, kun museolla suunniteltiin *Pimiö – Darkroom* -nimistä näyttelyä.¹¹⁶ Minua pyydettiin suunnitteluvaiheessa museolle kertomaan suhteistani pimiöihin sekä kokemuksistani pimiötyöskentelystä. Tämän tarkoituksena oli kartoittaa potentiaalisen yleisön suhtautumista kyseiseen aiheeseen, jotta näyttelystä voitaisiin rakentaa mahdollisimman kiinnostava juuri heitä varten.

Kaikesta tästä johtuen on loogista, että 2000-luvulla termi *yleisötyö* on otettu yleisempään käyttöön. Ei riitä enää, että puhutaan pelkästään museopedagogiikasta, sillä museon toiminta on laajentunut ja kävijöitä otetaan huomioon monin eri tavoin, eikä pelkästään taidekasvatuksellisessa merkityksessä.

¹¹¹ Bourke, 2016, s. 14.

¹¹² Katz, Appel, Lynch, 2011, s. 407.

¹¹³ Bourke, 2016, s. 13.

¹¹⁴ Katz, Appel, Lynch, 2011, s. 407.

¹¹⁵ Bourke, 2016, s. 22.

¹¹⁶ Suomen valokuvataiteen museo, Pimiö – Darkroom. <http://www.valokuvataiteenmuseo.fi/fi/nayttelyt/menneet-naeyttelyt/event/235---pimioe-darkroom->, 13.2.2017.

Yleisötyö kattaa kaikki museoiden toiminta-alueet, joihin kuuluu yhtä lailla niin museopedagogiset kuin kokoelmiin liittyvät toimet asiakaspalvelusta lähtien.¹¹⁷ Erilaisten yleisöjen tarpeet pyritään siksi ottamaan monipuolisesti huomioon.

4.2. Miten saada yleisö museoon?

Miten potentiaalinen yleisö saadaan museoihin, on kenties yksi museoiden toimintaan liittyvistä ikuisuuskyseistä. Miten säilyttää vanhat kävijät ja samanaikaisesti saada uusia kävijöitä? Monimutkainen ongelma on monen asian summa, joka riippuu paljon hetkestä, jossa eletään. Yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat alituisesti ihmisiin ja museoyleisöön. Jotta yleisö palaisi museoon takaisin, on museoiden oltava valmiita muuttumaan muiden sosiaalisten muutosten rinnalla. Oikeastaan museoiden tehtävänä on nimenomaan auttaa ihmisiä sopeutumaan ympärillä tapahtuviin uudistuksiin.¹¹⁸ Siksi museoiden on pysyttävä ajan tasalla koko ajan, mutta alati muuttuvassa maailmassa tavoite on kaikkea muuta kuin vaivaton. Museoiden rooli on tästä syystä, kuten mainittu, kiinnittää huomiota varsinaisten esineiden ja taideteosten sijasta ihmisiin ja luoda heille mahdollisuus päästä yleisesti ottaen käsiksi kulttuuriin.¹¹⁹

Tutkimustulokset osoittavat, kuinka yleisön osallistaminen esimerkiksi instituutioiden kehitystoimenpiteisiin on vaikuttanut positiivisesti laitosten toimintaan.¹²⁰ Syy on helppo ymmärtää, sillä kulttuurisiin laitoksiin syntyy tällä tavalla henkilökohtaisempi ja merkityksellisempi suhde. Yleisön tiiviimmästä osallistamisesta on myös massiivisesti hyötyä museoille, erityisesti stressaavien tilanteiden yllättäessä. Mitä henkilökohtaisemmaksi yleisö kokee museon, sitä hanakammin sitä puolustetaan, jos tämän toimintaa uhataan jollain tapaa.¹²¹ Tunteisiin vetoaminen on tehokas keino vahvistaa henkilökohtaista suhdetta museoon. Andrew J. Pekarik huomauttaa artikkelissaan *Feeling or Learning?*, että museoiden kuuluisikin enemmän keskittyä myös tunteiden herättämiseen eikä näyttelyiden tai taiteen syvään tulkittamiseen.¹²² Hän ottaa esimerkiksi 11.9.2001 tapahtuneiden terrori-iskujen artefakteja esittelevän näyttelyn, jossa pyrittiin estämään näyttelyesineiden liiallista tulkintaa. Useimmat vieraat kokivat voimakkaita tunnereaktioita alkaen jopa itkemään, eivätkä edes kaivanneet selityksiä näkemästään. Yhdessä näyttelyhuoneessa yleisö

¹¹⁷ Museopedagoginen yhdistys Pedaali Ry, uusi verkkojulkaisu museoiden yleisötyöstä. <http://pedaali.fi/fi/uutiset/uusi-verkkojulkaisu-museoiden-yleis-ty-st>, 23.1.2017.

¹¹⁸ Pettersson, Levanto, 2004, s. 29.

¹¹⁹ Bourke, 2016, s. 14.

¹²⁰ Bourke, 2016, s. 14.

¹²¹ Bourke, 2016, s. 16.

¹²² Pekarik, 2002.

sai myös kirjoittaa aiheeseen liittyviä kertomuksia, joista osa myös julkaistiin.¹²³ Näin yleisöä myös osallistettiin antamalla heille suunvuoro. Kun yleisöä houkutellaan museoon esimerkiksi tämänkaltaisen osallistumisen myötä, museot näyttäytyvät paikkoina, joissa kävijät voivat turvallisesti näyttää tunteitaan sekä kertoa ja vaihtaa ajatuksiaan itse museosta ja taiteesta. Museon suhtautuessa yleisöön vuorovaikutteisesti, reflektiivisen toiminnan ja ajatustenvaihdon avulla, kävijöille syntyy myös voimakas tunne, että he ovat arvokas osa museon toimintaa.¹²⁴

Suhteellisen uusi keino luoda ihmisille tunnetta museosta henkilökohtaisesti merkityksellisenä paikkana on niin sanotusti museon ulkopuolinen toiminta. Tähän kategoriaan kuuluvat toki oheispalvelut, kuten museokahvilat ja -kaupat, mutta myös muut palvelut, jotka eivät liity millään tavalla itse museon varsinaisiin tehtäviin. Tästä esimerkkinä on yleisölle tarjottu mahdollisuus vuokrata museon tiloja yksityistilaisuuksia varten museon aukioloaikojen ulkopuolella. On selvää, että tällä museot pyrkivät parantamaan heikkoa taloudellista tilannetta. Tällainen järjestely voi silti potentiaalisesti tuoda uutta yleisöä museoon ja parhaimmillaan sitouttaa heidät myös tavallisiksi museokävijöiksi. Tapahtumat luodaan yhteistyössä museon kanssa, kuitenkin niin paljon asiakkaan toiveita kunnioittaen kuin vain mahdollista. Vaikka kyseinen keino saada yleisöä museoon on hieman kyseenalainen museon perinteistä toimintaa ajatellen, on se silti toimenpide, jolla museo voi näyttäytyä positiivisesti aktiivisena toimijana, joka ottaa yleisön yksilöllisemmätkin tarpeet huomioon. Aktiivinen osallistuminen edellyttää museolta, että tapahtumia luodaan yhdessä yleisön kanssa ottaen huomioon, että se mikä sopii toiselle, ei välttämättä sovi toiselle yksilölle.¹²⁵

Kuten mainittu, kävijöihin luodaan suhdetta parantamalla museon saavutettavuutta. Jotta museo houkuttelisi mahdollisimman kirjavan ja monipuolisen kävijäkunnan, täytyy sen mieltä esim. pääsymaksua tarkasti.¹²⁶ Aate on vanha, tähän on pyritty museoissa jo 1800-luvulta lähtien. Ideaalina ajatuksena pidettiin museon esteettömyyttä, jotta mahdollisimman monet pääsisivät sivistymään taiteen pariin.¹²⁷ Tänäänkin, museoon pääsy on mahdollistettava kaikille eikä kävijöiden varakkuus saisi olla vierailun esteenä, minkä takia useissa museoissa järjestetäänkin esimerkiksi ilmaispäiviä aika ajoin. Taloudellisen saavutettavuuden lisäksi puhutaan myös kulttuurisesta ja sosiaalisesta saavutettavuudesta. Nämä liittyvät museossa tarjottuun ohjelmaan, näyttelyiden sisältöihin, kurssitarjontaan ja oheistapahtumiin, joita tuotetaan valitun kohdeyleisön

¹²³ Pekarik, 2002, s. 262.

¹²⁴ Bourke, 2016, s. 18.

¹²⁵ Bourke, 2016, s. 17.

¹²⁶ Salovaara, 2004, s. 70.

¹²⁷ Pettersson, Levanto, 2004, s. 19.

intressien mukaan.¹²⁸ Museopedagogisen yhdistyksen Pedaali Ry:n mukaan muun muassa osallistavuuteen ja kävijälähtöisyyteen kiinnitetään museoissa yhä enemmän huomiota.¹²⁹ 2000-luvulla tapahtunut ekonominen kriisi onkin vaikuttanut yleisön suhtautumiseen museoihin niin, että halu olla osa museon toiminnassa on noussut tärkeäksi tekijäksi, mikä kertoo osallistavan kulttuurin kasvusta.¹³⁰ Osallistavan kulttuurin aikana yleisöä museoissa halutaan sitoa interaktiivisilla ja toiminnallisilla tapahtumilla, jotka mahdollistavat ihmisten osallistumisen sekä kannustavat oman luovuuden löytämiseen. Tämä on välttämätöntä uusien yleisöjen sitouttamisen sekä 2000-luvun ajan hermolla pysymisen kannalta.¹³¹

4.3. Työpaja- ja kurssitoiminta

Museoissa, kuten juuri Suomen valokuvataiteen museossa, järjestetään paljon erilaisia työpajoja ja kursseja, joilla pyritään kannustamaan eri kävijöitä museoon. Työpajat poikkeavat museon muusta tyypillisestä toimenkuvasta eikä pelkästään museopedagogisessa merkityksessä.¹³² Vaikka työpajat kuuluvatkin useimpien museoiden toimenkuvaan, niitä ei suinkaan järjestetä koko ajan vaan lähes poikkeuksetta vain tilauksesta erilaisille ryhmille. Näyttelyissä voi sen sijaan vieraila aina museon aukioloaikoina, yksinkin. Työpajojen erityisyytenä ovat kuitenkin toiminnalliset osuudet, joiden avulla herätetään kiinnostus taiteeseen ja oppimiseen eri tavalla kuin pelkän näyttelykäynnin myötä. Pelkän tiedon vastaanottamisen sijasta työpajojen ytimenä onkin luova tekeminen, kommunikointi ja vuorovaikutteisuus.¹³³ On todettakin, että erityisesti lapset ymmärtävät ja vastaanottavat tietoa huomattavasti paremmin, jos oppimistilanne on vuorovaikutteinen.¹³⁴ Työpajoissa tekemisen avulla mahdollistetaan oppiminen uudella tavalla sekä luodaan kävijöille vahvempi suhde museoon.¹³⁵

Työpajojen järjestämistä varten täytyy museon puolelta olla osaava henkilökunta, kohdeyleisöä kiinnostava ohjelma eli näyttely sekä tila, jossa työpaja voidaan toteuttaa.¹³⁶ Valokuvataiteen museo on ottanut kaikki mahdolliset työpajoihin liittyvät seikat huomioon museopedagogisessa toiminnassaan. Valokuvataiteen museon työpajojen perusajatuksena on aina ollut tekemällä oppiminen. Onnistuneeksi työpajan tekee myös kiinnostava näyttelytoiminta sekä tietenkin

¹²⁸ Salovaara, 2004, s. 70.

¹²⁹ Museopedagoginen yhdistys Pedaali Ry, uusi verkkojulkaisu museoiden yleistyöstä. <http://pedaali.fi/fi/uutiset/uusi-verkkojulkaisu-museoiden-yleis-ty-st>, 24.1.2017.

¹³⁰ Bourke, 2016, s. 13-14.

¹³¹ Bourke, 2016, s. 13-14.

¹³² Othman, 2004, s. 79.

¹³³ Othman, s. 2004, s. 81.

¹³⁴ Bourke, 2016, s. 14.

¹³⁵ Othman, s. 2004, s. 85.

¹³⁶ Othman, s. 2004, s. 80.

olennaiset välineet - kamerat, erilaiset valaisimet sekä tarvittaessa mahdollinen muu rekvisiitta. Työpajoja vetävät koulutetut taidekasvattajat, ja museosta löytyy myös erityisesti työpajakäyttöä varten tarkoitettu tila, Prosessi. Tilaa käytetään myös näyttelytilana etenkin silloin, jos kurssin tai työpajan lopputyönä on tarkoituksena rakentaa näyttely työskentelyn aikana valmistuneista teoksista.

Työpajoja järjestetään enenevässä määrin myös sen takia, että museot ovat oppineet tulkitsemaan kävijöitään ja haluavat vastata heidän toiveisiinsa.¹³⁷ Työpajat ovat erityisesti koululaisryhmien suosiossa. Oppilasryhmät ovat helppoja tavoittaa koulujen kautta, mutta haasteena on tavoittaa yleisö, Erica Othmanin mukaan erityisesti aikuiset, jotka helposti jäävät museon tarjoaman ohjelman ulkopuolelle eivätkä usein vieraile museoissa.¹³⁸ On kuitenkin väärä käsitys, että aikuiset eivät olisi kiinnostuneita työpajatoiminnasta. Kyse on enemmänkin siitä, että museoiden tarjoamat pajat eivät aina ole aikuisyleisöä kiinnostavia tai heille suunnattuja muutenkaan. Työpajojen tarjoaminen monipuolisesti ja laajasti erilaisille yleisöille on kuitenkin olennaista, sillä museon palveluita halutaan tarjota kaikille ryhmille jättämättä ketään pois. Ryhmät, jotka eivät muuten kävisi museoissa katsomassa näyttelyä saattavat innostua enemmän mahdollisuudesta osallistua työpajaan, jonka ohella vierailaan museon näyttelyssä. On myös museon toiminnalle yleisesti kannattavampaa, jos työpajat soveltuvat kaikille mahdollisille kävijöille.

Vaikka myös Suomen valokuvataiteen museon työpajat ovat usein koululaisryhmien keskuudessa suosittuja, tarjotaan niitä yhä enemmän muillekin potentiaalisille museokävijöille kuten yrityksille. Työpajat siis soveltuvat useimmiten ideaalin mukaisesti kaikille, vauvasta vaariin. Valokuvataiteen museon työpajat ja kurssit voivat tästä huolimatta joskus olla kohdennettu tietyille ikäryhmille, mikä esimerkiksi riippuu siitä, toteutetaanko ne osana jotain hanketta tai projektia. Museo ottaakin usein vahvasti huomioon koulujen opetussuunnitelmat ja työpajatoimintaa pyritään suunnittelemaan myös niiden mukaan, minkä takia työpajat usein ovat relevantteja ja kiinnostavia vain koululaisille. Siksi voi kenties tehdä johtopäätöksen, että muita ryhmiä pitää rohkaista toisenlaisten kurssien ja työpajojen myötä museoon, kuten tutkimukseni kännykkäkuvauskurssien avulla. Kyseiset kurssit osuvat myös hyvin Othmanin haastavan aikuisyleisön saavuttamiseen. Huomattava ero tällaisten kurssien ja tavallisten työpajojen välillä näyttäisi olevan se, että sidonnaisuus museon näyttelyihin ei ole välttämätön toisin kuin työpajoilla, jotka useimmiten suunnitellaan nimenomaan näyttelyt silmällä pitäen.

¹³⁷ Othman, s. 2004, s. 79.

¹³⁸ Othman, s. 2004, s. 80.

Othmanin mukaan työpajojen lähtökohtana pitäisi kuitenkin olla itse taideteokset.¹³⁹ Interaktiivisen toiminnan, oman taiteellisen tekemisen ja keskustelun avulla nähtyihin taideteoksiin syntyy syvempi merkitys ja osallistujat voivat näin löytää uusia taitoja.¹⁴⁰ Valokuvataiteen museolla työpajat ovat miltei aina liitännäisiä sillä hetkellä pyörivään näyttelyyn ja ne toimivat useimmiten lähtökohtana työskentelyosuudelle. Näin kävijät saadaan myös käymään itse näyttelyssä eikä museokäynti perustu vain tarjottuun ohjelmaan. Lähtökohta on luonnollisesti järkevä, sillä museoiden tehtävänä on silti kaikista painopisteiden muutoksista huolimatta myös taiteen esittelemine. Poikkeuksia kuitenkin löytyy. Tästä esimerkkinä ovat juuri tutkimuskohteenani olevat kännykkäkuvauskurssit, jotka ovat täysin itsenäisiä eikä niiden lähtökohtana käytetä esillä olevaa näyttelyä. Näyttelykäynti kuitenkin mahdollistetaan osallistujille, sillä se kuuluu kurssin hintaan. Tämä ei kuitenkaan takaa sitä, että osallistujat kävisivät itsenäisesti katsomassa näyttelyä. Vaihtoehtona on myös, että osallistujat kyllä vierailevat näyttelyssä, mutta eivät saa siitä välttämättä mitään, tai erityisen paljon, irti. Kun sisällöt näyttelyyn ja kurssin välillä poikkeavat radikaalisti toisistaan, on mahdollista, että näyttely jää etäiseksi, koska ensisijaisesti osallistujat ovat tulleet museolle nimenomaan kurssia varten. Tämä voi olla haaste osallistujien sitouttamisessa museoon. Toiveena oletettavasti kuitenkin on, että kurssille osallistuva yleisö saataisiin käymään museolla useammin. Siksi on syytä pohtia, millä verukkeella kurssille osallistuva yleisö saadaan palaamaan museoon ja erityisesti minkä halutaan olevan se varsinainen syy, jotta museoon tultaisiin uudestaan.

Työpajat ja kurssit ovat ehdottomia museoiden toiminnalle, mutta ovat osittain ristiriidassa taloudellisen saavutettavuuden kanssa. Työpajat ovat useimmiten maksullisia, ellei niitä esimerkiksi tarjota tietyille ryhmille apurahojen myötä ilmaiseksi. Työpajoihin usein osallistutaan myös vain ryhmissä, joten niitä toteutetaan tilauksesta niin koululaisille kuin esimerkiksi yrityksille. Tämä estää yksittäisten ihmisten osallistumisen niihin, vaikka kiinnostusta osallistumiseen saattaisi olla. Tällä voikin kenties osittain selittää sitä, miksi Valokuvataiteen museo on päättänyt järjestämään kurssseja, joihin voi osallistua yksityishenkilönä. Mutta tässäkin tapauksessa taloudellinen saavutettavuus muodostuu ongelmaksi, sillä ko. kurssit ovat maksullisia mikä sulkee pois tietyt mahdolliset museokävijät.

Myös museon kannalta tällaisten kurssien järjestäminen on tietynlainen riski. Mitä jos osallistujakiintiö ei tulekaan täyteen ja kurssista tavoiteltu taloudellinen hyöty jää saamatta? Näiden haasteiden takia kurssi täytyy hinnoitella niin, että vähempikin osallistujamäärä riittää kurssin

¹³⁹ Othman, s. 2004, s. 86.

¹⁴⁰ Othman, s. 2004, s. 86.

aiheuttamien kulujen, kuten kurssiohjaajan palkkion, korvaamiseen. Museolta vaaditaan sen takia tarkkaa suunnitelmallisuutta ja erityisesti tuntemusta yleisöstään. Kurssia, joka ei saa osallistujia hyvästä ideasta huolimatta, on turha järjestää. Tässäkin tapauksessa kolikolla on siis kaksi käanttöpuolta. Kursseja järjestettäisiin museon puolelta varmasti ilmaiseksi, jos tiukka taloudellinen tilanne vain mahdollistaisi sen. Toisaalta, jos kurssit tulevat täyteen korkeasta hinnasta huolimatta, miksei museo sitten ottaisi tästä kaikkea taloudellista hyötyä. Koska museoiden rahoitus muuttuu ja resursseja pienennetään alinomaan, aiheuttaa tämä haasteita museoille tehdä itsestään merkitsevä kävijöille.¹⁴¹ Siksi yleisön tuntemus ja heidän tarpeisiinsa vastaaminen on tärkeämpää kuin koskaan aikaisemmin. Kysymys kuuluukin, onko yksi museoiden alunperin tärkeimmistä tehtävistä, taidekasvatus, uhattuna, kun yhä enemmän toiminta on riippuvaista maksavista asiakkaista?

4.4. Oheisohjelma ja tapahtumat

Museovieraita kosiskellaan myös muunlaisella oheisohjelmalla, kuten taiteilijatapaamisilla ja konserteilla. Puhutaankin usein taiteidenvälisyydestä ja sen luomista mahdollisuuksista saada kävijät viihtymään ja ennen kaikkea osallistumaan museon toimintaan. Tämäkään ilmiö ei ole uusi. Se perustuu yleisön haluun saada museovierailusta mahdollisimman paljon irti elämyksellisyyden avulla.¹⁴² Taiteidenvälisen ohjelmiston tarjoaminen museoissa on virallisesti kuulunut Valtion taidemuseon tehtäviin jo 2000-luvun alusta lähtien.¹⁴³ Tänä päivänä, kun poikkitaiteellisuus on lisääntymässä ja taiteiden väliset rajat hämärtyvät entisestään, on museoiden pysyttävä nykyhetkessä. Siksi museoista kasvaakin monitaiteellisia keskuksia.¹⁴⁴ Taiteidenvälisyyttä on toteutettu Suomen valokuvataiteen museolla jopa työpajoissa. Monet työpajat ovat järjestetty erityisesti Valokuvataiteen museon museopedagogisen toiminnan alkuvaiheissa yhdessä samassa rakennuksessa toimivan Teatterimuseon kanssa.

Elämysten kaipuu ja kulutuskulttuuri ovat ohjanneet museoita suuntaan, jossa niiden pitäisi olla vartenotettavia paikkoja viettää vapaa-aikaa. Pelkkien taideteosten katseleminen täydessä hiljaisuudessa ei ole sen takia ollut yleisölle tarpeeksi.¹⁴⁵ Museo ei voi silti alistua täysin kävijöiden vaatimukseen vaan niiden tehtävänä on myös tarjota yleisölle jotain ennalta-arvaamatonta, luoda

¹⁴¹ Museopedagoginen yhdistys Pedaali Ry, uusi verkkojulkaisu museoiden yleisötyöstä. <http://pedaali.fi/fi/uutiset/uusi-verkkojulkaisu-museoiden-yleis-ty-st>, 23.1.2017.

¹⁴² Pettersson, 2004, s. 100.

¹⁴³ Pettersson, 2004, s. 102.

¹⁴⁴ Pettersson, 2004, s. 111.

¹⁴⁵ Pettersson, 2004, s. 104.

motiiveja palata museoon ja näin ollen tehdä itsestään jollain tapaa tärkeä kävijälle.¹⁴⁶ Suoran tiedonvälityksen sijaan museoissa kannustetaan kuitenkin nyt enemmän kuitenkin avoimeen, jopa kriittiseen, pohdiskeluun interaktiivisuuden, mukautettavien rakennelmien ja leikillisyyden kautta. Siksi olisi tärkeää ottaa huomioon myös digitaalisten teknologioiden ulottuvuudet ja niiden mahdollisuudet helpottaa näitä tehtäviä.¹⁴⁷

Myös Susanna Pettersson toteaa, että museot haluavat yhä enemmän haastaa yleisöään tarjoamalla ohjelmaa ja ns. aivopähkinöitä, jotka pitävät heidän mielensä virkeinä ja kutkuttavat heitä.¹⁴⁸ Museoon voidaan rakentaa esimerkiksi erilaisia esteratoja muistuttavia polkuja, jopa taideteosten läpi, mikäli ne antavat siihen mahdollisuuden. Hyvä esimerkki tämänytyypisistä ratkaisusta on brasilialaisen taiteilijan Ernesto Neton näyttely nykytaiteen museossa Kiasmassa keväällä 2016.¹⁴⁹ Taitelijan virkkaamat värikkäät puuvillakudokset toimivat mm. riippumattoina, joissa yleisö sai vapaasti köllötellä. Näyttelyyn oli muodostettu myös uusi tilataideteos, joka muistutti isoa majaa, jossa kävijät saivat kävellä, istuskella tai vaikka leikkiä vapaasti. Myös Suomen valokuvataiteen museolla ollaan leikitelty tilojen muunneltavuuden kanssa. Syksyn 2015 *Pimiö – Darkroom* –näyttelyyn oli rakennettu pimiötä havainnollistava tila, jossa erilaiset äänet ja valot loivat täysin erityyppisen, moniaistillisen museokokemuksen.¹⁵⁰ Tällaisilla tavoilla museon ja yleisön vuorovaikutteisuus parhaimmassa tapauksessa korostuu ja siitä tulee ikään kuin peli, jossa molemmat osapuolet syöttävät palloa toisilleen. Andrew J. Pekarik toteaa, että museoiden kuuluisikin olla pikemminkin leikkipaikkoja.¹⁵¹ Hänen mukaan museot ovat parhaimmillaan paikkoja, joissa ihmisiä autetaan kehittymään heidän omien tarpeidensa mukaisesti ja se onnistuu parhaiten leikin avulla. Leikkiessä ihmiset vapautuvat. He ottavat helpommin kontaktia toisten museovieraiden kanssa, uskaltavat ottaa enemmän riskejä ja samalla heidän identiteettinsä muokkaantuu.¹⁵² Leikkiin kannustamista näyttelyissä voisi taas kerran nähdä yhdeksi museon keinoksi osallistaa yleisöä enemmän siellä tapahtuvaan toimintaan.

Museon tarjoamien oheistapahtumien ei kuitenkaan ole varsinaisesti tarkoitus olla se ensimmäinen syy, miksi museossa vieraillaan. Niiden avulla voidaan silti houkuttaa sellaisia kävijöitä, jotka eivät

¹⁴⁶ Pettersson, 2004, s. 104.

¹⁴⁷ Katz, Appel, Lynch, 2011, s. 407.

¹⁴⁸ Bourke, 2016, s. 21.

¹⁴⁹ Kiasma, Ernesto Neto. <http://www.kiasma.fi/nayttelyt-ja-ohjelmisto/ernesto-neto/>, 14.2.2017.

¹⁵⁰ Suomen valokuvataiteen museo, *Pimiö – Darkroom* –näyttely. <http://www.valokuvataiteenmuseo.fi/fi/nayttelyt/menneet-naeyttelyt/event/235---pimioe-darkroom->, 13.2.2017.

¹⁵¹ Pekarik, 2002, s. 179-182.

¹⁵² Pekarik, 2002, s. 179.

muuten löytäisi tietään museoon.¹⁵³ Tapahtumat ovat kiistatta tämän takia olennaisia. Siksi ohjelmatarjonnan laajentaminen yleisöä enemmän erityisesti osallistaviin tapahtumiin on ehdottoman tärkeää, jotta tavoitetaan jopa ne rajatapaukset ja ryhmät, jotka eivät muuten vieraile museossa.¹⁵⁴ Museon on oltava helposti lähestyttävä ja otettava kaikki avosylin vastaan. Tämän takia museoiden on mietittävä ohjelmistoaan, tässäkin tapauksessa, yleisön kannalta. Ohjelmatarjonnan kuuluu olla suunniteltua niin, että se täyttää omat tavoitteensa. Tapahtumia ei siis voi mielivaltaisesti vain kokeilla järjestää, vaikka haluttaisiin. Toiminnan kuuluu olla arvioitua, jotta museo pysyy jaloillansa.¹⁵⁵

Oheisohjelman tarjoaminen selittyy myös toisesta hyvin yksinkertaisesta syystä. Näyttelykaudet ovat museoissa usein suhteellisen pitkiä ja taideteokset ovat nähtävillä monta kuukautta. Korkeimmat kävijäpiikit museot saavuttavat usein heti näyttelyiden avautuessa ja luonnollisesti myös niiden loppuvaiheissa. Kaikki aika tässä välissä on museoille haastavaa aikaa löytää kävijöitä. Siksi näyttelyiden yhteyteen pyritään muokkaamaan oheistapahtumia, jotka liittyvät mielenkiintoisella tavalla juuri esillä olevaan taiteeseen. Valokuvataiteen museossa tällaisia tapahtumia ovat usein mahdollisuuksien mukaan järjestettävät taiteilijatapaamiset, perhepäivät ja yleisöluennot, jotka kietoutuvat näyttelyn aiheeseen jollain tapaa. Hyvä esimerkki on myös syksyllä 2016 järjestetty Amerikka-klubi, jolla haluttiin tuoda esille amerikkalaisen valokuvaajan Alec Sothin näyttelyä. Taiteessa nähtävää tematiikkaa ja estetiikkaa korostettiin livemusiikin myötä. Paikalla ollut jazzpianisti soitti illan aikana tietenkin amerikkalaisia ikivihreitä. Oheistapahtumilla, johon täytyy lukea mukaan myös kaikki työpajat sekä kurssit, halutaan siis saada kävijävirtaa tasaisemmaksi koko näyttelykauden ajaksi. Muuten museo todellakin vain toimisi osan aikaa paikkana, jossa vain säilytetään taideteoksia.

4.5. Digitalisaation merkitykset museon yleisötyötoiminnassa

Sari Salovaara käsittelee museoiden saavutettavuuden eri puolia artikkelissaan *Hyvä museo on saavutettava museo* (2004).¹⁵⁶ Saavutettavuuden kannalta museoiden tärkein tehtävä olisi niin sanotun asenteellisen saavutettavuuden ylläpitäminen. Tällä Salovaara tarkoittaa, että saavutettavuus kohenee jo pitämällä mielessä kaikki museon todennäköiset kävijät tai käyttäjät,

¹⁵³ Pettersson, 2004, s. 107.

¹⁵⁴ Bourke, 2016, s. 18.

¹⁵⁵ Pettersson, 2004, s. 110.

¹⁵⁶ Salovaara 2004.

joihin lukeutuu myös esimerkiksi verkkovierailijat.¹⁵⁷ Digitalisaatio on tästä syystä positiivinen asia museoiden toiminnan monipuolistamista ajatellen, sillä sen avulla on voitu luoda uusia ulottuvuuksia ja muun muassa levittää museon toimintaa fyysisen rakennuksen ulkopuolelle. Ja mikä parasta, sen lisäksi, että museossa “vierailu” on tällöin fyysisesti esteetöntä, lukuun ottamatta esimerkiksi kuitenkin näkövammaisia, on se myös taloudellisesti useammalle saavutettavampaa. Museon kokoelmia voi päästä ihaillemaan vaikka kotoa käsin kokonaan eri paikkakunnalta eikä sitä varten tarvitse ostaa ensin matkalippua ja sen jälkeen vielä pääsylippua päästäkseen itse museoon.

Digitalisaation takia museo myös joutuu muuttamaan toimintatapojaan, sillä se on vahva osa kulttuuriamme, jonka mukana on yksinkertaisesti kuljettava.¹⁵⁸ Suomen valokuvataiteen museolle, jonka tehtävänä on valokuvakulttuurin edistäminen, digitalisaatio ja teknologian kehitys ovat seikkoja, joita ei ole voitu jättää huomioimatta. Nämä koskettavat valokuvausta merkittäväällä tavalla aina kameroiden kehityksestä digitaalisiin julkaisualustoihin asti. Tämän takia Valokuvataiteen museon kokoelmia digitalisoidaan, julkaistaan verkossa jatkuvalla tahdilla ja niiden käyttäminen on täysin vapaata. On itsestään selvää, ettei verkkovierailu museon kokoelmissa kuitenkaan korvaa aitoa museovierailua. Museon hitaus viehättää nopeiden teknologisten laitteiden ja digitaalisten alustojen rinnalla.¹⁵⁹ Kaikilla ei silti ole syystä tai toisesta mahdollisuutta vierailla museossa. He voivat sen sijasta vierailla verkossa julkaistuissa kuva-arkistoissa.

Riikka Haapalainen toteaaakin artikkelissaan *Kävijästä käyttäjäksi - museopedagogian digitaalinen ulottuvuus* (2004), että digitoidut kuvakokoelmat antavat täysin erityyppisen kokemuksen kuin varsinainen museokäynti ja korostaa, että informaatiota on saatavilla suhteellisesti enemmän kuin näyttelyssä.¹⁶⁰ Siksi museon tehtävänä on tuottaa kattavasti materiaalia verkkoon, jotta kaikenlaiset museokävijät voivat saada mahdollisimman paljon irti näkemästään, oli se sitten tietokoneen äärellä tai fyysisesti museossa.¹⁶¹ Parhaimmillaan verkkomateriaali mahdollistaa myös museossa alkaneen oppimisen jatkamisen myöhemmin. Museoiden tulisikin yrittää välttää pelkän vapaasti käytettävän informaation välittämistä verkossa, sillä muuten siitä on vaikea saada otetta.¹⁶² Esimerkiksi pelkät Internetissä selailtavissa olevat kuvakokoelmat eivät välttämättä kerro katsojalle mitään ilman olennaisia tietoja, joista käy ilmi mm. kuka kuvaaja on, milloin ja mistä kuvat ovat otettu.

¹⁵⁷ Salovaara, 2004, s. 70.

¹⁵⁸ Haapalainen, 2004, s. 116.

¹⁵⁹ Haapalainen, 2004, s. 120.

¹⁶⁰ Haapalainen, 2004, s. 121.

¹⁶¹ Haapalainen, 2004, s. 116.

¹⁶² Haapalainen, 2004, s. 127.

Verkkomateriaalille kuuluisi luoda hyödyllisiä käyttötarkoituksia. Tästä esimerkkinä on mm. Valokuvataiteen museon *Pimiö – Darkroom* -näyttelyä varten koostettu sanasto, joka löytyy edelleen museon nettisivuilta.¹⁶³ Näyttelyssä nousi esille monia termejä, joista useat todennäköisesti olivat kävijöille vieraita. Sanastolla pyrittiin selittämään näyttelyssä käytettyä terminologiaa, jotka liittyivät näyttelyssä olleisiin objekteihin. Julkaisu eittämättä oli hyödyllinen näyttelyn ajan, sillä siihen pystyi palaamaan ennen tai jälkeen museovierailun. Onko sanastolla suurta merkitystä kuitenkaan enää, kun näyttely on jo ohi? Kiinnostavatko pelkät termit, jos niihin ei saada konkreettisia esimerkkejä näyttelyn avulla? Näyttelytoimintaa voisi kenties laajentaa verkkoon rakentamalla sinne pysyvän näyttelyn sekä liittää sen yhteyteen sanaston, joka havainnollistaisi esimerkiksi tekniikkaa ja välineistöä, joilla kuvia on otettu.

Voiko olemassa olevan tiedon ja kulttuuriperinnön välittäminen uusissa digitaalisissa ympäristöissä olla jollain tapaa haitallista? On mahdollista, että kulttuuriset tulkinnat ja aikaisempi tieto saavat uudenlaisia merkityksiä, kun sitä tarkastellaan esimerkiksi uudenaikaisissa verkkoympäristöissä. Näin tietokin saattaa muuttua. Onko se siis vaarallista? Mielestäni ei. Uudenlaiset tulkinnat voivat rikastuttaa ja parhaimmillaan täydentää sekä tarkentaa vanhaa tietoa. Näin ollen, kun digitalisaation myötä museoiden toiminta tietyllä tapaa laajenee taajuuksiltaan, on niiden tehtävänä myös kannustaa oivalluksiin ja uudenaikaisen yhteisen tiedon rakentamiseen.¹⁶⁴ Tällaisen toiminnan, kulttuuriperinnön jakamisen, estäminen voisi olla museoille suorastaan haitallista. Mikäli teknologian kehitykseen ja digitaalisiin muutoksiin ei investoida, museo muuttuu helposti uhanalaiseksi instituutioksi.¹⁶⁵ Ei museoiden tarkoituksena ole museoita itse, vaikka pitävätkin hallussaan paljon arvokasta tietoa menneisyydestä.

Museopedagogista puolta Valokuvataiteen museo toteuttaa verkossa mm. julkaisemalla näyttelyihin liittyviä tehtävämateriaaleja nettisivuillaan.¹⁶⁶ Huomioon otetaan myös ne, joilla ei ole mahdollisuutta vierailla museossa kuin vain Internetin avulla. Digitoituja ja verkossa julkaistuja kokoelmakuvia pyritään soveltamaan mahdollisimman monessa oppimiseen tarkoitettussa yhteydessä, josta esimerkkinä on 7.-9.-luokkalaisten suunnattu Fotokela –oppimismateriaali.¹⁶⁷ Uusin innovaatio Valokuvataiteen museon kokoelmakuvien hyödyntämiseen on myös mobiililaitteille ladattava peli, *Darkroom Mansion*. Alaluokille suunnatussa mobiilipelissä

¹⁶³ Suomen valokuvataiteen museo, 2015.

¹⁶⁴ Katz, Appel, Lynch, 2011, s. 403.

¹⁶⁵ Katz, Appel, Lynch, 2011, s. 403.

¹⁶⁶ Suomen valokuvataiteen museo, tehtävämateriaalit. <http://www.valokuvataiteenmuseumo.fi/fi/kouluille/tehtaevaemateriaalit>, 30.1.2017.

¹⁶⁷ Suomen valokuvataiteen museo, Fotokela. <http://www.fmp.fi/fotokela/>, 25.1.2017.

tutustutaan hausalla tavalla valokuvien kehittämiseen pimiössä. Pelissä “kehitettävät” valokuvat ovat museon kokoelmakuvia. Kokoelmakuvien käyttöä tällä tavalla voi perustella siten, että tämän päivän lapset ja nuoret ovat eri tavalla jo tottuneita lukuisiin mediaärsykkeisiin ja tarvitsevat paljon enemmän kiinnostuakseen oppimisesta.¹⁶⁸ *Darkroom Mansion* -pelin kaltaiset innovatiiviset hankkeet ovat siksi enemmän kuin tervetulleita, koska ne mahdollistavat uudenlaisen tavan lähestyä kulttuuriperintöä. Peli on myös hyvä esimerkki siitä, kuinka museopedagogiset tavoitteet yhä enemmän siirtyvät viihdeteollisuudessa käytetyn *edutainment* -termin puolelle. Edutainmentin (education + entertainment) avulla oppiminen käy ikään kuin vahingossa, kun opetettava asia puetaan puhtaasti viihteellisiin kehyksiin.¹⁶⁹

Valokuvataiteen museo pyrkii myös jatkuvasti kehittämään mahdollisuuksia käyttäen kokoelmakuviaan hyödyksi erilaisissa yhteyksissä. Riikka Haapalainen kiteyttää kokoelmien digitoimisen tärkeyden: “Kulttuuriperinnön digitoiminen mahdollistaa sen, että museot eivät enää rajoitu omiin instituutioihinsa, vaan liittyvät osaksi ympäröivää yhteiskuntaa ja elävää kulttuuria.”¹⁷⁰ Valokuvataiteen museo kaipaa ja haluaa myös apua potentiaalisilta verkkokokoelmien käyttäjiltä. Tämä kertoo museon tavasta osallistaa museokävijöitä tai tässä tapauksessa “museokäyttäjiä” toimintaansa. Syksyllä 2016 aloitetun *Tulkintoja ja tietoja* -hankkeen tavoitteena on saada opettajia mukaan kehittämään ideoita siitä, miten museon avoimia kuva-arkistoja voitaisiin hyödyntää opetuskäytössä.¹⁷¹ Suhtautuminen digitalisaatioon on Valokuvataiteen museolla varsin positiivista. Museo tarjoaa laajasti tietoa toiminnastaan Internetissä, sisältäen eri sosiaalisen median kanavat, ja ymmärtää myös verkon luomat mahdollisuudet oppimisen kannalta katsottuna. Teknologia pitäisikin nähdä nimenomaan myötävaikutteisena ja toimintaa edistävänä tekijänä museoissa.¹⁷² Sen avulla voidaan tehdä museo merkitykselliseksi eri tavalla kuin yleensä.

Digitalisaatio tukee myös yleisön halua kokea ja oppia yhdessä. Osallistuminen museon toimintaan on yleisölle entistä helpompaa, jota ilmentää kasvanut tarve jakaa omaa tekemistä ja elämää muille ihmisille. Erilaiset sosiaalisen median kanavat, kuten Facebook, Instagram ja Snapchat, mahdollistavat nopean ja vaivattoman tavan museokävijöille ilmaista osallistumistaan johonkin toimintaan. Näyttelykäynnin aikana taideteoksista otetaan tämän takia myös paljon kuvia, joita

¹⁶⁸ Haapalainen, 2004, s. 122.

¹⁶⁹ Haapalainen, 2004, s. 123.

¹⁷⁰ Haapalainen, 2004, s. 124.

¹⁷¹ Suomen valokuvataiteen museo, *Tulkintoja ja tietoja* –hanke. <http://www.valokuvataiteenmuseo.fi/fi/kouluille/tulkintoja-ja-tietoa-hanke>, 25.1.2017.

¹⁷² Haapalainen, 2004, s. 121.

kävijät mielellään julkaisevat heille sopivissa sosiaalisen median alustoilla. Jakamiskulttuuriin liittyvän ilmiön kasvaessa on käyty myös paljon kriittistä keskustelua, onko kuvien ottaminen ja niiden jakaminen verkossa museon toimintaa katsoessa eettistä. Huomioon kun pitää ottaa muun muassa myös näyttelyteosten takana seisovat taitelijat, mikä on erityisen hankalaa silloin, kun kyseessä on edesmennyt henkilö. Toisaalta jakamista on vaikea estää perustellusti. Kyseinen ongelma on vanha ja alunperin lähtöisin reproduktion mahdollisuudesta. Esimerkiksi John Berger on käsitellyt tätä aihetta urauurtavassa teoksessaan *Näkemisen tavat* (1970, suom. 1991).¹⁷³ Bergerin mielestä suurin ongelma reproduktiossa on se, että alkuperäisen taideteoksen niin sanottu mystisyys ja auktoriteetti katoaa helposti kopioiden mukana.¹⁷⁴ Voiko taideteokseen syntyä henkilökohtaista ja merkityksellistä suhdetta, jos se jatkuvasti nähdään vain eri medioiden kautta eikä varsinaisesti siellä, missä se on tarkoitettu nähtäväksi? Vaikka osa Bergerin ajatuksista on hieman vanhanaikaisia, monet niistä silti ovat sovellettavissa nykypäivään.

Kuten kuitenkin jo todettu, yleisö hakee merkityksellisyyttä museosta kokonaisuudessaan, eikä pelkästään siellä nähdystä taiteesta. Merkityksellisyys kasvaa eritoten osallistumisen avulla. Tällä perusteella museoiden on vaikea täysin kieltää kuvien ottaminen ja niiden jakaminen, varsinkin sen takia, että se on museolle täysin ilmaista markkinointia. Yleisön osallistuminen jakamisen avulla on museolle parasta palautetta ja lisää sen tunnettavuutta jopa sen omien kanavien ulkopuolella. Museon ja yleisön suhteesta tulee näin interaktiivista ja demokraattisempaa, sillä yleisöt pääsevät näin helpolla tavalla kehittämään museon toimintaa.¹⁷⁵ Tätä korostaa myös Wayne LaBar, joka tiivistää johdannossaan useiden eri kirjoittajien ajatuksia teoksessa *Creativity and Technology: Social Media, Mobiles and Museums* (2011).¹⁷⁶ Sosiaalinen media mahdollistaa välittömän vuorovaikutuksen, uusien suhteiden luomisen sekä vanhojen ylläpitämisen museoiden ja ihmisten välillä. Interaktiivisuus korostuu myös siksi, että sosiaalisessa mediassa ja mobiililaitteissa on pitkälti kyse mahdollisuudesta reagoida toisten toimintaan.¹⁷⁷ On merkillistä, miten hyvälle mielelle ihmiset voi saada pelkästään ns. tykkäämällä toisten julkaisemista kuvista sosiaalisessa mediassa. Vaikutus on usein kaksi kertaa suurempi tavalliselle ihmiselle, jos kuvasta tykkääjä onkin hänen arvostama organisaatio, kuten juuri esimerkiksi jokin museo. Näin yksinkertaisilla tavoilla museo voi löytää uusia keinoja sitouttaakseen yleisöä.¹⁷⁸

¹⁷³ Berger, 1991.

¹⁷⁴ Berger, 1991, s. 32.

¹⁷⁵ Haapalainen, 2004, s. 127.

¹⁷⁶ LaBar, 2011.

¹⁷⁷ LaBar, 2011, s.17.

¹⁷⁸ LaBar, 2011, s.18.

Toki myös mobiililaitteiden käyttämisen haittapuolia yleisesti museoympäristössä on mietitty. Koska laitteet mahdollistavat laajan informaatiovälityksen, sen on arveltu laskevan sosiaalisen kokemuksen laatua museovierailun aikana.¹⁷⁹ Toisin sanoen, sen sijasta, että näyttelyssä keskityttäisiin läsnä olevassa ryhmässä kokemiseen, huomio on siirtynyt näyttelykokemuksen jakamiseen niiden kanssa, jotka eivät välttämättä ikinä ole vierailleet edes ko. museossa. Lisäksi älypuhelimien ja muiden mobiililaitteiden kanssa räpeltäminen hukuttaa kävijät helpommin omiin kognitiivisiin tiloihin. Tällöin sosiaalisen vuorovaikutuksen mahdollisuudet heikentyvät, sillä ihmisistä tulee vaikeammin lähestyttäviä jopa mobiililaitteiden aiheuttamien havainnollisten esteiden takia.¹⁸⁰ Tämän haasteen huomioon ottaen koenkin, että on entistä tärkeämpää, että museot kehittävät mobiililaitteille hyödyllistä käyttöä museoympäristössä. Käytön rajoittaminen suoranaisesti saa monet useimmiten vain ärtymään. Sen sijasta asia täytyisi hyväksyä ja tiedostaa ja näin ollen kehittää uusia keinoja, joilla kannustetaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa jopa mobiililaitteiden käyttämisen yhteydessä. Tämä ei tietenkään ole helppo missio. On yhä pidettävä mielessä, että vaikka suurella osalla yleisöä olisikin käytössään jonkinlainen mobiililaitte, se ei tarkoita kuitenkaan kaikkia vierailijoita. Osa yleisöstä ei myöskään yksinkertaisesti halua käyttää kyseisiä laitteita museoympäristössä. Mikään tuote tai laite ei voi mahdollistaa kaikkea kaikille. Siksi uusien laitteiden integrointi museokäynnin yhteyteen voi olla myös uhka, sillä riskinä on tietyn yleisön vieraannuttaminen.¹⁸¹

Jotta museo myös pysyisi keskeisenä osana yhteiskuntaa, on sen velvollisuus olla tietoinen digitalisaation aiheuttamista kulttuurisista muutoksista. Kuten Katz, Appel ja Lynch tiivistävät: teknologian kehitystä ja sosiaalista mediaa ei voi enää olla ottamatta huomioon, ajatus on mahdoton tulevaisuuden kannalta.¹⁸² Kasvatuksellisessa merkityksessä tärkeinä instituutioina, museoiden pitäisi etenkin olla valmiita perehdyttämään, innostamaan ja opettamaan kävijöitään ottamaan haltuun uusia teknologioita ja digitaalisia alustoja.¹⁸³ Tätäkin puolta Valokuvataiteen museo on harjoittanut mm. Instawalk -nimisen työpajan myötä, jossa osallistujat opettelevat pääasiallisesti Instagram-palvelun käyttöä ottamalla kuvia ympäristöstään. Samoista syistä on myös täysin perusteltua ja ymmärrettävää, miksi Valokuvataiteen museo on päätynyt järjestämään myös tutkimukseni kohteena olevia kännykkäkuvauskursseja.

¹⁷⁹ Katz, Appel, Lynch, 2011, s. 412.

¹⁸⁰ Katz, Appel, Lynch, 2011, s. 412.

¹⁸¹ Katz, Appel, Lynch, 2011, s. 418.

¹⁸² Katz, Appel, Lynch, 2011, s. 424.

¹⁸³ Haapalainen, 2004, s. 124.

Valokuvauksen digitalisoituminen ja museon yleisötyön kehitys enemmän yleisöä osallistavaan suuntaan Suomen valokuvataiteen museolla on kenties kulminoitunut #snapshot -näyttelyyn syksyllä 2014.¹⁸⁴ Merkittävää näyttelyssä oli nimenomaan tavallisten ihmisten rooli näyttelyssä. Näyttelyssä nähdyt kuvat olivat pääsääntöisesti heidän ottamiaan. Huomion keskipisteenä oli nimenomaan digitalisaatio sekä tietoteknologian ja valokuvakulttuurin muutos niiden rinnalla. Näyttelyssä keskityttiin kuvien kasvavaan tulvaan sekä niihin inhimillisiin tarpeisiin, joita valokuvilla haluttiin saavuttaa, joko ottamalla tai katsomalla niitä. Yleisön osallisuutta ja digiteknologiaa käsiteltiin myös museon nuorten ryhmän, Photofussin, järjestämässä #phoneography -näyttelyssä, joka toimi #snapshot -näyttelyn oheistuotantona.¹⁸⁵ Kun museon päänäyttely oli vahvasti keskittynyt kuvien kasvavaan määrään ja massailmiöihin, nuorten ryhmän pop-up näyttelyssä haluttiin todistaa, että kamerakännyköillä voi tehdä myös valokuvataidetta. Yleisöä pyydettiin lähettämään ainoastaan kamerakännyköillä otettuja valokuvia, joista n. 40 kuvaa valittiin vedostettavaksi näyttelyyn. Valintakriteereinä toimi ennen kaikkea kuvallinen laatu, taiteellinen näkemys ja lopputulos. Kuvien vedostaminen tietyllä tapaa myös korosti kuvien arvokkuutta. Vaikutelma olisi ollut täysin erilainen kuin niiden katsominen pelkältä digitaaliselta näytöltä. Näyttelyssä korostui, että itse valokuvilla ja niiden varsinaisella sisällöllä on merkitystä, vaikka olivatkin kamerapuhelimilla otettuja. Kyse ei siis ollut varsinaisesti enää näppäilykuvista, joiksi kännykkäkameroilla otetut kuvat kuitenkin useimmiten leimataan. Olisiko siksi syytä kumota väite, että näppäilykuvien arvo piilee pelkässä niin sanotussa metatiedossa? Onko laadulla ja kuvan varsinaisella sisällöllä sittenkin enemmän merkitystä kuin olemme kuvitelleet?

4.6. Päätelmät

Museoiden toiminta on tänään kaukana siitä, mitä se on ollut alun perin. Pelkästä taiteen esittelemisestä, arvokkaiden esineiden säilyttämisestä on siirrytty äärimmäisen monipuoliseen toimintaan, jonka keskipisteenä on museon yleisö. Juuri he tekevät museon toiminnasta tärkeää ja siksi museoiden kuuluu olla heille merkityksellisiä organisaatioita. Museolta vaaditaan siksi lukuisia eri keinoja ollakseen merkityksellinen kaikille yksittäisille kävijöilleen sekä yhteiskunnallisesti tärkeä toimija. On sanomattakin selvää, että tavoite miellyttää kaikkia

¹⁸⁴ Suomen valokuvataiteen museo, #snapshot -näyttely. <http://www.valokuvataiteenmuseumo.fi/fi/nayttelyt/menneet-naeyttelyt/event/221---snapshot-2182014-1812015>, 14.2.2017.

¹⁸⁵ Suomen valokuvataiteen museo, #phoneography -näyttely. <http://www.valokuvataiteenmuseumo.fi/fi/ohjelmisto/photofuss/11041>, 14.2.2017.

toiminnallaan on äärimmäisen vaikea, jopa mahdoton. Yleisötyö on kuitenkin tästä syystä noussut elintärkeäksi osaksi museon toimintaa.

Kävijöitä pyritään ottamaan huomioon lisäämällä saavuttavuutta kaikin tavoin. Osittain tämä on helpottunut mm. digitalisaation myötä, jonka avulla voidaan myös tavoittaa kaikenlaisia kävijöitä helpommin. Näin museot voivat olla tiiviimmin vuorovaikutuksessa potentiaalisten museovieraiden kanssa ja näin myös yleisön osallistaminen museon toimintaan helpottuu. Haasteita on kuitenkin lukuisia, sillä kuten todettu, museokokemus on pitkälti subjektiivista ja merkityksellisyyttä kaivataan yksilötasolla. Jokaiseen yksilöön museo ei silti voi täysin keskittyä, sillä resurssit eivät salli sitä. Sopivan balanssin löytäminen esimerkiksi uusien ja vanhojen kävijöiden miellyttämiseksi ei ole aina helppoa. Museotoiminnan kuuluisi joka tapauksessa olla muunneltavissa kaikkien yleisöjen tarpeita varten. Koska yleisöjen huomioon ottaminen on museoiden toiminnalle ehdotonta ja kasvavissa määrin yhä tärkeämpää, onko aiheellista huolestua, mihin suuntaan museoiden toiminta on menossa? Muuttuvatko toimintatavat, arvot ja tehtävät liikaa yleisön tarpeiden mukaan? Jos yleisö ottaa vallan, voiko museoita enää tulevaisuudessa kutsua enää museoiksi?

5. Valokuva kasvattaa

Valokuvat ovat mielenkiintoisia, koska niillä voi olla monenlaisia eri muotoja. On arkikuvia, taidekuvia ja uutiskuvia. Vaikka valokuvaus kuuluu myös taiteen kenttään, on otettava huomioon myös sen ominaisuudet toimia muissa eri yhteyksissä. Digitalisaation takia se on yhä isompi osa mediaympäristöä, minkä takia valokuvaus kuuluukin olennaisesti myös mediakasvatuksen piiriin. Valokuvauksella voi siis olla sekä taiteellisia että mediakasvatuksellisia päämääriä.

Mediakasvatuksen korostuminen 10 vuoden sisällä näkyy myös selvästi Suomen valokuvataiteen museon kasvatuksellisessa toiminnassa. Museon pedagoginen toiminta on yhä enemmän tekemisissä digitaalisten muutosten kanssa, minkä takia taidekasvatuksen ohella museossa toteutetaan myös paljon mediakasvatuksellisia toimia. Valokuva on yksi median välineellisistä muodoista - niitä voi jakaa, katsoa, ottaa ja niiden avulla voi kertoa tarinoita sekä kuvata tapahtuneita ilmiöitä. Median kulutus on myös kaikkien mobiililaitteiden, kuten juuri kännykkäkameroiden takia lisääntynyt. Tästä syystä kasvatuksellisen painopisteen siirtyminen yhä enemmän mediakasvatuksellisiin päämääriin Suomen valokuvataiteen museolla on loogista. Kehitys mediakasvatukselliseen suuntaan museoissa on myös yleisesti tarpeellista, sillä viime vuosina ollaan havahduttu, että museot eivät kasvatuksellisesta roolistaan huolimatta ole mieltäneet tai osanneet ottaa mediakasvatusta osaksi pedagogista toimintaansa.¹⁸⁶ Tätä puutetta ja museoiden mahdollisuutta toimia aktiivisina mediakasvattajina on siksi kartoitettu *Museot ja mediakasvatus* -julkaisussa (2015).¹⁸⁷

Koska media on osa kaikkien jokapäiväistä elämää, on museon mediakasvatuksellisella toiminnalla mahdollista myös vedota yhä moninaisempaan yleisöön. Media voi olla tästä syystä monille helpommin lähestyttävää kuin taide, siksi museoiden rooli mediakasvattajana sekä aktiivisena mediatoimijana voi olla yleisötyön kannalta merkittävä voimavara.¹⁸⁸ Museot myös pyrkivät tarkoituksella eroon mahdollisesta elitistisestä vaikutelmasta ollessa yhä enemmän teknologian

¹⁸⁶ Suomen museoliitto, *Museot ja mediakasvatus*. <http://www.museoliitto.fi/museotjamediakasvatus>, 13.3.2017.

¹⁸⁷ Kinanen, 2015, s. 6-7.

¹⁸⁸ Sintonen, 2015, s. 11.

välityksellä yhteydessä yleisöön.¹⁸⁹ Tässä luvussa käsittelen, mitä tavoitteita valokuva ja sen digitalisoituminen ovat tuoneet kasvatukselliselle kentälle. Tästä syystä aihetta on mielekästä lähestyä erityisesti mediakasvatuksen kautta. Käsittelen erityisesti myös sitä, miksi se on tärkeää ja miten museot voivat toimia tärkeinä kasvatuksellisina tahoina tämän päivän mediayhteiskunnassa. Käytän pääasiallisena esimerkkinä kaikista sosiaalisen median sovelluksista Instagramia perustuen sen suosioon sekä siihen, kuinka alusta on muuttanut valokuvakulttuurin suuntaa. Taidetta voi niin tehdä kuin kokea ja näin myös valokuvia voi sekä ottaa että katsella. Siksi käsittelen kumpaakin puolta kasvatuksellisessa merkityksessä.

5.1. Valokuvat kielenä

Mediakasvatuksellisesta näkökulmasta lapsia ja nuoria kuuluisi opastaa sosiaalisen median ja yleisesti Internetistä löytyvien palveluiden käyttämisessä. Teemu Korhosen (2015) mukaan mediakasvatuksen ulottuvuuksiin kuuluu laitteiden käyttämisen lisäksi myös opastus hyväksyttävän materiaalin tuottamiseen.¹⁹⁰ Sopivan materiaalin tuottamisen merkitys korostuu, sillä muun muassa juuri uudenlaisten sosiaalisen median palveluiden takia lapset ja nuoret eivät enää toimi pelkästään median kuluttajina. Kuvien osuus heidän välisessä viestinnässä on kasvavassa roolissa.¹⁹¹

Lasten mediakäsitys alkaa myös muotoutua jo hyvin varhaisessa lapsuudessa. Annikka Suonisen (2011) tutkimuksen mukaan 0-8-vuotiaista lapsista jopa yli 40 prosenttia käyttää Internetiä ainakin joskus ja käytön määrä myös kasvaa iän myötä.¹⁹² Sen takia on merkittävä huomio, että sosiaalisen median palveluiden, kuten Instagramin, yksityisyyden suojaus kieltää alle 13-vuotiaiden liittymisen ja materiaalin tuottamisen Internetissä toimivaan sovellukseen.¹⁹³ Sosiaalisen median palvelut eivät siis ole täysin kaikkien käytettävissä. Sisältöä pääsee tuottamaan verkkoympäristöön suhteellisen myöhään verrattuna siihen, kuinka varhaisessa vaiheessa lapset kuitenkin todellisuudessa aloittavat käyttämään ja vastaanottamaan mediaärsyksiä. Tähän ongelmaan on nojautunut muun muassa Remiksi-työpajahanke, jonka tavoitteena on ollut opastaa ala-asteikäisiä nuoria löytämään mediasta ja Internetistä materiaalia, jota voi hyödyntää luovaan tekemiseen ja taiteelliseen ilmaisuun.¹⁹⁴

Puhuttaessa median roolista nuorten elämässä painotetaan usein sen mahdollisia vaaroja.

Digitaalisen kulttuurin ja sosiaalisen median hyödyistä nuorille on sen sijaan korostettu suhteellisen

¹⁸⁹ Katz, Appel, Lynch, 2011, s. 405.

¹⁹⁰ Korhonen, 2015, s. 12.

¹⁹¹ Korhonen, 2015, s. 12.

¹⁹² Suoninen, 2011, s. 25.

¹⁹³ Instagram, <https://instagram.com/about/legal/terms/>, 17.5.2016.

¹⁹⁴ Remiksi-työpaja, <http://www.remiksi.net/>, 16.11.2015.

vähän. Ongelmakohtana onkin usein vanhempien tuomitseva suhtautuminen nuorten tuottamaa materiaalia kohtaan, nimenomaan sosiaalista mediaa tai Internet-käyttöä varten. Sosiaalisen median palvelut ovat ehdottomasti nopean ja laajan tiedon niin jakamisen kuin löytämisen vuoksi mahdollisuus, mutta moni, erityisesti lasten ja nuorten vanhemmat, saattavat suhtautua siihen varautuneesti. Kyse on vahvasti sukupolvien välisestä kuilusta. Korhonen toteaaakin, että lapset ja nuoret kuuluisi nähdä oma-aloitteisina, aktiivisina toimijoina Internetissä, joka on iso osa heidän elin- ja kasvuympäristöään.¹⁹⁵ He ovat syntyneet maailmaan, missä verkkomaailma on jo ollut olemassa. Tämän takia se on myös heidän toimijuudelle täysin luonnollinen paikka.

Instagramia voikin siksi pitää nuorten uutena leikkipaikkana. Älylaitteille suunniteltu, kuvien jakamiseen tarkoitettu sovellus on saavuttanut suuren suosion niin aikuisten, mutta eritoten nuorten keskuudessa. Nuoret kasvavat äärimmäisen kuvallisessa ympäristössä ja heille kommunikointi kuvien välityksellä on täysin arkipäiväistä. Kuten kaikki muutkin älylaitteiden sovellukset, vaatii myös Instagram Internetiä, jotta kuvien jakaminen olisi mahdollista. Käyttämistä varten edellytetään myös oman profiilin luomista, aivan kuten esimerkiksi myös Facebookissa tai Twitterissä. Näin ollen jokaisella yksittäisellä henkilöllä on mahdollisuus toimia vastuullisena sisällöntuottajana verkkoympäristössä, sen sijaan, että olisi pelkästään erilaisten viestien vastaanottaja. Tämä on myös varmasti osasy siihen, minkä takia maailmastamme on tullut yhä visuaalisempi - kuvat ovat nopea ja yksinkertainen tapa välittää tietoa edelleen verrattuna kirjoitettuun tekstiin.

Palataan siis takaisin hetkeksi näkökulmaan, että kuvat toimivat kommunikoinnin välineenä eli tietynlaisina viesteinä. Gadamerin mukaan kieli on lähtökohtana kaikkeen ajatteluun ja se on avain kaikkeen ymmärtämiseen.¹⁹⁶ Täten on johdonmukaista ajatella, että kieli on myös merkittävä lähde oppimiseen ja tulkitsemiseen. Vaikka Gadamer tarkoittaa nimenomaan verbaalista kieltä, mukautan hänen ajatuksiaan valokuviiin, joilla on myös oma kielensä. Digitalisaation myötä nousseet sosiaalisen median palvelut ovat luoneet valokuville oman maailman, verkkoviestintäympäristön, jossa ihmisten välinen kommunikointi tapahtuu nimenomaan kuvien välityksellä. Sosiaalisen median alustoilla, kuten Instagramilla, on siis oma kielellinen ulottuvuus. Jos kieli on lähtökohta kaikkeen ymmärtämiseen, voidaan ajatella, että sitä voi oppia ymmärtämään ainoastaan silloin, jos siihen tavalla tai toisella pääsee käsiksi. Mitään kieltä ei opi kunnolla, jos sitä ei uskalla puhua. Kuvien kieltäkin siis oppii vain ja ainoastaan ottamalla, näkemällä ja jakamalla kuvia. Näin myös

¹⁹⁵ Korhonen, 2015, s. 14.

¹⁹⁶ Gadamer, 2004, s. 82, 90.

sosiaalisessa mediassa: Instagramin kieltä oppii parhaiten vain menemällä sinne itse ja tuottamalla sinne sisältöä. Sosiaalisesta mediasta voi saada myös paljon enemmän irti sisällöntuottajana kuin pelkän vastaanottajan roolissa. Se, mikä on sosiaalisessa mediassa tavallaan hyvää kieltä ja mikä sopimatonta, voi oppia tulkinnan ja vuorovaikutuksen kautta. Soveltaen tätä ajatusta, Instagramissa oikean kielenkäytön voi oppia tunnistamaan esimerkiksi puhtaasti siitä, miten toiset käyttäjät reagoivat kuviin.

Myös tästä johtuen Suomen valokuvataiteen museon yleisötyön ja tässä yhteydessä erityisesti museopedagoginen toiminta on ajankohtaista. Tämä on toki sanomatta selvää, sillä museo on keskittynyt linssipohjaisen kuvamateriaalin esittelemiseen. Työpajoissa itse tekeminen, valokuvien ottaminen, on ollut tärkeänä osana pajojen rakennetta. Kuvien ottamiseen rohkaistaan, jotta ymmärrys kuvien kielen suhteen syventyy. Myös digitalisaation murroksessa sosiaalisen median visuaalinen kieli on otettu huomioon. Instawalk -työpajojen tavoitteena olikin nimenomaan kuvien ottamisen lisäksi jakaa kuvia Instagramissa. Kuvakävelyyn osallistumisen edellytyksinä oli oma älypuhelin, johon voi ladata kyseisen sovelluksen. Instagramin käyttöön ja sen ominaisuuksiin, kuten mahdollisuuteen kommentoida siellä muiden kuvia, tutustuttiin ennen kävelyä.¹⁹⁷ Näin osallistujille annettiin turvallinen mahdollisuus tutustua uudelleenlaiseen kuvalliseen ympäristöön, harjoitella siellä aktiivista toimijuutta ja oppia kommunikoimaan kuvien kautta. Yksi mediakasvatuksen tavoitteista onkin taito toimia vuorovaikutteisesti median välityksellä muiden kanssa osallistumalla siihen itse toiminnallaan. Tällaisten taitojen avulla opitaan ymmärtämään mediassa vastaantulevia moninaisia tapoja nähdä ja ymmärtää maailmaa.¹⁹⁸

Kuvien tuottaminen sosiaalista mediaa varten on myös olennainen osa identiteetin rakentamisprosessia, erityisesti nuorten ja lasten maailmassa.¹⁹⁹ Tämä näkyy esimerkiksi suosituissa selfie-kuvissa. Ananada Mitran (2012) mukaan identiteetin rakentaminen riippuu paljon siitä, kuinka hyvin yksilö osaa kertoa tarinoita itsestään.²⁰⁰ Claudia Mitchell ja Katie MacEntee huomauttavat tekstissään *Lost and Found in Translation: Participatory Analysis and Working With Collections of Drawings* (2011), että kuvilla on myös relativistisesti oma elämä, kun ne irrottautuvat tekijästään muiden nähtäviksi.²⁰¹ Toisin sanottuna, vaikka kuva onkin aina kuvaajan oma tulkinta maailmasta ja osa hänen identiteettiään, voi se saada myös muita tulkintoja. Kuva tavallaan elää

¹⁹⁷ Laituri, Instawalk: Valokuvakävely Lapinlahden sairaalan puistoon. <http://laituri.hel.fi/tapahtumat/118>, 13.3.2017.

¹⁹⁸ Kinanen, 2015, s. 55.

¹⁹⁹ Korhonen, 2014, s. 14.

²⁰⁰ Mitra, 2012, s. 32.

²⁰¹ MacEntee, Mitchell, 2011, s. 98.

omaa elämäänsä, kun se on asetettu muiden silmien eteen esimerkiksi julkaisemalla se sosiaalisessa mediassa. Tulkinta riippuu paljon siis katsojasta. Sosiaalisessa mediassa yksilön identiteetti rakentuu useista pienistä tarinoista, joista iso osa on kuvia. Yhdistämällä paloja ja kuvia toisiinsa ihmisen identiteetti sosiaalisessa mediassa rakentuu kollaasinomaisesti.²⁰² Kollaaseja rakentavat siis kuvan ottajan lisäksi myös muut ihmiset, jotka luovat tulkintoja toisten identiteeteistä. Kuvien ottamista ja niiden jakamista sosiaaliseen mediaan on näin ollen tärkeä harjoitella voidakseen ymmärtää, miten muut niihin reagoivat ja minkälaisia tulkintoja he tekevät niistä. Tarvitaan siis myös kykyä lukea ja tulkita kuvia, johon palaan myöhemmin kappaleessa 5.3.

Internetissä ja sosiaalisessa mediassa siis myös täysin tuntemattomat ihmiset voivat luoda tulkintoja toisistaan. Internetiin luotu visuaalinen identiteetti voi täten helposti myös olla täysin irrallinen ja erilainen kuin henkilö oikeasti onkaan.²⁰³ Tästä syystä esimerkiksi monet ammattitaiteilijat käyttävät verkkojulkaisualustoja hyväkseen. He voivat luoda sinne juuri tietynlaisen maailman tai persoonan, joka ei välttämättä kerro henkilöstä varsinaista totuutta vaan käyttävät sitä enemmänkin taiteellisen sanoman esiintuomiseen. Tällaisesta tapauksesta esimerkkinä on muun muassa argentiinalaissyntyisen taiteilijan Amalia Ulmanin Instagram -taideprojekti, jossa taiteilija loi itsestään täysin tekaistun henkilön Instagramiin.²⁰⁴ Kuvissa hän esiintyi nuorena tyttönä, joka eli unelmaansa näyttäytyen henkilönä, jonka elämä oli täydellistä ja kadehdittavaa. Instagram-tili keräsi tuhansia seuraajia, joista suurin osa oli tietämättömiä henkilön oikeasta taustasta saati sitä, että kyseessä oli taideprojekti, jossa jäljiteltiin nuorten stereotyyppistä tapaa kuvata itseään verkkomaailmassa. Osa kuvista päätyi projektin loputtua myös näyttelykäyttöön mm. Tate Moderniin.²⁰⁵ Henkilöllisyyden väärentäminen ja toisten ihmisten huijaaminen tuntuu tietyllä tapaa pelottavalta ajatukselta ja onkin yksi Internetin luomista haasteista - miten oppia tunnistamaan valheet ja totuudet?

Identiteetin rakentamiseen kuvien avulla sosiaalisessa mediassa vaikuttaa usein myös kilpailu niin sanotuista tykkäyksistä.²⁰⁶ Tästäkin johtuen tiettyihin sosiaalisen median kanaviin tuotetaan tietynlaista sisältöä ja siksi, kuten todettu, myös eri digitaalisilla alustoilla on eri tarkoitukset. Yhden identiteetin sijasta identiteettejä voi siis olla useita. Jos yksilö kuitenkin oppii tiedostamaan tämän, voi hän leikkiä eri alustoilla lukuisten identiteettiensä kanssa.²⁰⁷ Digitaalisten alustojen

²⁰² Mitra, 2012, s. 27.

²⁰³ Mitra, 2012, s. 35.

²⁰⁴ Chang, 2016.

²⁰⁵ Chang, 2016.

²⁰⁶ Mitra, 2012, s. 36.

²⁰⁷ Mitra, 2012, s. 37.

lisääntyessä on oletettavaa, että henkilökohtaisia tarinanrippeitä jää sinne ja tänne yhä enemmän. Loppupeleissä tärkeämmäksi nouseekin siis katsojan taito yhdistellä toisen henkilön identiteettejä muodostaakseen niistä yhtenäisen kokonaisuuden.²⁰⁸ Kyse on vahvasti medialukutaidosta.

Asiasta herää kuitenkin monia ajatuksia, sillä kuvien ottamisesta ja jakamisesta on tullut entistä tiedostetumpaa toimintaa. Onko kaikki kuvat, mitä tuotamme, aina tulkittava itseilmaisullisena keinona? Voiko valokuvaamisesta jossain vaiheessa tulla enemmänkin taakkaa, kun käytämme enemmän aikaa miettimiseen, mitä kuvat kertovat meistä? Entä tarvitseeko kuvia aina tulkita? Otetaanko ja jaetaanko kuvia enää pelkästään valokuvaamisen ilosta? Onko kuvien jakamispalvelut ja sosiaalinen media tehneet valokuvaamisesta vakavaa?

5.2. *Oppia ikä kaikki*

Johdannossa totesin, että suhtautuminen lasten ja nuorten diginatiiviutta kohtaan on kenties liian optimistinen. Vaikka he osaisivat käyttää mobiililaitteita, se ei takaa sitä, että heillä olisi heti täydet taidot tulkita mediasisältöjä kriittisesti tai tuottaa sinne sopivaa materiaalia.²⁰⁹ Siksi olisi tärkeää, että myös heille tarjottaisiin uusia sosiaaliseen mediaan ja mobiililaitteisiin keskittyneitä työpajoja tai kursseja. Tämä olisi tärkeää erityisesti siksi, että vaikka sosiaalisten median palveluiden yksityisyydensuojaus kieltääkin alle 13-vuotiaiden liittymisen palveluun, on todennäköistä, että tätä nuoremmat lapset/nuoret käyttävät jo palvelua.²¹⁰ Some-taitojen opettelu onkin syytä aloittaa entistä varhaisemmassa iässä. Voisi silti olla tervettä asettaa asetelma lasten ja aikuisten välillä päälaelleen. Internetin aikakaudella syntyneet ovat yhä varhaisemmassa iässä tietoisia siitä, että kuvien jakamisessa piilee riskejä ja heidän ymmärrys jakelukanavien suhteen laajenee entisestään.²¹¹ Ei ole siis välttämättä itsestään selvää, että aikuiset osaisivat tuottaa soveltuvaa materiaalia Internetin eri palveluihin. Internet on tullut monille osaksi elämää jo heidän ollessaan aikuisiässä. On oletettavaa, että heitä ei ole silloin kukaan ollut valvomassa tai opettamassa, minkälaista kuvamateriaalia verkkoon kannattaa tuottaa. Oppiminen on ollut itsenäistä. Mediakasvatusta tarvitsevat kaikki vauvasta vaariin. Sen tärkeys korostuu etenkin siksi, että mediamaailmasta ja Internetistä voi löytää kaikenlaista tietoa, kuvia myöten, jotka eivät kerro totuutta maailmasta.

²⁰⁸ Mitra, 2012, s. 37.

²⁰⁹ Huhtanen, 2016, s. 7.

²¹⁰ Huhtanen, 2016, s. 7.

²¹¹ Rastenberger, 2014, s. 66.

Mediataitojen tärkeyttä kaikkien ikäluokkien kohdalla on pohdittu syystäkin.²¹² Medialukutaito ja Internetin käyttö ovat tämän päivän kansalaistaitoja, joista voi olla paljon hyötyä ja iloa arjessa, jopa ikäihmisten elämässä. Sitran julkaisussa mainitaankin, että ei riitä, jos vain nuoriso sisäistää ja oppii käyttämään uutta teknologiaa luoden samalla uusia toimintakulttuureja sekä tapoja elää. Yhteiskuntien ikääntyessä uudistumiseen tarvitaan kaikkia sukupolvia.²¹³ Ikäihmisten median käyttötaidot ovat usein kuitenkin puutteellisia, sillä oikeanlainen apu erilaisten medioiden käyttämiseen on vaikeasti saatavilla. Jos tarvittava tieto löytyy verkosta, siitä ei ole paljoakaan apua, jos Internetiä ei osaa käyttää. Mediataidoilla saattaisi kuitenkin olla huomattava merkitys esimerkiksi vanhusten arjen helpottamisen ja jopa yksinäisyyden lieventämisen suhteen. Kuten todettu, verkon välityksellä päästään jakamaan elämää muiden kanssa yli fyysisten rajojen. Emotionaalisen läsnäolon välittämällä kuvaviestin kautta voi olla suunnaton piristävä vaikutus yksinelävän ikääntyvän ihmisen elämässä. Sen saavuttaminen kuitenkin vaatii tietoteknologista osaamista ja mediataitoja. Lisäksi, jotta mediasta saataisiin kaikki hyöty irti, pitäisi, kuten todettu, oppia myös tuottamaan itse materiaalia pelkän vastaanottamisen sijaan. Miltä tuntuisi, jos ei itse esimerkiksi osaisi edes vastata saapuneisiin viesteihin kännykällä?

Museot ovat näistä syistä tärkeitä tahoja, koska niiden tehtävänä on edelleen opettaa ja välittää tietoa. Näin ollen, kun kyse on mediasta, museot voivat, ja niiden pitäisikin, auttaa sukupolvien välisen kuilun kaventamisessa. Tällaiseen on muun muassa pyritty *Linkki - museot mediakasvattajiksi* -hankkeen myötä toteutetuissa työpajoissa.²¹⁴ Esimerkiksi Sallan sota- ja jälleenrakennusajan museossa järjestettiin yhteinen työpaja koululaisille ja ikäihmisille.²¹⁵ Työpajan tavoitteena oli toteuttaa digitarinoita pienryhmissä, joihin kuului sekä koululaisia että ikäihmisiä. Oppilaat saivat esittää ikäihmisille kysymyksiä haastattelun muodossa, jotka olivat nousseet näyttelykäynnin aikana heidän mieleensä. Eläkeläiset kertoivat haastattelussa näkemyksiään ja jakoivat tietämystään menneestä ajasta. Haastattelut nauhoitettiin tableteilla, joiden käyttöön koululaiset olivat tutustuneet jo etukäteen. Osalle oppilaista väline olikin jo tuttu, joten tablettien käyttö oli heille ominaista.²¹⁶ Ikäihmisille tabletti kuitenkin oli oletettavasti uusi tuttavuus. Koululaisille taasen senioreiden tarinat antoivat mitä luultavammin heille uusia näkökulmia ja tietoa heitä mietityttävistä aiheista. Molemmat osapuolet oppivat siis pajan aikana jotain uutta.

²¹² Ks. esim. Helsingin Sanomat 2017. Pankka, Pakarinen, Rasi, 2017.

²¹³ Kiiski Kataja, 2016, s. 15.

²¹⁴ Kinanen, 2015, s. 30.

²¹⁵ Kinanen, 2015, s. 34.

²¹⁶ Kinanen, 2015, s. 38-39.

Tämänkaltaisella interaktiivisella työskentelyllä molempien tietovarannot parhaimmillaan täydentävät toisiaan.

Maailma on myös jo muuttunut avoimemmaksi ja vuorovaikutteinen oppiminen on tullut helpommaksi uusien digitaalisten ympäristöjen takia. Instagram on tästäkin syystä hyvä esimerkki, sillä yhtäläillä aikuiset ovat ottaneet sen käyttöönsä. Minun ollessani teini-ikäinen, Instagramia tietyllä tapaa muistuttava palvelu, Irc-galleria, löytyi myös verkosta. Kyseiseen palveluun sai myös ladata kuvia omaan profiiliinsa luoden omaa kuvagalleriaa, ja muiden kavereiden kuvien kommentointi kuului asiaan. Logiikka siis alkukantaisuudessaan oli sama kuin Instagramissa. Se, mikä mielestäni Irc-gallerian kuitenkin erotti Instagramista, on, että Irc-galleria oli suurimmaksi osaksi vain nuorten käyttämä. Instagramia käyttävät laajemmin kaikenikäiset, teinit ja heidän vanhempansa, niin yksityishenkilöt kuin yrityksetkin. Irc-galleria oli vanhemmille myös usein tuntematon ja useimmat ikätoverini aikoinaan sanoivat käyttävänsä palvelua salaa vanhemmiltaan. Nyt salailu ei ole enää niin merkittävässä roolissa, kun sekä nuoret että aikuiset ovat tietoisia mahdollisuudesta löytää toisensa sosiaalisesta mediasta. Parhaimmassa tilanteessa molemmat voivat siis oppia toisiltaan eri tapoja kommunikoida sekä visuaalisen ilmaisun tyylejä esimerkiksi Instagramin avulla.

Suomen valokuvataiteen museo on ottanut myös aikuisyleisön huomioon kurssi- ja työpajatarjonnassaan ja pyrkii selvästi tarjoamaan mediakasvatuksellista toimintaa myös heille. Kuten todettu, kurssit ja työpajat ovat myös yksi keino tehdä museosta vierailijalle merkityksellisempi. Theo Hugin (2011) mukaan kasvatukselliset kokemukset ovat todennäköisimmin merkityksellisiä museovierailijoille silloin, kun pedagogiset toimenpiteet perustuvat vierailijoiden tietoon, perhetaustoihin, ikään ja sosiaalisiin statuksiin.²¹⁷ Esimerkiksi juuri Instawalk -työpaja houkutteli erityisesti varttuneempaa yleisöä kuin nuoria, oletettavasti siksi, että Instagramin käyttö oli heille uutta ja siihen haluttiin perehtyä. Nuorille Instagramin käyttö on jo tuttua. Myös tutkimukseni kännykkäkuvauskurssit ovat suunnattu erityisesti aikuisyleisölle. Tämä ei tarkoita sitä, etteikö kurseille saisi osallistua myös nuoret ja lapset, mutta kurssien maksullisuuden ja asetettujen kurssitavoitteiden takia, niillä selvästi pyritään tavoittamaan aikuisempaa väestöä. Kyseessä olevien kurssien myötä halutaan selvästi vedota tietynlaisiin potentiaalisiiin museokävijöihin, joiden saavuttaminen muuten voisi olla hankalaa. Toisaalta, koska nuoret juuri käyttävät Instagramia paljon, voisi myös kuvitella, että heitä kiinnostaisi juuri tähän

²¹⁷ Hug, 2011, s. 70.

palveluun keskittyneet kurssit, kunhan varsinainen sisältö on heille tarpeeksi kiinnostavaa. Miten olisi vaikkapa *Täydellinen selfie* –kurssi?

5.3. Kuvanlukutaidon merkitys Internetin aikakaudella

Digitalisaation ja teknologian pikaisen kehityksen takia erityisesti kuvien näkemisestä on tullut jokapäiväistä. Visuaaliselta maailmalta ei voi välttyä, minkä takia kuvanlukutaidon merkitys onkin kasvanut. Kuvia ja kuvastoja on kuitenkin erilaisia ja niillä on eri tarkoitukset ja tavoitteet. Tämän takia myös kuvanlukutaidosta on tullut entistä tärkeämpi taito lukutaidon rinnalle ja puhutaankin yleisesti oikeastaan monilukutaidosta kulttuurisen kompetenssin lisäämisen yhteydessä. Tämä on olennaista, sillä kuvia usein julkaistaan ympäristöissä, joissa myös tekstillä on merkitystä, oli kyse sitten lehtiartikkelista tai yksinkertaisesti kuvan tarinaa värittävästä kuvatekstistä. Kuvanlukutaitoa voi ja pitääkin kehittää. Sen takia mahdollisimman erityyppisten kuvastojen näkeminen on tärkeää.²¹⁸ Yhtäläillä erilaisten kuvastojen tekeminen ja kuvien ottaminen voi auttaa kuvanlukutaidon kehittymisessä.

Kuvanlukutaito ja kuvien näkeminen kuluttajana vaikuttaa osaltaan siihen, millaista kuvamateriaalia itse haluaa ja oppii tuottamaan. Kuten todettu, erilaisilla kuvastoilla on erilaiset päämäärät ja tarkoituksensa. Siksi kuvia on opittava tulkitsemaan myös kriittisesti. Tärkeää kuvia katsoessa on ymmärtää asioita, kuten kuka on ottanut kuvan, kenen ääni kuvassa on kuuluvissa, kenelle kuva on otettu ja mikä on yleisesti kuvan tarkoitus?²¹⁹ Kuvaa tarkastellessa on arvokasta oivaltaa, että kuva on ottajan tulkinta jostain hetkestä, todellisuudesta.²²⁰ Kuva ei silti välttämättä kerro totuutta, kuten havainnoillistin esimerkilläni taiteilija Amalia Ulmanin avulla aikaisemmin. Vaikka kuva onkin kuvaajan näkökulma, tulkintaa värittävää aina myös katsoja. Christa Prusskij (2015) kirjoittaa tästä syystä: "...kuva ei ole koskaan täysin objektiivinen".²²¹ Myös John Berger on korostanut näkemisen subjektiivisuutta.²²² Se, mihin kuvassa todella kiinnitämme huomion, riippuu muun muassa siitä, löytääkö katsoja siitä itselleen tuttuja asioita.²²³ Subjektiivinen kokemuksellisuus on siksi yksi lähtökohta taidekasvatukselle ja näin ollen myös museopedagogiikalle.

²¹⁸ Prusskij, 2015, s. 7.

²¹⁹ Prusskij, 2015, s. 10.

²²⁰ Korhonen, 2015, s. 14.

²²¹ Prusskij, 2015, s. 10.

²²² Berger, 1991.

²²³ Berger, 1991, s. 10.

Miksi kuvanlukutaito sitten on tärkeää? Kuvan näkeminen, lukeminen ja tulkitseminen on subjektiivista, koska se pohjautuu omaan taustaan, omiin kokemuksiin, tietotaitoihin, historiaan ja kulttuuriin.²²⁴ Sen takia myös esimerkiksi katsojan ikä vaikuttaa siihen, kuinka kuvia tulkitaan. Saman henkilön tulkinta yhdestä samasta kuvasta voi muuttua vuosien ja niiden aikana opittujen asioiden myötä. Tämän takia on myös yleisesti tärkeää oppia, että näkökulmia ja tulkintoja voi olla useita, ja että ei ole yhtä ainoaa oikeaa tapaa nähdä asioita.²²⁵ Useita näkökulmia kuuluisikin tuoda esille verbaalisin keinoin, puhumalla niistä. Kuvista kertominen ja niiden herättämistä tunteista sekä ajatuksista puhuminen kasvattaa ajattelukykyä. Tunteiden ilmaiseminen sanoin antaa näin myös kuville konkreettisen merkityksen.²²⁶ Myös erilaisten kuvien näkeminen on arvokasta, jotta opitaan uusia asioita, näkökulmia ja mahdollisuuksia. Tämä opettaa myös kuvien tarkoitusperien ja niihin liittyvien arvojen tunnistamista. Aikaisemmin kuvailin työpajatoiminnan erityisyyttä opetusmuotona. Työpajatoiminnassa keskeistä onkin oman tekemisen lisäksi juuri vuorovaikutteisuus ja mahdollisuus kertoa ääneen ajatuksia, joita työpajan aikana nähdyt kuvat ovat herättäneet.

Tutustuessani Suomen valokuvataiteen museon museopedagogiseen toimintaan ja yleisötyöhön liittyviä projekteja, hankkeita ja työpajoja, kasvatukselliseksi päämääräksi nousi selvästi esille itse luovan tekemisen lisäksi kuvan- ja medialukutaidon lisääminen. Yksi museolla käytettävistä tekniikoista kuvanlukutaidon lisäämiseen onkin Visual Thinking Strategies (VTS) -niminen menetelmä eli suomeksi keskusteleva kuvan tarkastelu. Menetelmä on museopedagogi Philip Yenawinen ja psykologi Abigail Housenin kehittämä metodi kuvien ja taiteen tarkastelua varten. Erityisesti taidemuseoita varten suunnitellun menetelmän tarkoituksena on kasvattaa muun muassa kriittistä ajattelukykyä, ajatusten ilmaisua verbaalisesti, visuaalista lukutaitoa sekä ongelmanratkaisukykyä.²²⁷ Visuaalisella lukutaidolla Yenawine tarkoittaa merkitysten löytämistä kuvista ja niiden ymmärtämistä. Lukutaito kehittyy asteittain alkaen pelkästään kyvystä kertoa sanallisesti näkemästään kuvasta ja kehittyen kykyyn tulkita kuvia syvemmin.²²⁸ Tarkasteltavat kuvat toimivat välineenä oppimiseen, jonka myötä kieli- ja vuorovaikutustaidot sekä kulttuurinen kompetenssi kasvaa.²²⁹ Menetelmää käytetään usein museolla juuri näyttelyopastuksien yhteydessä. Metodi onkin tarkoitettu käytettäväksi tilanteissa, joissa osallistujia on useita eli toisin sanottuna ryhmässä, sillä muuten ei synny uusia näkökulmia avaavaa keskustelua. Kuvia tarkastellaan ja

²²⁴ Prusskij, 2015, s. 7.

²²⁵ Prusskij, 2015, s. 11.

²²⁶ Prusskij, 2015, s. 7.

²²⁷ Yenawine, 2013, s. xiii.

²²⁸ Yenawine, 1997, s. 1-2.

²²⁹ Itkonen, 2015, s. 20.

katsotaan yksilöinä, mutta hetki on jaettu muiden kanssa, joten näkeminen myös yhdessä korostuu.²³⁰ Näyttelyopastuksesta tulee näin interaktiivinen tilaisuus, sillä yleisö saa aktiivisesti osallistua kuvista käytävään keskusteluun. Muiden ihmisten kommentit ruokkivat muiden ajatuksia korostaen yhdessä oppimista ja kokemista.

Kuten todettu, valokuvalla on useita eri muotoja, minkä takia myös kuvanlukutaidon tärkeys korostuu entisestään. Taide on yksi valokuvauksen muodoista. Näkökulma, josta valokuvia tarkastellaan, riippuu kuitenkin osittain paikasta, missä kuvia nähdään. Taidemuseoon mennessä katsojalla tietynlainen ennakoasenne valokuvien tarkasteluun, mikä myös vaikuttaa olennaisesti siihen, miten näkemäänsä suhtautuu. Taidemuseoilla on lähtökohtaisesti uniikki asema toimia tilana, jossa myös valokuvia voi katsella ajan kanssa, taiteena. Ne toimivat tiloina, joissa kuvista syntyviä ajatuksia voi herätellä rauhassa.²³¹ Se ei silti tarkoita sitä, että valokuvataidetta ei voisi nähdä myös esimerkiksi joukkotiedotusvälineissä tai sosiaalisessa mediassa. On kuitenkin oletettavaa, että sosiaalisen median palveluissa ei käytetä yhtä paljon aikaa kuvien tarkkaavaiseen katsomiseen kuin museoissa.

Valokuvalla on myös ainutlaatuinen ominaisuus tulla katsotuksi usealta kantilta. Dokumentaariset kuvat ovat useimmiten uutisointiin sopivaa materiaalia niiden realistisuuden takia, mutta museoon tai galleriaan asetettuna ne saavat mahdollisuuden näyttää voimansa taiteena. Eri asiat nousevat silloin pinnalle. Uutisoinnin kannalta katsottuna kuvat näyttäytyvät todellisina tapahtumina, kun taas taiteena tarkasteltuna taiteilijan subjektiivisena kokemuksena ja näkökulmana kyseiseen aiheeseen.²³² Tästä loistavana esimerkkinä toimii muun muassa Poliittisen Valokuvan Festivaali, jossa journalistisen kuvan sekä valokuvataiteen lähes hienonhienot rajat korostuvat ja mahdollistavat täten hieman erilaisen katselukokemuksen.²³³ Kuvanlukutaitoa tarvitaan kuitenkin juuri siksi, että taiteesta voisi nauttia myös muuallakin kuin vain museoissa, ja ylipäättänsä sen takia, että taidetta voisi erottaa muiden kuvien joukosta - tilallisesta kontekstista riippumatta.

Kun siis menen taidemuseoon, tiedän jo etukäteen näkeväni siellä taidetta ja kun luen lehteä tiedän näkeväni siellä mainoskuvia. Kuvastojen erottelu näillä periaatteilla on vielä suhteellisen helppoa. Kun kuvaa katselee nimenomaan taidekuvana, tulkintaan vaikuttavat tietynlaiset olettamukset. John

²³⁰ Itkonen, 2015, s. 20.

²³¹ Rastenberger, 2014, s. 60, 64.

²³² Rastenberger, 2014, s. 63.

²³³ Poliittisen Valokuvan Festivaali, <http://pvf.fi/>, 28.4.2016.

Berger on luokitellut tällaisiksi olettamuksiksi muun muassa kauneuden, kulttuurin ja maun.²³⁴ Hieman erilaisen, mutta jossain määrin samaa asiaa korostavan näkemyksen on antanut myös Denis Dutton (2009), jonka mukaan taiteella on kulttuurisesti riippumattomia kriteereitä, joiden avulla taidetta on mahdollista tunnistaa.²³⁵ ”Ei lopulliseksi” määritellyltä listalta löytyy taiteen funktioita, kuten tyyli sekä objektin kyky tuottaa kokijalle mielihyvää.²³⁶ Tällaiset oletukset, joita esimerkiksi juuri Berger ja Dutton ehdottavat, ovat täysin paikasta riippumattomia. Vaikka kysymys ”mitä taide on?” pysyy varmasti aina osittain ratkaisemattomana, ihminen on aina silti pyrkinyt määrittelemään ja tunnistamaan sitä tietyin tavoin, erottelemalla siitä arvoja ja teemoja, joita ne usein nostavat pinnalle.

Internetissä onkin mahdollisuus nähdä niin taidekuvia kuin lukuisia muita kuvastoja, joiden tarkoitukset poikkeavat toisistaan. Ne saattavat silti muistuttaa ilmeeltään paljon toisiaan. Uudenlaiset sosiaalisen median alustat, kuten Instagram, tekevätkin kuvien erottamisesta haastavampaa. Kyse siis pohjimmiltaan onkin siitä, *miten* sosiaalisessa mediassa ja Internetissä nähtäviä kuvia katsotaan: pelkkinä kuvamassaan sekoittuvina näppäilykuvina vai kuvaajien tarkkaan harkittuina rajauksina, näkökulmina ja kertomuksina maailmasta? Jos kykenee tunnistamaan taidetta niin sanotun kuvahelinän joukosta, voi sillä olla ainutlaatuisia mahdollisuuksia jopa kasvatuksellisessa merkityksessä. Mieleen herää kuitenkin olennainen kysymys: mikä on meille kulttuurisesti tuttu paikka ja tapa nähdä taidetta? Kuinka suuri merkitys julkaisupaikalla, taiteen tilalla, on? Yhtä hyvästä syystä on tärkeä pohtia myös paikan merkitystä, kun kuvia tehdään, otetaan ja luodaan. Vaikuttaako museo tilana siihen, millaista kuvamateriaalia ihmiset toivovat oppivansa tuottamaan?

5.4. Museoiden monenlaiset mahdollisuudet kasvattaa

Vaikka mediakasvatus on vahva osa Suomen valokuvataiteen museon toimintaa, ei se silti ole syrjäyttänyt taiteeseen painottuneita tavoitteita. Onhan museo myös valokuvataiteeseen keskittynyt instituutio. Kuten edellisessä kappaleessa totesin, Valokuvataiteen museo pyrkii antamaan eväitä taiteen katsomiseen ja tulkintaan esimerkiksi juuri VTS-menetelmän avulla. Myös työpajat usein suunnitellaan näyttelyt silmällä pitäen. Oppimistavoitteet usein riippuvat näyttelyiden sisällöstä. Esimerkiksi klassikoksi muodostunut muotokuvatyöpaja on tarjolla museolla ympärivuotisesti,

²³⁴ Berger, 1991, s. 11.

²³⁵ Dutton, 2009.

²³⁶ Dutton, 2009, s. 234.

mutta syksyllä 2016 se oli ainoa tilattava työpaja. Paja kuitenkin liittyi sopivalla tavalla valokuvaaja Alec Sothin näyttelyyn siten, että kuvaajan teoksista useimmat olivat juuri muotokuvia. Työpajan tavoite on selkeästi taiteellinen, sillä pajan sisältöön ei kuulu oikeastaan mitään mediaan liittyviä tekijöitä, kuten esimerkiksi kuvien jakamista tai niiden ottamista mobiililaitteilla. Tavoitteena on oppia eri muotokuvatyyppejä: “Muotokuva voi olla muutakin kuin selfie”, todetaan osuvasti Valokuvataiteen museon nettisivuilla.²³⁷ Lause viittaa itsessään siihen, että muotokuvilla on pitkä historia valokuvakulttuurissa. Sosiaalisessa mediassa nähtävät selfiet ovat tavallaan siis vain jatkoa tälle valokuvatyypille ja traditioon halutaan perehdyttää. Selfiet usein saavat tietynlaisen leiman juuri sosiaalisen median takia, joten muotokuvapajassa yritetään todistaa, että muotokuvat ovat aina olleet osa valokuvauksen maailmaa. Niitä ollaan otettu monenlaisiin, myös taiteellisiin tarkoituksiin.

Aina museoilla ei edes ole tilaisuutta toteuttaa mediakasvatuksellista toimintaa itse työpajojen ja kurssien avulla. Museot kuitenkin voivat mahdollistaa sen tarjoamalla mediakasvatukseen sopivaa materiaalia tai tilojaan muiden kasvattajien käyttöön.²³⁸ Vapaasti käytettävissä olevat verkkokokoukset, kuten Valokuvataiteen museon, ovat hyvä esimerkki tällaisesta toiminnasta. Tämän lisäksi museo voi tarjota asiantuntemustaan yhteistyön merkeissä muualla toimivien mediakasvattajien kanssa ja luoda yhdessä mediakasvatuksellisia toimia museon ulkopuolella.²³⁹ Suomen valokuvataiteen museo on harjoittanut myös tällaista toimintaa. Helsingin yhteislyseon kanssa toteutetussa projektissa lukio-opiskelijat hyödynsivät I.K. Inhan valokuvia, joita Valokuvataiteen museo on julkaissut verkossa vapaasti käytettäväksi. Yhdessä suunnitellussa kurssikokonaisuudessa yhdistettiin luontevasti kaksi eri kurssia Media ja kuvien viestit -kurssi sekä Estetiikan kurssi. Yhteiskurssin päätteeksi opiskelijat saivat esitellä tuotoksiaan ripustamalla kuvat näyttelyn muotoon Galleria Kontupisteeseen.²⁴⁰ Tällä tavalla Valokuvataiteen museo sai mahdollisuuden toimia mediakasvattajana jopa museon varsinaisten tilojen ulkopuolella.

Tosiaan, uuden ja nopeasti kehittyvän teknologian avulla uusien kasvatuksellisten menetelmien kokeileminen ja käyttöön ottaminen mahdollistuu yleisesti ottaen entistä enemmän. Teknologisten laitteiden, kuten älypuhelimien, sekä Internetin avulla voidaan “oppia kontekstien yli”, kuten Timothy D. Zimmerman (2011) ehdottaa.²⁴¹ Tällä hän tarkoittaa, että informaatiota voi laitteiden ja

²³⁷ Suomen valokuvataiteen museo, Muotokuvatyöpaja, <http://www.valokuvataiteenmuseo.fi/fi/ohjelmisto/tyopajat#muotokuva-voilla-muutakin-kuin-selfie>, 13.3.2017.

²³⁸ Kinanen, 2015, s. 52.

²³⁹ Kinanen, 2015, s. 52.

²⁴⁰ Kinanen, 2015, s. 48-49.

²⁴¹ Zimmerman, 2011.

Internetin avulla kerätä helposti monista lähteistä ja tämä voi potentiaalisesti auttaa esimerkiksi oppilaita yhdistämään innovatiivisesti ideoita ja ajatuksia luokkahuoneiden ja museokontekstin välillä.²⁴² Tämän päivän oppimista voisi siis pitää liikkuvana, “mobiilina”.

Myös Theo Hug huomauttaa, että kontekstien ylittäminen on tärkeää kognitiivisille taidoille, muistamiselle sekä ajattelulle.²⁴³ Digitaalisten laitteiden ja sosiaalisen median takia oppimisprosessi voi myös laajentua ja muuttua vähemmän riippuvaiseksi ajallisesta ja tilallisesta kontekstista. Tästä kuitenkin tarvittaisiin parempaa ymmärrystä.²⁴⁴ Mobiililaitteiden ja Internetin ollessa osa elävää yhteiskuntaa, niiden käyttäminen museon pedagogisessa toiminnassa on tärkeää. Uudeksi kasvatukselliseksi ulottuvuudeksi nouseekin niin sanottu mobiilioppiminen, jossa olennainen tavoite on oppia tiedostamaan ja toimimaan uusien sekä jatkuvasti muuttuvien oppimisympäristöjen ja kontekstien läpi.²⁴⁵ Mobiilioppimisessa olennaista on nimenomaan teknologisten laitteiden kanssa toimiminen. Mobiililaitteilla kuuluisikin olla omanlainen osa museotoiminnassa, koska ne ovat suuri osa ihmisten elämää museoiden ulkopuolella. Museon ulkopuolella hankitut tiedot museon sisällöistä mobiililaitteiden, museoiden omien mobiilisovellusten ja Internetin kautta voivat auttaa niin oppimisprosesseissa kuin kokonaisvaltaisemman museokokemuksen luomisessa.²⁴⁶ Helposti saatavilla olevan etukäteistiedon avulla vierailijat voivat paremmin suunnitella juuri heitä miellyttävän museovierailun.²⁴⁷ Näin museokokemuksesta voi tulla yhä merkityksellisempi henkilökohtaisella tasolla. Siksi museoiden pitäisi yhä enemmän keskittyä siihen, mitä ja minkälaista sisältöä he tarjoavat digitaalisissa ulottuvuuksissa.

Digitalisaatio, joka on muun muassa tehnyt juuri museoiden kokoelmat saavutettaviksi verkon välityksellä, luo siis paljon uusia kasvatuksellisia mahdollisuuksia museoille. Kuvaamani tilaisuudet havainnollistavat sitä, kuinka museot voivat toteuttaa kasvatuksellista roolia myös museon fyysisten tilojen ulkopuolella. Näin ollen myös museoilla on suuremmat mahdollisuudet myös korostaa useampia kasvatuksellisia tavoitteita toiminnassaan. Jos museon sisällä toteutetuissa työpajoissa päämäärä on enemmän taiteellinen, voidaan museon tilojen ulkopuolella, kuten verkossa, tarjota enemmän mediakasvatuksellisiin tarkoituksiin soveltuvaa materiaalia ja toimintoja joko vapaasti muiden kasvattajien hyödynnettäväksi tai tarjoamalla esimerkiksi harjoituksia itsenäistä oppimista varten.

²⁴² Zimmerman, 2011, s. 265.

²⁴³ Hug, 2011, s. 79.

²⁴⁴ Katz, Appel, Lynch, 2011, s. 415.

²⁴⁵ Hug, 2011, s. 84.

²⁴⁶ Zimmerman, 2011, s. s. 279-280.

²⁴⁷ Zimmerman, 2011, s. 280.

Kuten mainittu, mobiilioppimisessa juuri laitteiden käyttäminen on keskeistä. Mediakasvatusta sen sijaan voidaan toteuttaa ilman teknologisia välineitä. Museot ja mediakasvatus -oppaan mukaan laitteiden käyttämisen opettelu ei suinkaan ole mediakasvatuksen tärkein tavoite vaan olennaista on kasvatustoiminnan sisältö, jolla medialukutaitoa voidaan kehittää.²⁴⁸ Digiajan yksi suurimmista eduista onkin, että museoiden kasvatuksellisesta toiminnasta on tullut myös verrattain edullista ja siksi myös tasa-arvoisempaa, kun yhä useammalla on mahdollisuus verkon välityksellä päästä käsiksi museon välittämään tietoon.²⁴⁹ Ei voida kuitenkaan unohtaa tosiasiaa, että teknologiset instrumentit, kuten mobiililaitteet, ovat olennainen osa median tuottamisessa. Oppimisprosesseja museoissa voidaan myös tehostaa mobiililaitteiden avulla, kuten kuvailin aikaisemmin.

Laitteiden käyttämisen olennaisuus korostuu erityisesti valokuvakulttuurissa. Valokuvia ei voi ottaa ilman siihen tarvittavaa työkalua, kameraa. Valokuvia, tai mediasisältöä yleisesti, olisi tärkeää päästä myös tuottamaan ja tekemään eikä pelkästään keskittyä median kuluttamiseen ja valokuvien katseluun. Valokuvataiteen museo on erityisasemassa siksi, että uudet teknologiset ja digitalisoituneet välineet, kamerat, ovat sitova osa koko valokuvakulttuuria. Valokuvataiteen museon erikoisosaaminen liittyy valokuvien lisäksi tietysti myös kameroihin, joten museolta voidaan oletettavasti myös vaatia opastusta kaikenlaisten, niin analogisten kuin mobiililaitteissa olevien, kameroiden käyttöön. Valokuvataiteen museolla täytyy siis olla valmiudet opastaa kameroiden käyttöön silloin, kun kameroita halutaan käyttää osana museopedagogista toimintaa. Toiminnan kasvatukselliset tavoitteet voivat silti olla erilaisia. Kuten totesin, esimerkiksi työpajat voivat painottua enemmän taiteellisiin päämääriin tai vaihtoehtoisesti mediakasvatuksellisiin tavoitteisiin. Valokuvataiteen museolla on myös ymmärrettävistä syistä erinomainen mahdollisuus yhdistää toiminnassaan molempia, sillä onhan valokuvalla monia eri muotoja. Taiteelliset ja mediakasvatukselliset tavoitteet nivoutuvatkin esimerkillisesti toisiinsa Luovaa kännykkäkuvausta -kurssilla, jota analysoin seuraavassa luvussa.

5.5. Päätelmät

Digitalisaation vaikutus näkyy museoiden kasvatustoiminnassa niin, että taidekasvatuksen rinnalle, vähintään yhtä tärkeäksi osaksi on noussut mediakasvatus. Tämä näkyykin erityisesti Suomen valokuvataiteen museon pedagogisessa toiminnassa. Ne eivät ole toisiaan syrjäyttäviä, mutta tasapainon löytäminen taidekasvatuksen ja mediakasvatuksen välillä voi olla vaikea tavoite.

²⁴⁸ Kinanen, 2015, s. 27.

²⁴⁹ Hug, 2011, s. 71.

Osittain molemmissa suuntauksissa on kuitenkin samoja oppimistavoitteita. Esimerkiksi kuvanlukutaidon kehittäminen on tärkeää niin taide- kuin mediakasvatuksellisella kentällä. Digitalisaatio on kuitenkin aiheuttanut sen, että mediakasvatuksesta on tullut yhä tärkeämpää ja voikin olla syytä miettiä, mitä perinteiselle taidekasvatukselle tapahtuu tulevaisuudessa? Jos tärkeämmäksi yhteiskunnalliseksi tavoitteeksi nousee mediataitojen lisääminen, on todennäköistä, että niitä kartoittaville toimenpiteille myös esimerkiksi myönnetään enemmän taloudellisia resursseja. Tällaisella on tietenkin vaikutus myös museoiden toimintaan. Jos apurahoja myönnetään mediakasvatuksellisten tavoitteiden ylläpitämistä varten, museo myös suunnittelee hankkeita ja projekteja ko. tavoitteiden mukaisesti. Myös yleisö vaikuttaa museoiden kasvatuksellisiin toimenpiteisiin – he maksavat mitä luultavammin mieluummin siitä, mikä juuri nyt tuntuu olevan trendikästä. Tällä hetkellä, ainakin Valokuvataiteen museolla, se tuntuukin olevan juuri luova kännykkäkuvaus.

6. Kuvataan kännyköillä!

Kappaleessa keskityn Suomen valokuvataiteen museolla järjestettyjen kännykkäkuvauskurssien tarkastelemiseen, jonka avulla pyrin analysoimaan digitalisaation vaikutuksia museon taide- ja mediakasvatustoimintaan. Tarkastelen kännykkäkuvauskursseja havainnollistaakseni Valokuvataiteen museon kasvatuksellista nykytilaa. Kännykkäkuvauskursseja keväällä 2017 on kaksi erilaista, *Luovaa kännykkäkuvausta* ja *Ruokakuvia kännyköillä*. Aineistona käytän kurssien kuvauksia. Koska kurssit poikkeavat sisällöiltään, tämä mahdollistaa myös kurssien vertailun keskenään sekä täten mahdollisesti kattavampien tutkimustulosten löytämisen.

6.1. *Tapaus kännykkäkuvauskurssit*

Tapaustutkimus

Tutkimustani ei voi pitää kokonaisuudessaan tapaustutkimuksena, mutta samankaltaisia piirteitä siitä kuitenkin löytyy. Enimmäkseen yhteiskuntatieteissä käytetty tapaustutkimus ei ole tutkimusmetodi vaan pikemminkin strategia tutkimusta varten, jonka tavoitteena on kuvata perusteellisesti ja mahdollisimman yksityiskohtaisesti ilmiötä tai useamman tapahtuman sarjaa.²⁵⁰ Koska pyrin tarkastelemaan digitalisaation vaikutuksia Valokuvataiteen museon yleisötyössä, voin sanoa, että kyseinen ilmiö vastaa siis tutkimuksessani tapausta. Tyypillistä tapaustutkimuksessa on kuitenkin tarkastella lähemmin tapausta kuvaavaa kohdetta.²⁵¹ Siksi kohteenani on Valokuvataiteen museon kaksi, lähinnä aikuisyleisölle suunnattua, kännykkävalokuvauskurssia. Kurssit ilmentävät ilmiötä mielestäni erinomaisesti, sillä kursseilla valokuvaamisen välineenä käytetään pelkästään mobiililaitteiden kameroita. Voin kuvailla lähestymistapaani jossain määrin eksploratiiviseksi, sillä aihetta, eikä varsinkaan tapaustani ilmentävää kohdetta, ole tutkittu aikaisemmin.²⁵²

²⁵⁰ Laine, Bamberg, Jokinen, 2007, s. 9.

²⁵¹ Laine, Bamberg, Jokinen, 2007, s. 10.

²⁵² Peuhkuri, 2007, s. 136.

Tapaustutkimuksien yleinen ongelma liittyy tutkimustulosten yleistämiseen ja siitä on kautta aikojen oltu montaa mieltä. Tämä on loogista, sillä tapaustutkimukset pohjaavat induktiiviseen päättelyyn, eli toisin sanottuna yksityisestä pyritään siirtymään yleiseen.²⁵³ On kuitenkin selvää, että täydellinen yleistäminen on tapaustutkimuksessa mahdotonta. Jokainen tapaus, aivan kuten jokainen ihminen, poikkeaa jollain tapaa toisistaan, jos niitä tarkastellaan tarpeeksi läheltä.

Yleistettävyyden kanssa tulee ottaa huomioon myös konteksti - se mikä pätee nyt ja tällä hetkellä, ei välttämättä tee sitä enää 20 vuotta myöhemmin.²⁵⁴ Tämä on olennaista erityisesti minun tutkimuksessani. On oletettavaa, että Valokuvataiteen museon yleistötyön toiminta kehittyy jatkuvasti, kuten se on tähänkin mennessä tehnyt. Näin ollen lukijoiden ja minun pitää suhteuttaa tilanne hetkeen, jolloin tutkimustani olen tehnyt. Tästä syystä en pyri yleistämään tapaustani ainakaan kovinkaan suurella mittakaavalla, sillä arvelen yleistyön muuttuvan edelleen seuraavien vuosien ajan. Annukka Malmsten painottaakin, että tapaustutkimuksessa yleistämistä merkittävämpää on holistinen ymmärrys tutkittavasta tapauksesta.²⁵⁵

Yleistettävyyden riippuu kontekstin lisäksi tapaustutkimuksen tyypistä, joita on Laineen, Bambergin ja Jokisen mukaan jopa seitsemän erilaista.²⁵⁶ Tutkimukseni tyyppiin voisi määritellä tyypilliseksi. Tyypillistä tapausta ilmentävät asiat, joissa kytkeytyy monet ilmiöön liittyvät luontaiset ominaisuudet, jotka voivat näin laajentaa aikaisempia tutkimuksia ja teorioita.²⁵⁷ Vaikka kännykkäkuvauskurssit ovatkin uusi ilmiö Valokuvataiteen museolla, ne eivät suinkaan ole ensimmäiset kännykkäkuvauskurssit koko maailmassa. Näin ollen voin olettaa, että tutkimani tapaus kertoo jotain yhteiskunnallisesta ilmiöstä tällä hetkellä.

Suomen valokuvataiteen museon kännykkäkuvauskurssit

Luovaa kännykkäkuvausta –kurssi järjestettiin Suomen valokuvataiteen museolla ensimmäistä kertaa syksyllä 2016.²⁵⁸ Kerran kuussa lauantaisin järjestettävä kurssi on kestoltaan kolme tuntia ja kustantaa osallistujille 90 euroa. Kurssia vetää nuori valokuvaaja Iris Heikka, joka käyttää ammattinsa puitteissa niin tavallisia kameroita kuin kännykkäkameroitakin. Heikka on aktiivinen

²⁵³ Laine, Bamberg, Jokinen, 2007, s. 27-29

²⁵⁴ Leino, 2007, s. 215.

²⁵⁵ Malmsten, 2007, s. 73.

²⁵⁶ Laine, Bamberg, Jokinen, 2007, s. 32-34.

²⁵⁷ Laine, Bamberg, Jokinen, 2007, s. 33.

²⁵⁸ Luovaa kännykkäkuvausta –kurssikuvaus,

<https://holvi.com/shop/valokuvataiteenmuseo/product/e7a6361cbb6da4ad074341acffba0541/>, 2.4.2017.

mobiilikuvaaja sekä sosiaalisen median käyttäjä, hänellä on Instagramissa lähes 6500 seuraajaa (@iirisheikka). Kurssikuvauksessa todetaan, että Heikka käyttää kännykkää valokuvauksen välineenä erityisesti siksi, että kännykkäkuva, jos mikään kertoo ajastamme juuri nyt. Mainitsin aikaisemmin myös itse, että kännykkäkuvat ovatkin useimmille tänään kaikista tutuin valokuvan muoto. Asia saa kuitenkin heti vahvemman merkityksen, kun valokuvaan erikoistunut henkilö, tässä tapauksessa Heikka, toteaa samaa. Koska kännykkäkuvaamisesta on tullut osa elämäämme, miksi sitä ei sitten voisi jopa harrastaa. Luovaa kännykkäkuvausta -kurssin kuvauksessa ei varsinaisesti sanota, että mobiilikuvauksella on taito, jota kuuluisi osata. Se kuitenkin luo helposti vaikutelman, että se on juuri nyt ajankohtaista, luonnollista ja merkittävää ja siksi voisi olla hyvä kehittää omia kännykkäkuvaustaitoja.

Keväällä 2017 alkanut Ruokakuvia kännyköillä -kurssi on Valokuvataiteen museon uusi tuote heidän kurssivalikoimissaan.²⁵⁹ Kuten toistakin kännykkäkuvauskurssia, myös tätä järjestetään kerran kuukaudessa, lauantaisin museon tiloissa. Se on myös kestoltaan samanpituisen, kolme tuntia, mutta hinnaltaan kalliimpi kuin toinen kännykkäkuvauskurssi, 120 euroa. Kurssia ohjaa ruokatoimittaja, -bloggaaja ja -valokuvaaja Mari Moilanen. Kuten Heikka, myös Moilanen käyttää työssään hyväksi sosiaalista mediaa. Moilasella on kaksi eri Instagram-tiliä, @jotainmaukasta (4140 seuraajaa), joka on samannimisen ruokablogin oma tili sekä @mmoilanenphotography (382 seuraajaa), joka keskittyy henkilökohtaisesti Moilasan ottamiin valokuviin eri toimeksiantojen puitteissa. Molemmat tilit ovat hänellä siis oikeastaan ammatillisessa käytössä, mutta selvästi ruokablogin tili on herättänyt enemmän kiinnostusta. Siksi Moilanen on varmasti valittu nimenomaan ruokakuvauskurssin, eikä yleisesti valokuvaukskurssin vetäjäksi, vaikka hänellä varmasti olisikin sellaiseenkin tarvittavat taidot.

Kurssin järjestämiselle voi löytää selkeitä perusteita. Idea kurssille epäilemättä syntyi syksyllä 2016 järjestetyn Kokaten ja kuvaten -kurssin myötä. Yksi nuorille suunnatun kurssin ohjaajista oli itse Moilanen, joka toimii nyt ruokakännykkäkuvaus -kurssin vetäjänä. Kokaten ja kuvaten -kurssi huipentui loppunäyttelyyn, jossa esiteltiin kurssin aikana otettuja kuvia. Mahdollista kysyntää uudelle ruokakurssille kartoiteittiin mm. Moilasan pitämällä luennolla “Näin otetaan hyvä ruokakuva”, joka toimi Kokaten ja kuvaten -näyttelyn oheistapahtumana. Kuten todettu, museon toimenpiteiden, niin näyttelyiden kuin tapahtumien ja kurssien, täytyy olla harkittuja ratkaisuja ja suunniteltuja. Kokaten ja kuvaten -näyttelyn yhteydessä huomattiin muun yleisön olevan myös

²⁵⁹ Ruokakuvia kännyköillä –kurssikuvauksella, <https://holvi.com/shop/valokuvataiteenmuseo/product/7d943089eb39d4526b3118a57cca447a/>, 2.4.2017.

kiinnostuneita samanaiheisesta kurssista, joten sen järjestämiselle on saatu hyvä syy. Kurssi näyttäytyy myös osallistavalta toimenpiteeltä, sillä nimenomaan yleisön palautteeseen, tarpeisiin ja toiveisiin on sen myötä vastattu. Yleisö on siis saanut osallistua museon kehitystoimenpiteisiin.

Yhteistä molemmissa kursseissa on yksinkertaisesti se, että kuvausvälineinä käytetään mobiililaitteita. Kurseja kuitenkin yhdistää myös toinen selkeä tekijä. Molemmissa kännykkäkuvauskursseissa ohjaajina toimivat ammattilaisvalokuvaajat, jotka kummatkin ovat erikoistuneet mobiililaitteilla kuvaamiseen. Ammattilaisia, julkisuuden henkilöitä sekä muita auktoriteetteja käytetään usein muun muassa erilaisissa mainoksissa tuotteen lisäarvon ja vakuuttavuuden nostattamiseksi sekä yleisesti ihmisten huomion kiinnittämiseksi.²⁶⁰

Kurssikuvaukset itsessään ovat jo tavallaan mainos ja siksi niiden pitää herättää potentiaalisten osallistujien mielenkiinto. Vakuuttavuutta kurssin tärkeydelle luo jo museo itse kulttuurisena ja erityisesti valokuvaan erikoistuneena instituutiona. Tämän lisäksi lisäarvoa kurssille tuo valokuvaajan ammatissa toimiva henkilö, Iris Heikka, joka museon verkkosivujen mukaan on vieläpä “kännykuvauksen mestari”.²⁶¹ Kukapa ei haluaisi oppia mestarilta?

Ammattilaisvalokuvaajan hyödyntäminen opetustilanteissa on ilmeisesti koettu Valokuvataiteen museolla positiiviseksi jo aikaisemmin. Kännykkäkuvauskurssit eivät ole ensimmäisiä Valokuvataiteen museon kurseja, joissa ohjaajina toimivat ammattivalokuvaajat tai -taiteilijat. Valokuvaajat ovat ohjanneet museolla mm. lasten kesäleirejä. Myös Ruokakuvia kännyköillä -kurssin ohjaaja Moilanen on valokuvaaja, joka on erikoistunut valokuvaaja ja kirjoittaakin työkseen myös ruokablogia (Ks. Jotain maukasta²⁶²). Ruokakuvia kännykällä -kurssi on suhteessa selkeämmin tematisoitu verrattuna Luovaa kännykkäkuvausta -kurssiin. Tässä mielessä on kenties potentiaalisille kurssiosallistujille tärkeää, että kurssin ohjaa todella henkilö, joka on erikoistunut nimenomaan ruokakuvaukseen. Vaikutelma kurssin laadusta olisi aivan eri, jos kurssin ohjaajina toimisivat vain museon omat taidekasvattajat.

Kurssien laadukkuutta korostetaan siis kaksinkertaisesti. Valokuvaan keskittynyt museo kurssin järjestäjänä on yksi auktoriteetti, kurssien ohjaajat ovat toinen. Nämä vaikuttavat oletettavasti myös kurssien hintoihin. Kurssit saavat oletettavasti lisähintaa helposti riippuen siitä, kuka kurssin ohjaa. Luovaa kännykkäkuvausta -kurssin hinta on 90 euroa ja Ruokakuvia kännykällä -kurssin 120 euroa.

²⁶⁰ Gibbons, 2005. s. 135-136.

²⁶¹ Suomen valokuvataiteen museo, Ajankohtaista -palsta, <http://www.valokuvataiteenmuseo.fi/>, 2.4.2017.

²⁶² Jotain maukasta, <http://www.jotainmaukasta.fi/>, 2.4.2017.

Pääkaupunkiseudun kansalais- ja työväenopistojen järjestämä tavallinen digikuvauskurssi keväällä 2017 sisältää 36 opetustuntia ja kustantaa 52 euroa.²⁶³ Työväenopiston “Ruokakuvausta suurella sydämellä” -kurssi muistuttaa sisällöltään paljon Valokuvataiteen museon ruokakuvauskurssia, mutta poikkeaa kestoaltaan ja hinnaltaan radikaalisti. Koko päivän mittainen (kahdeksan tuntia) kustantaa osallistujalle vain 16 euroa.²⁶⁴ Yhtä lailla, työväenopiston kurssin ohjaajana toimii myös valokuvaajan ammatissa toimiva henkilö. Valokuvataiteen museon kurssihinnat tuntuvat suorastaan järjettömiltä näihin verrattuna, mutta silti ne vetävät osallistujia. Ajatus museoista laadukkuuden ja korkeatasoisen ohjelman tarjoajina ei selvästi siis ole kadonnut mihinkään.

Kännykkäkurssien hinnoittelussa on kuitenkin selvä ongelma. Herätin aikaisemmin kysymyksen, onko taidekasvatuksen alkuperäinen tarkoitus, kaikkien kansalaisten sivistäminen, unohtumassa, jos museot ovat entistä enemmän riippuvaisia maksavista asiakkaistaan? Valistusajatuksen ideologiana toimi erityisesti vähäosaisten kasvattaminen taiteen avulla. Museoiden taloudellinen ahdinko on aiheuttanut tilanteen, että lisätuloja pyritään saamaan mm. maksullisten kurssien avulla. Tästä on syytä kuitenkin huolestua, jos tämänkaltaista opetusta tarjotaan selvästi vain taloudellisesti hyvinvoiville henkilöille. Museot voivat saada tällä tavalla elitistisen leiman, joka voi pahimmillaan karkottaa tiettyjä museokävijöitä, sillä he, joilla ei ole varaa osallistua museon kursseille, menevät metsästäämään samankaltaisia vaihtoehtoja edullisemmin muilta tahoilta. Siksi mielestäni pitäisikin muistaa digitaalisaation luomat mahdollisuudet. Kuten todettu, kuvien jakaminen on olennainen osa mobiilivalokuvauskulttuuria. Koska kännykkäkuvauskursseilla käytetään älylaitteita, on niillä myös mahdollisuus jakaa kuvia sosiaalisessa mediassa, paikassa, jossa kaikilla muillakin kuin kurssin osallistujilla on mahdollisuus nähdä kuvia.

Toisin kuin Ruokakuvia kännykällä -kurssin kuvauksessa, Luovaa kännykkäkuvausta -kurssin esittelyssä mainitaan, että kuvat julkaistaan Instagramissa, mikäli osallistuja haluaa jakaa ne siellä. Kurssilla käytetään jopa omaa tunnustetta #luovatkännyt, jonka avulla on helppo löytää muidenkin kurssilaisten kuvia. Varsinaiselle kurssille osallistuminen yhdessä muiden kanssa takaa sosiaalisen tunnelman, mutta kuvien jakamisen myötä myös ihmisten kaipaama yhteisöllisyyden tunne kasvaa entisestään. Tunnisteen voivat löytää myös ne, jotka eivät syystä tai toisesta ole osallistuneet kurssille. Koen, että juuri tätä mahdollisuutta Valokuvataiteen museon kuuluisi myös jollain tapaa panostaa. Sen sijaan, että kurseja pyrittäisiin pelkästään myymään, pitäisi museon myös korostaa mahdollisuutta oppia teknologian välityksellä. Tämän takia kursseilla olisi syytäkin rohkaista

²⁶³ Ilmonet.fi, työväenopistojen kurssihaku, Digitaalisen kuvauksen perusteet B, <https://ilmonet.fi/#fi/search/cgt=958>, 28.3.17.

²⁶⁴ Ilmonet.fi, työväenopistojen kurssihaku, Ruokakuvausta suurella sydämellä, <https://ilmonet.fi/#fi/search/cgt=958>, 28.3.17.

kuvien jakamiseen. Kuvien katsominen on yhtä lailla osa taide- ja mediakasvatuksellisia tavoitteita kuin kuvien ottaminen. Instagramin ja kurssilla käytetyn tunnisteiden avulla kaikki muutkin aiheesta kiinnostuneet voivat saada kuvia katsomalla inspiraatiota myös omaan kuvaamiseen. Näin luodaan kaikille mahdollisuus oppia ja osallistua museon järjestämään toimintaan, vaikka henkilö ei olisikaan fyysisesti museossa kurssilaisten joukossa. Kuvien jakaminen tietenkin vaatii osallistujiltaan, että heillä on puhelimessaan Instagram valmiiksi asennettuna. Sovelluksen käyttöön perehtyminen ei myöskään kuulu Luovaa kännykkäkuvausta -kurssin sisältöön, joten kuvien jakamista ei voida vaatia osallistujilta, vaikka sitä suositellaan. Jakaminen voisi silti viedä oppimisen seuraavalle tasolle. Koska kuvien jakaminen on olennainen osa kännykkäkuvauskulttuuria, voidaan vain pohtia, miksi kurssilla ei opetella Instagramin alkeita. Nyt oletuksena on, että osallistujat jo osaavat käyttää sitä, vaikka se ei välttämättä olisikaan totuus. Kenties kurssien rajallinen aika ei anna mahdollisuutta Instagramin käytön opettamiseen.

Kännykän ollessa mukana lähes koko ajan ja sen takia hetkien tallentaminen on sen avulla yksinkertaista ja helppoa. Aikaisemmin pohdiskelin, kuinka valokuvauksen päämäärät ovat saaneet uusia muotoja kännykkäkuvausten takia. Luovaa kännykkäkuvausta -kurssin esittelyssä todetaan, että kännykän avulla voidaan tallentaa jopa elämän tärkeimpiä hetkiä. Voidaan siis todeta, että kännykkäkuvaus on kurssikuvausten perusteella saanut uuden suunnan. Aikaisemmin kännykällä kuvaamiseen suhtauduttiin niin, että elämän tärkeitä hetkiä, kuten juhlatilaisuuksia, ei koettu soveliaaksi tallettaa kännykkäkameroilla. Kenties kysymys kuuluu, mitä ihmiset kokevat tänään tärkeinä ikuistettavina hetkinä? Arjen kuvaamisesta ja sen jakamisesta on tullut trendikästä, siksi myös arkiset asiat ovat ihmisille tärkeämpiä kuin ennen. Jokapäiväisen elämän jakamisen suosioista tänään kertoo muun muassa erilaiset blogit sekä puhelinsovellus Snapchat, jossa hetkellisyys korostuu, sillä sovelluksella otetut kuvat katoavat palvelusta tietyn ajan kuluttua. Arjen kuvaamisen, jopa täysin tyhjämpäiväisten asioiden tallentamisen vaikuttivat voimakkaasti webkamerat, joiden myötä ihmiset alkoivat rakentamaan omaa identiteettiä erilaisissa nettiyhteisöissä.²⁶⁵

Kenties kuuluisin esimerkki tällaisesta tapauksesta on amerikkalainen Jennifer Ringley, joka käynnisti vuonna 1996 webkameransa lähettämällä live-kuvamateriaalia omasta elämästään ympäri vuorokauden koko maailmalle Internetin välityksellä.²⁶⁶ Webkameranähtävä oli päällä vuoteen 2003 asti. Tapaus osoitti, että yllättäen ihmisen tavallinen arki oli jotain kiinnostavaa, mutta ennen kaikkea jotain, mihin ihmiset kykenivät samaistumaan. Kun Ringley lauantai-iltana viikkasi

²⁶⁵ Salo, 2015, s. 280-281.

²⁶⁶ BBC News, 2016.

pyykkiä lähetyksessään, monet katsojat saattoivat tehdä samaa ja täten tunnistaa itsensä hänessä. Ringleyn webkamerälähetyksestä seurasi kipinä myös moniin tosi tv-ohjelmiin, kuten maailmankuuluun Big Brother -konseptiin, jossa seurattiin tavallisten ihmisten arkea suljetun talon sisällä.²⁶⁷ Arjen kuvaamisesta on tullut osoitetusti täysin normaalia, kiinnostavaa ja siihen epäilemättä kuuluu myös, kuten kännykkäkuvauskurssin kuvauksessa viitataan, elämän tärkeitä hetkiä. Näin myös kumoutuu väite, että kännykällä ei otettaisi enää kuvia säilyttääkseen muistoja, sillä mitä muutakaan arkisten hetkien tallentaminen on.

Myös toisen kurssin teemana on hyvin arkinen aihe, ruoka. Ruoka on noussut selvästi selfie-kuvien rinnalla yhdeksi suosituimmaksi kuvauskohteeksi. Ennen ruokakuvaus oli varsin marginaalinen osa valokuvausta ja niitä otettiin pääsääntöisesti vain kaupallisia ja dokumentaarisia tarkoituksia varten - mainoksiin, ruokalistoihin ja kokkauskirjoihin. Kuvien tarkoitus esimerkiksi reseptien yhteydessä oli pelkästään havainnollistaa ruoanlaittoprosessia.²⁶⁸ Viime vuosikymmenten aikana ruokakuvaus on alkanut kuitenkin kehittymään. On alettu esimerkiksi kiinnittämään enemmän huomiota siihen, miten asetelma, kuvakulma ja valo vaikuttavat ruoan houkuttelevuuteen. Ruokakuvauksesta on tullut niin trendikästä, että sille on kehittynyt jopa useita kuvaustyylejä. Creative Review mainitseekin artikkelissaan muutamia tyylejä, kuten “Mystic light” ja “Granny chic”.²⁶⁹ Eittämättä ruokakuvien uudenlainen houkuttelevuus ja visuaalinen estetiikka ovat vaikuttaneet siihen, että yhä useammat tavalliset ihmiset ovat kiinnostuneet ruoan kuvaamisesta.

Ruokakulttuuri yleisesti ottaen tuntuu kiinnostavan, mistä valtava ruokablogien, -ohjelmien sekä erilaisten ruokatapahtumien määrä kertoo. Myös ruoanlaittamisesta on tullut suosittu ja vartenotettava harrastus. Ruokakulttuuri on trendikäs aihe itsessään ja siksi sen kuvaaminenkin on sitä, oli kohteena sitten niin itse tehty kuin ravintolassa tilattu annos. Toisekseen asiaan on ehdottomasti vaikuttanut sosiaalinen media, kännykkäkamerat sekä nimenomaan se, että arkisten asioiden dokumentoinnista on tullut normaalia, osa arkea. Ruokakuvien ottamiseen suhtaudutaankin useimmiten päiväkirjanomaisesti.²⁷⁰ Niillä ei ole erityisempää tarkoitusta, ne yksinkertaisesti kertovat vain, mitä tänään on syöty. Toiseksi suureksi syyksi on osoittautunut, että omien aikaansaannosten tallentamisesta on tullut tärkeää. Tähän liittyy vahvasti myös sosiaalinen media ja mahdollisuus jakaa kuva muille näyttäen omat taitonsa.²⁷¹

²⁶⁷ BBC News, 2016.

²⁶⁸ Creative Review, 2017.

²⁶⁹ Creative Review, 2017.

²⁷⁰ Wasserman, 2011.

²⁷¹ Wasserman, 2011.

Koska ruokakuvaustrendi yleisesti kuitenkin kehittyy ja uusia tyylejä osoitetusti nousee alituisesti pinnalle, voidaan hyvin vetää johtopäätös, että laadukkaiden ruokakuvien ottaminen kiinnostaa yhä enemmän. Kännykkäkameran ollessa tänään se ensisijainen laite, joilla kuvia otetaan, on myös siksi sopivaa ja perusteltua käyttää kurssilla juuri niitä kuvien ottamiseen. Ruokakuvia kännykällä - kurssilla kohtaavat siis kaksi kiinnostavaa ja ajankohtaista ilmiötä.

Syy, miksi mobiilivalokuvaus pysyy pinnalla, johtuu osittain myös siitä, että siitä on muodostunut digitalisaation takia myös keskeinen taito. Kykyä ottaa hyviä, laadukkaita ja visuaalisesti miellyttäviä kuvia arvostetaan. Mobiilivalokuvauksen taitoa tarvitaan paljon monessa työpaikassa muun muassa erilaisten markkinointitoimenpiteiden toteuttamisen takia. Aikaisemmin kirjoitin Salon ajatuksista, kuinka valokuvauksen digitalisoituminen on aiheuttanut disruptiota ammattilaisvalokuvaajien ja valokuvien ammattilaisten suhteen. Digitalisaatio on suuri syy siihen, miksi esimerkiksi pitkän aikaan filmin kehittämällä liiketoimintaa ylläpitänyt Kodak joutui ongelmiin. Filmitoiminnan romahtamisen takia monet työpaikat ovat kadonneet, sillä enää ei tarvita muiden apua kuvien kehittämiseen.²⁷² Digitalisaatio on kuitenkin myös aiheuttanut vaatimuksen uudelle taidolle, kännykkävalokuvaamiselle. Valokuvataiteen museon kurssit ovatkin suunnattu harrastelijoiden lisäksi valokuvia työssään käyttäville yksityishenkilöille. Kännykkäkuvaamiseen toivotaan ideoita, joita voidaan hyödyntää mm. yritysten markkinointitoimenpiteissä, jotta he voisivat erottautua edukseen visuaalisuudellaan kaiken kuvahelinän joukosta.

Yritykset ja organisaatiot taas yllyttävät osaltaan harrastelijoita kännykkäkuvaamiseen, koska ovat ymmärtäneet mobiilikuvaustrendin luoman markkinaraon. Mitä enemmän esimerkiksi brändin nimeä viljellään sosiaalisessa mediassa, sitä enemmän se nostaa tunnettavuuttaan.²⁷³ Siksi yritykset esimerkiksi lanseeraavat kuvauskilpailuja, jossa ehtona osallistumiselle on kuvan jakaminen sosiaalisessa mediassa sekä brändin nimen mainitseminen kuvatekstissä esimerkiksi tunnisteiden avulla. Monet yritykset myös mielellään antavat tuotteitaan kokeiltavaksi mm. ruokabloggaajille ilmaiseksi, jotta he kirjoittaisivat ja kuvaisivat tuotteensa tavoittaakseen uudet potentiaaliset ostajat. Kännykkävalokuvaamisesta on kasvanut vahva osa liiketoimintaa ja kännykkäkuvista jopa maksetaan.²⁷⁴ Piiri pyörii ympyrää, eikä mobiilivalokuvaukselle näy loppua - se on tullut jäädäkseen.

²⁷² Salo, 2015, s. 251.

²⁷³ Wasserman, 2011.

²⁷⁴ Gray, 2012.

Kurssien valokuvauksellinen sisältö

Valokuvataiteen museon kännykkäkuvauskurssit ovat rakenteeltaan samankaltaisia. Molemmissa käydään ensin läpi alustavan presentaation avulla keskeisiä kuvaamiseen liittyviä asioita oletettavasti kuvallisten esimerkkien avulla, jonka jälkeen keskitytään kuvien ottamiseen. Painopiste on nimenomaan kuvausharjoitteissa, eikä niinkään kuvien katselussa, joka usein esimerkiksi on tärkeä osa Valokuvataiteen museon työpajoissa. Inspiraatiota ei haeta meneillään olevista näyttelyistä, sillä kurssit ovat täysin irrallista ohjelmaa eivätkä liity näyttelyihin millään tavalla, kuten mainitsin aikaisemminkin. Tämä on kuitenkin ovela keino saada kävijöitä, jotka eivät ole välttämättä kiinnostuneita senhetkisestä näyttelystä eivätkä vierailisi Valokuvataiteen museossa juuri esillä olevan taiteen takia.

Molemmissa kurssien oppimistavoitteiksi mainitaan yleisesti valokuvauksessa tarvittavia perusteita, kuten valaistus, rajaaminen ja sommittelu. Toisen kurssin ruokateeman takia kuvauksessa painotetaan hyvien ruokakuvien ottamista mobiililaitteilla, kun taas toisen kurssin tavoitteena on opetella kuinka kyseisillä laitteilla saadaan mahdollisimman hyviä kuvia. Kuitenkin päämääränä molemmissa on sama: miten yleisesti kännykällä tai muilla mobiililaitteilla saadaan otettua hyviä kuvia. Tämä lieneekin useilla yleinen ongelma. Mobiililaitteilla osataan käytännössä ottaa kuvia, mutta lopputuloksiin ei olla aina tyytyväisiä. Koska mobiililaitteiden kamerat ovat kehittyneet paljon, tiedetään, että laadullisesti hyvien kuvien ottaminen on varmempaa. Valokuvaukseen yleisesti kuitenkin liittyy juuri kurssikuvauksessakin mainitut muut osa-alueet. Valokuva on paljon tekijän käsissä. Mobiililaitteilla kuvaaminen on kuitenkin molempien kurssikuvausten mukaan täysin oma lajinsa, vaikka samoja hyvään valokuvaukseen liittyviä elementtejä tarvitaan siinäkin. Ruokakuvauskurssin kuvauksessa mainitaan, että kurssilla tavoitteena on oppia hahmottamaan kännykkäkameran erityislaatuiset ominaisuudet sen mahdollisuuksia unohtamatta. Itse väline, kännykkäkamera, on kuitenkin aivan erilainen kuin perinteisemmät kamerat. Tämän lisäksi mobiililaitteiden kameroihin liittyvät ominaisuudet voivat myös vaihdella valmistajan mukaan. Käytettävyys ja hyvien kuvien ottaminen helpottuu, mikäli osaa käyttää oman mobiililaitteensa kameran teknisiä ominaisuuksia. Kuvia osataan jo hyvin räpsiä mobiililaitteilla ja siksi hienosäädöt varmasti kiinnostavat, koska kuvista halutaan saada parempia.

Hyvän kännykkäkuvan ottamiseen kurssikuvausten mukaan liittyy myös jälkikäsitteily, joka useimmiten on osa tavallisessakin valokuvauksessa. Useimpien mobiililaitteiden kameran yhteydessä on omakin kuvankäsittelyohjelma. Ne voivat kuitenkin olla melko pelkistettyjä ja siksi

erityisesti kuvankäsittelyyn keskittyneitä sovelluksia kehitetään jatkuvasti. Taas kerran, Instagram, on ollut suuri vaikuttaja jälkikäsitteilybuumin nousuun. Sovelluksella saa yksinkertaisesti muutettua kuvaa lukuisten erilaisten suodattimien avulla niin mustavalkoiseksi kuin nostalgista filmikuvaa muistuttavaksi otokseksi. Voisi siis todeta, että jälkikäsitteily ja erilaisten suodattimien käyttäminen on perustavanlaatuisen osa tämän päivän kännykkäkuvauskulttuuria. Sen avulla keskinkertaisesta otoksestakin saa helposti paremman. Kuvankäsittely on kautta aikojen ollut kiistanalainen aihe. Se on aiheuttanut tietyllä tasolla skeptisyyttä kuvien aitouden suhteen erityisesti journalismissa, kuten aikaisemmin tekstissä mainitsinkin. Kuvankäsittelyohjelmat ovat varsin edistyksellisiä ja niiden avulla saadaan hiottua lopputulosta haluamansa näköiseksi, mikä ei välttämättä muistuta alkuperäistä kuvauskohdetta juuri ollenkaan. Jälkikäsitteilyn suhteen on varmasti syntynyt eri koulukuntia myös ammattivalokuvaajien keskuudessa.

Kännyköillä otetut näppäilykuvat pyrkivät useimmiten realistisen kuvan antamiseen. Koska kuitenkin kuvien muokkauksesta jälkikäteen on tullut myös kännykällä vaivatonta ja ennen kaikkea hauskaa, ei kännykkäkuvista voida puhua pelkästään näppäilykuvina. Valokuvataiteen museon molemmissa kurssikuvauksissa oppimistavoitteeksi mainitaan kuvien muokkaus tai mobiilisovellusten käyttäminen kuvien jälkikäsitteilyä varten. Erityisesti Ruokakuvausta kännykällä -kurssin esittelyssä mainitaan, että päämääränä on ymmärtää, mikä merkitys kuvan jälkikäsitteilyllä on. Näin ollen voidaan päätellä, että kännykkäkuvien käsittely jälkikäteen on jotain tälle lajille ominaista ja tärkeää. Jälkikäsitteily takaa hyvän tai ainakin paremman lopputuloksen, sillä se on jotain, millä voidaan tehostaa kuvan visuaalista estetiikkaa. Jälkikäsitellyistä kännykkäkuvista ei voida enää puhua näppäilykuvina, sillä kuvien valmiiksi saaminen ottaa suhteessa enemmän aikaa. Toisin kuin näppäilykuva, tällaista kännykkäkuvaa ei vaan oteta vaan se loppupeleissä tehdään. Kuvan tekeminen korostuukin nimenomaan ruokakuvien ottamisessa, sillä kuvattavan kohteen asetelma usein rakennetaan niin, että se näyttäisi kuvassa mahdollisimman houkuttelevalta. Kuvauksessa todetaankin, että kurssilla opitaan, mistä tekijöistä ja komponenteista onnistunut ruokakuva rakentuu. Perinne on vanha, onhan erilaisia sommitelmia asetelmia ikuistettu jo antiikin ajoista lähtien. Asetelmakuvaukseen käytettävät välineet vain muuttuvat. Toisaalta, kurssien tavoitteina ei olekaan varsinaisesti näppäilykuvien ottaminen. Päämääränä on enemmänkin oivaltaa, että kuvaamiseen voi ja kannattaa myös käyttää enemmän aikaa paremman lopputuloksen saavuttamiseen. Määrä ei aina korvaa laatua.

Ruokakuvauskurssin sisältö on konkreettinen. Kurssilla keskitytään ruoka- ja viinikuvauksen perusteisiin, kuten kuvauksessa todetaan. Kuvattavia kohteita ei tarvitse siis keksiä tai etsiä, toisin

kuin Luovaa kännykkäkuvausta -kurssilla. Kyseinen kurssi keskittyy enemmän perusteellisesti ja yleisesti mobiilikuvaukseen, vaikka molemmista kursseista löytyy paljon tavoitteisiin liittyviä yhtäläisyyksiä. Mitään yhtä ilmeistä teemaa tai kohdetta kurssikuvauksessa ei kuitenkaan mainita. Sen sijaan kurssin esittelyssä mainitaan esimerkki, mihin valokuvaaja ja kurssin ohjaaja Iris Heikka käyttää kännykkäkameraansa: tallentaakseen arkisia hetkiä. Aivan kuten edellä totesin, kurssin teemana tavallaan onkin siis arjesta löytyvien asioiden kuvaaminen. Tavoitteena on kuitenkin oppia, miten arjesta voi löytää inspiraatiota ja miten arkisista asioista saadaan mielenkiintoista kuvattavaa sekä katsomisen arvoista. Oletettavasti tämän takia kurssin nimi onkin Luovaa kännykkäkuvausta. Kurssilla pyritään kehittämään omaa luovuutta, jota voi hyödyntää täysin tavanomaistenkin aiheiden ikuistamisessa.

Luovaa kännykkäkuvausta -kurssissa on mielenkiintoista se, että kuvauksen mukaan kurssilla pohditaan “kännykkäkuvaukseen liittyviä tabuja”. Se, mitä nämä tabut ovat, on kuitenkin jätetty kertomatta. Oletettavasti yksi kännykkäkuvaukseen liittyvä arka aihe on ainakin yleisesti ollut se, voiko kännykkäkameroita pitää varteenotettavina kuvaamiseen tarkoitettuina välineinä. Keskustelu on keskittynyt paljon siihen, miten juuri kännykkävalokuvaaminen tuntuu olevan uhka valokuvaukselle (ks. esim. The Guardian, 13.12.2013²⁷⁵). Vaikka kuvia otetaan mobiililaitteiden takia nyt enemmän kuin koskaan, on kännykkäkuvaamista kritisoitu siitä, että se on aiheuttanut ikään kuin valokuvauksen inflaation. Toinen kiistelty aihealue, joka tosin osittain liittyy yllä olevaan, on se, voiko mobiililaitteilla tehdä valokuvataidetta. Siksi onkin vielä kiinnostavampaa, että Luovaa kännykkäkuvausta -kurssin sisältöön kuuluu “mobiilitaiteen” tekeminen. Käsitemä ei varmastikaan kuulu vielä kovinkaan monen sanavarastoon, mutta samalla tavalla kuin aikaisemmin kuvaamalla mobiilioppimisella, mobiilitaiteella viitataan otaksuttavasti siihen, että taiteen tekemiseen käytetään mobiililaitetta. Tässä tapauksessa se on älypuhelin tai tabletti. Voiko kännykällä ylipääntänsä tehdä taidetta? Onko se uhka valokuvataiteen kentälle? Valokuvataiteen museo on yrittänyt ottaa kantaa tähän jo aikaisemmin mm. juuri #snapshot- ja #phoneography -näyttelyiden avulla. Kun Valokuvataiteen museo kuitenkin käyttää tällaisia termejä, kuten mobiilitaite, se luo helposti auktoriteettiasemansa takia museokävijässä vahvan tuntemuksen siitä, että jotain tällaista on varmasti olemassa.

Kyseisistä näyttelyistä on jo kuitenkin aikaa ja näin parin vuoden jälkeen pahin pöly onkin jo kenties laskeutunut. Vaikka osa saattaa vieläkin suhtautua varautuneesti mobiililaitteilla tehtyyn

²⁷⁵ Jeffries, 2013.

taiteeseen, sen on myös todistettu olevan mahdollista ja hyväksyttävää. Siksi myöskään kännykkäkuvauskurssien järjestäminen yleisesti ei suinkaan ole museolta mitenkään shokeeraava tai yllättävä teko. Se on päinvastoin suotavaa ja tärkeää ja olisi kenties pitänyt tapahtua jo paljon aikaisemmin. Kännykkäkuvaus eri muotoineen on jo vähintäänkin normaalia, siksi kurssit tuntuvat osittain museon kannalta katsottuna myös riskittömältä toiminnalta. Sen sijasta, että museo toimisi suunnannäyttäjänä, pysykö se tahallaan askeleen jäljessä? Ehkä tämä kuitenkin taas kerran kertoo siitä, että museot ovat taloudellisissa vaikeuksissa. Vasta nyt aika tuntuu olevan sopiva kännykkäkuvauskurssien järjestämiseen, sillä kännykkäkuvaamisesta on tullut tarpeeksi yleistä ja kursseille saadaan varmasti maksavia osallistujia. Jopa silloinkin, kun tarkoituksena on tehdä kännyköillä taidetta, mihin ihmisten suhtautuminen on ollut osoitetusti jokseenkin vaihteleva. Yksinkertaisesti kännykkäkuvauksesta on tullut niin tavallista, hyväksyttyä ja normaalia, että kuvauskursseja voidaan suunnata myös enemmän taiteellisten päämäärien tavoittamiseen, jonka myötä kurssit tuntuvat kenties myös vetovoimaisimmilta kuin tuiki tavalliset kännykkäkuvauskurssit.

6.2. Päätelmät

Kännykkäkuvaaminen oikeastaan on vanha ilmiö, sillä lähes kaikki osaavat jo ottaa kuvia kännyköillään. Siksi nyt halutaan enemmän keskittyä kuvan estetiikkaan. Halutaan ottaa parempia, hienompia kuvia ja kehittää samalla omaa luovuutta. Varsinainen näppäilykuvaus on kenties katoamassa, koska kuvien ottamiseen keskitytään nyt enemmän. Tämä saattaa myös tietyllä tapaa vähentää kuvatulvan infernaalista kasvamista. Taidekasvatuksen kannalta koen kännykkäkuvauksen myös positiivisena asiana. Kännykkäkuvaus on uusi, helppo ja mutkaton keino tutustua valokuvauksen maailmaan. Ja mikä parasta, tarvittava väline siihen kulkee aina mukana. Kasvatuksellisessa mielessä kännykkäkuvauskursseissa taide- ja mediakasvatus fuusioituu luontevalla tavalla. Kursseilla opetellaan käyttämään mobiililaitteiden kameroita sekä tutustutaan kännykkävalokuvauksen perusteisiin. Tämän lisäksi kursseilla painotetaan, vaikka kuitenkin jokseenkin enemmän Luovaa kännykkäkuvausta –kurssilla, oman taiteilijuuden ja luovuuden löytämistä. Lisäksi kursseja voi pitää ensiaskeleena kohti mobiilioppimisen toteuttamista museossa. Kursseilla myös osittain muistetaan ottaa huomioon myös digitalisaatioon ja mobiililaitteiden käyttämiseen sekä kulttuuriin olennaisesti liittyvä mahdollisuus jakaa otettuja kuvia muiden nähtäväksi, mikä liittyy erityisesti mediakasvatuksen tavoitteisiin. Tämän avulla tutuksi tulevat myös erilaiset kanavat, joissa voi pelkästään tutustua erilaisiin kuvastoihin.

Kännykkäkuvauskursseille on ollut yleisön puolelta myös kysyntää. Kursseille on siis ollut yksinkertaisesti tarve ja niillä palvellaan tiettyä yleisöä. Ne ovat yleisötyötä silmällä pitäen myös uudenlainen keino houkutella uusia kävijöitä Valokuvataiteen museoon. Sellaisia, jotka eivät välttämättä ole kiinnostuneet museon ydintoiminnasta, näyttelyistä, mutta arvostavat kuitenkin museon asemaa kulttuurisena toimijana ja laadukkaan opetuksen tarjoajana. Kurssien korkea hinta on kuitenkin ristiriidassa yleisen valistusajatuksen kanssa, sillä nyt kursseille pääsevät osallistumaan vain ne, joilla niihin on varaa. Tilannetta ei olisi kuitenkaan mahdotonta muuttaa helpommin muidenkin ihmisten saavutettavaksi. Digitalisaation luomien jakamismahdollisuuksien avulla museo voisi yksinkertaisesti laajentaa kurssitoimintaansa museon fyysisten tilojen ulkopuolelle. Digitalisaatiota voisikin pitää avaimena taidekasvatuksen levittämiseen sekä parhaimmillaan eriarvoisuuden vähentämiseen.

7. Tulokset ja pohdintaa

Tutkimuksessani olen kartoittanut analyttisten viitekehysten avulla Suomen valokuvataiteen museon yleisötoimintaa. Tavoitteenani on ollut havainnollistaa yleisesti museon yleisötyötä kartoittamalla sen taustoja ymmärtääkseni paremmin museon kasvatuksellista nykytilaa. Tilannetta kuvaa Valokuvataiteen museon järjestämät kännykkäkuvauskurssit, joita myös tarkastelin tutkimuksessani tarkemmin. Olen tutkimuksessani pyrkinyt myös huomaamaan, miten digitalisaatio on vaikuttanut yleisötoimintaan ja analysoinut media- ja taidekasvatuksen risteymiä.

Suomen valokuvataiteen museon kännykkäkuvauskurssien järjestäminen kuuluu vahvasti yleisötyön strategiseen toimintaan ja siksi yleisötyön tavoitteita oli syytä tarkastella. Tämän päivän nouseva trendi museoiden yleisötyössä on erityisesti yleisön osallistaminen museon toimintaan. Tavoitteena on myös sitouttaa yleisöä erilaisin keinoin sekä lisätä museotoiminnan saavutettavuutta kaikin keinoin, jopa museon fyysisten tilojen ulkopuolelle.

Yleisötyön kenties suurin haaste on, miten tyydyttää ihmisten kasvava elämysten ja kokemusten jano. Pelkkä taide ei tunnu enää riittävän museoyleisölle vaan merkityksellisyyttä haetaan museolta kokonaisuudessaan yksilötasolta lähtien. Jokaisen yksilön palveleminen ei ole helppoa, sillä museon kannalta toimintaa on kannattavampaa suunnitella siten, että se sopii kaikille. On kuitenkin jo pitkään tiedostettu, että pelkät taidenäyttelyt eivät ole enää museoiden vahvimpia vetonauloja, eikä niillä saada tarpeeksi kävijöitä museoihin. Tilanne vaatii sen takia muita toimenpiteitä, sillä museoiden toiminta, aivan kuten monen muunkin organisaation, on pitkälti riippuvainen kävijöistä, asiakkaista ja yleisöstä. Siksi museoissa, kuten Suomen valokuvataiteen museossa, järjestetään mm. erilaisia tapahtumia, työpajoja ja kursseja. Tästä syystä myös kännykkäkuvauskurssien järjestäminen Valokuvataiteen museolla on jo osittain perusteltua. Ne ovat ohjelmaa sellaisille kävijöille, jotka kaipaavat museolta jotain muutakin palvelua kuin pelkän mahdollisuuden vierailla museon näyttelyssä.

Museoilla on kautta aikojen ollut velvoite toimia kansaa sivistävänä ja kasvatuksellisena tahona. Niiden tehtävänä on pysyä tietoisina yhteiskunnassa ja maailmassa tapahtuvista muutoksista sekä

auttaa kansalaisia sopeutumaan niihin. Digitalisaatio ja teknologia ovat vahva osa tätä päivää ja ne vaikuttavat alituisesti elämäämme. Ne ovatkin vaikuttaneet radikaalisti valokuvaamiseen, kun filmikameroista on siirrytty kännykkäkameroihin. Kännykkäkameroiden avulla kuvaamisesta on väkisin myös tullut osa lähes jokaisen elämää. Valokuvauksen digitalisoituminen ja kameroiden teknologinen kehitys liittyy vahvasti tietenkin myös Suomen valokuvataiteen museon toimintaan, sillä museo keskittyy kaiken valokuvakulttuurin ylläpitämiseen. Tämä on toinen ilmeinen syy kännykkäkuvauskurssien järjestämiseen. Digitalisaation takia kännykät ovat tänään se ensisijainen laite, jolla valokuvia otetaan ja siksi kännykkäkuvaamisen opettaminen on Valokuvataiteen museolta aiheellista kasvatuksellista toimintaa.

Teknologian kehitys on kuitenkin jatkuvaa ja äärimmäisen nopeaa, mikä luo eittämättä haasteita käytettävien välineiden suhteen. Tällä hetkellä Suomen valokuvataiteen museo ei voi tarjota kännykkäkuvauskursseille laitteita vaan osallistujat joutuvat käyttämään kuvaamiseen omia mobiililaitteitaan. Tämä on ero verrattuna museon muihin työpajoihin, joihin kyllä tarvittavat välineet tarjotaan. Kännykkäkurssit eivät tästä syystä ole täysin esteettömiä, sillä ei voida olettaa, että kaikilla olisi omaa mobiililaitetta. Koska teknologia kuitenkin kehittyy ripeällä tahdilla, museon ei välttämättä olisikaan täysin järkevää investoida laitteisiin, sillä uusia ja parempia laitteita tulee jatkuvasti markkinoille. Museon hankkimat kännykkäkamerat olisivat todennäköisesti jo hieman vanhoja muutaman vuoden sisällä. Onkin mielenkiintoista nähdä, mihin suuntaan Valokuvataiteen museon työpaja- ja kurssitoiminta kehittyy. Katoaako kenties välineiden käyttö työpajoissa hiljalleen vai voidaanko jo alkaa luottamaan yleisesti siihen, että kaikilta löytyy (kännykkä)kamera omasta takaa?

Laitteiden puutteella voidaan osittain selittää kuitenkin myös sitä, miksi Valokuvataiteen museolla yhä enemmän toteutetaan mediakasvatuksellisia hankkeita. Vaikka voisi kuvitella, että uusien teknologisten laitteiden käyttäminen on ehdoton osa mediakasvatusta, voidaan sitä kuitenkin toteuttaa hyvin ilman laitteitakin. Mediakasvatuksessa voidaan helposti käyttää esimerkiksi jo valmiiksi mediaa varten tuotettua materiaalia. Digitalisaation ansiosta museot voivat myös tarjota kasvatuksellisiin tarkoituksiin sopivaa aineistoa jopa museon ulkopuolella, Internetissä. Esimerkiksi Suomen valokuvataiteen museon verkkokokoelmia voi vapaasti käyttää opetusaineistona kouluissa, minkä avulla myös voidaan mahdollisesti oppia niin sanotusti kontekstien yli. Digitalisaatio on siis helpottanut taloudellisia kustannuksia, joita museon kasvatukselliset toimenpiteet muuten saattaisivat luoda. Mediakasvatuksen ja taidekasvatuksen välit ovat sikäli häilyvät, sillä digitalisaation ansiosta molempia voidaan yhtä lailla toteuttaa juuri esimerkiksi verkon välityksellä.

Tietyllä tapaa Internet ja digitalisaatio saattavat kuitenkin vaarantaa sen, että itse museossa ei enää varsinaisesti vierailta, koska museon materiaalin päästään kiinni verkon kautta helpommin ja edukkaammin. Museothan ovat kuitenkin ainutlaatuinen paikka nähdä nimenomaan taidetta. Siksi olennaiseksi huolenaiheeksi nousee, miten tämän päivän visuaalisessa maailmassa voidaan esimerkiksi oppia katsomaan valokuvataidetta ja erottamaan eri kuvastoja, kun erilaisia valokuvia voidaan nähdä sekoittuvan mm. erilaisissa verkkoympäristöissä?

Mediakasvatuksellisten toimintojen toteuttaminen on siis myös museolle edukkaampaa, koska niitä voidaan toteuttaa museon fyysisten tilojen ulkopuolella. Siksi Valokuvataiteen museon kasvatukselliset tavoitteet ovatkin muuttuneet enemmän mediakasvatukselliseen suuntaan. Taidekasvatuksessa ominaista on kuitenkin myös yhtäläillä taiteen tekeminen. Mediakasvatuksessa on toki yhtä lailla tärkeää päästä itse tuottamaan sisältöä mediamaailmaan, mutta kuten todettu, siihen voidaan käyttää monenlaisia materiaaleja ja elementtejä, sekä kuvia että tekstiä, jotka voivat olla jo olemassa olevia eikä siihen aina välttämättä tarvita laitteita. Kun kyseessä on kuitenkin valokuvaus, on välineiden eli kameroiden käyttäminen enemmän kuin olennaista. Täten on sanomattakin selvää, että Valokuvataiteen museon on tarjottava mahdollisuus myös valokuvaamiseen jollain tapaa, oli sitten käytettävä laite neulanreikäkamera tai kännykkäkamera. Uusien teknologisten laitteiden käyttäminen on lisäksi olennaista erityisesti mobiilioppimisessa, joka on tässä vaiheessa äärimmäisen tärkeä kasvatuksellinen ulottuvuus ja uskon, että erityisesti lähitulevaisuudessa sen merkitys kasvaa edelleen. Laitteita tulee koko ajan lisää ja niiden käyttöä on syytä opetella - miksipä ei siis esimerkiksi valokuvaamisen avulla.

Kuten todettu kännykkäkamerat kuuluvat nyt enemmän tai vähemmän kaikkien elämään vuonna 2017. On siis loogista, että museo järjestää kursseja, joilla kännykkäkuvaamista harjoitellaan ja jopa astetta vakavammalla otteella luoviin ja taiteellisiin tarkoituksiin. Resurssipula saattaa kuitenkin olla uhka taidekasvatukselle ja taiteen tekemiselle, sillä toistaiseksi museo ei voi tarjota kännykkäkurssiosallistujille sopivia laitteita kuvaamiseen. On myös kaikin puolin edullisempaa tarjota oppimismateriaalia verkon välityksellä. On kenties syytä pohtia, kannustaako tämä varsinaisesti taiteen tekemiseen ja valokuvauksen harrastamiseen. Tuleeko siitä vain varakkaiden harrastus? Tilanne korostuu erityisesti siksi, että Valokuvataiteen museon kännykkäkurssit ovat suhteellisen arvokkaita. Ei kuitenkaan pidä unohtaa, että samankaltaisia kursseja voi löytää muualta hieman edullisemmin.

Digitalisaatio yleisemmällä tasolla on lisännyt paljon uusia mahdollisuuksia ja ulottuvuuksia museoiden yleisötyötoiminnalle. Yleisö arvostaa mahdollisuutta päästä tavalla tai toisella osallistumaan museon toimintaan. Muun muassa digitalisaatioon sekä olennaisesti myös valokuvaamiseen liittyvä mahdollisuus jakaa kuvia älylaitteiden kautta sosiaaliseen mediaan ja Internetiin on yksi keino saada kontaktia museokävijöihin, niin vanhoihin kuin potentiaalisesti uusiin kävijöihin. Osallistaminen museon toimintaan sekä yleisön kanssa kommunikointi käy helposti jopa silloinkin, kun museo on suljettuna esimerkiksi uusien näyttelyn rakennusaikoina. Näin museo voi silti ilahduttaa yleisöään olemalla aktiivinen ja tarjoamalla palveluitaan verkkomaailmassa. Myös Valokuvataiteen museon kännykkäkursseille osallistuvat saattavat jakaa kursseilla ottamiaan kuviaan sosiaalisessa mediassa, josta voi hyötyä erityisesti myös ne, joilla ei ole mahdollisuutta osallistua museon kurssille.

Myös valokuvakulttuuri on tietyllä tapaa rikastunut digitalisaation ansiosta, vaikka huolena on ollut kasvava kuvatulva ja sen mahdollinen vaikutus valokuvan arvon laskemiseen. On totta, että kamerakännyköiden ja mobiililaitteiden yleistymisen onkin vaikuttanut merkittävästi valokuvaamiseen. Kännykkäkuvaamisesta on tullut jokapäiväistä ja se on kaikkien harrastus. Useimmat varmasti osaavatkin siis ottaa kännykällään kuvan, sillä se onnistuu yksinkertaisesti nappia painamalla. Se, miten ja mitä kuvataan on kuitenkin aikojen saatossa muuttunut. Kännykkäkamerat olivat alkujaan melko huonolaatuisia ja niillä otettuja kuvia käytettiin ensisijaisesti kommunikointiin, viestimiseen sekä läsnäolon välittämiseen fyysisestä etäisyydestä huolimatta. Kuvien ei ollut tarkoitus olla visuaalisia mestariteoksia, eikä niitä ollut tarkoitus säilyttää muistoina, toisin kuin tavallisilla kameroilla otettuja kuvia. Kyse oli enemmänkin hetken mielijohteesta ja tilanteen tallentamisesta, juuri siitä, mistä näppäilykuvakulttuurissa on kysymys. Kuvia siis kirjaimellisesti räpsittiin missä vain, milloin vain.

Älylaitteiden kamerat ovat tänään kuitenkin aivan eri asia kuin niiden edeltäjät aikoinaan. Teknologian kehitys on aiheuttanut sen, että kännykkäkameroilla voi ottaa oikeasti laadukkaita ja hyviä valokuvia. Tämä on mielestäni vaikuttanut myös siihen, että ihmiset ovat entistä enemmän kiinnostuneita siitä, miltä kuvat näyttävät ja mitä valokuvalla halutaan varsinaisesti kertoa. Kuvan varsinaisesta laadusta on tullut merkityksellisempää kuin aiemmin. Kuvien ottamiseen kännykkäkameralla keskitytään aiempaa enemmän. Kuvan rajausta, motiivia ja kohteen asetelmaa mietitään tarkemmin, eikä tällöin voida enää puhua varsinaisesti näppäilykuvaamisesta. Kännykkäkameroiden laadukkuus on eittämättä vaikuttanut valokuvaustavan muutokseen, sillä on huomattu, että niillä voidaan saada korkealaatuisia kuvia. Toinen syy tähän on myös varmasti

erilaiset sosiaalisen median alustat ja valokuvien julkaisuun keskittyneet mobiilisovellukset, kuten Instagram.

Monien ammattivalokuvaajienkin suosimasta sovelluksesta on helppoa ja hauskaa löytää visuaalisesti ja esteettisesti kiinnostavaa sisältöä. Sovelluksessa nähdystä kuvista on helppo löytää ideoita ja inspiraatiota myös omaan kuvaamiseen. Julkaiseminen alustoilla myös aiheuttaa tietynlaista painetta, sillä sovelluksessa on olennaista, että muut käyttäjät tykkäävät kuvista. Näin ollen on myös ymmärrettävää, miksi kuvan ottamiseen ja jälkikäsitteilyyn panostetaan nyt enemmän: kuvilla halutaan kerätä tykkäyksiä, saada suosiota ja kiinnittää muiden huomio. Kaikesta tästä johtuen onkin ymmärrettävää, miksi Suomen valokuvataiteen museon kännykkäkuvauskurssit ovat suosittuja ja minkä takia niitä on ollutkin tärkeä järjestää. Kun valokuvaukseen keskittynyt kulttuurinen instituutio tarjoaa kännykkäkuvauskursseja vieläpä nimenomaan kännykkäkuvaukseen erikoistuneiden valokuvaajien ohjaamina, voi osallistuja kenties olettaa saavansa sieltä parhaimmat vinkit kännykkäkuvaamisen, joiden avulla myös tykkäyksien määrät sosiaalisen median alustoilla kasvavat. Tämän takia myös kyseenomaiset kurssit kiinnostavat mitä luultavammin juurikin kännykkäkameroista työssään käyttäviä henkilöitä. Yritysten suosiota, tunnettavuutta ja näkyvyyttä halutaan kasvattaa sosiaalisessa mediassa visuaalisesti houkuttelevilla sisällöillä.

Erilaiset sosiaalisen median alustat ja kuvanjulkaisupalvelut ovat myös oletettavasti syy siihen, miksi Valokuvataiteen museon kasvatukselliset tavoitteet ovat siirtyneet enemmän mediakasvatuksen puolelle. Valokuvat ovat luontainen osa mediaympäristöä. Kännykällä kuvaaminen pelkästään omaa käyttöä varten on harvinaistunut. Kuvien julkaisu muiden nähtäväksi on yhtä tärkeää. Julkaisemalla kuvia sosiaalisessa mediassa, voivat ne herättää myös muissa samaistumisen ja yhteenkuuluvuuden tunteita sekä kasvattaa yhteisöllisyyttä, mikä onkin yksi sosiaalisen median tarkoituksista. Se, missä Valokuvataiteen museo voikin auttaa, on nimenomaan se, minkälaista kuvamateriaalia sosiaalisessa mediassa kannattaa julkaista ja miten se tapahtuu. Tähän museo myös varmasti pyrkii mm. juuri kännykkäkuvauskurssien avulla.

Koska kuvaaminen kännykällä on jokapäiväistä, kuvauskohteina useimmiten ovatkin juuri perin arkiset aiheet. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kuvia kuuluisi ottaa arkiseen ja keskivertaiseen tyyliin näppäillen. Vaatimattomasta ja varsin mitäänsanomattomasta asiasta voi saada mielenkiintoisen katsottavan, kun oppii ymmärtämään valokuvauksen tärkeimpiä ominaisuuksia. Laitteet ovat vaihtuneet ja visuaalinen kulttuuri on täten myös muuttunut uusien laitteiden myötä. Uudet asiat, kuten kuvien jälkikäsitteily ja kuvien lukuisat erilaiset julkaisualustat, ovat tulleet

välttämättömiksi osiksi koko valokuvauskulttuuria. Silti tuntuu kuin Suomen valokuvataiteen museon kännykkäkuvauskursseilla palattaisiin tavallaan takaisin lähtöruutuun, valokuvauksen syvimpään essenssiin - miltä maailma näyttää linssin, tai tänä päivänä, ruudun läpi katsottuna.

Kuten tutkimuksessani osoitin, tilanne teknologian ja digitalisaation suhteen on äärimmäisen nopeasti liikkuvaa ja kehittyvää. Siksi on tärkeää muistaa, että tilanne Suomen valokuvataiteen museon kännykkäkuvauskurssien suhteen voi olla jo hyvinkin pian täysin erilainen. Koen kuitenkin tärkeäksi, että ilmiötä, miten digitalisaatio vaikuttaa museoiden toimintaan, tutkitaan vastaisuudessakin. On myös muistettava, että tutkimani tapaus on vain yksi esimerkki ilmiöstä, eikä sen takia tekemäni tulokset ole yleistettäviä. Samankaltainen tapaus esimerkiksi jossain muussa museossa saattaa näyttäytyä aivan erilaiselta, koska siihen vaikuttavat kulttuuriset olosuhteet ja muut erilaiset yhteiskunnalliset tekijät. Tämäntyyppisten tutkimuksien avulla voimme kuitenkin paremmin ymmärtää jatkossa, miten mm. erilaiset olosuhteet ovat vaikuttaneet visuaaliseen kulttuurihistoriaamme. Lisäksi se voi edesauttaa niin uusien taide- kuin mediakasvatuksellisten menetelmien kehittämisessä sekä parhaimmillaan niiden yhdistämisessä luontevalla tavalla. Siksi tutkimusta tarvitaan edelleen.

8. Lähteet ja kirjallisuus

Painetut lähteet:

Becker, Karin. *Valokuva näyttökulttuurin aikakaudella*. Teoksessa Lehmuskallio, Asko, Rastenberger, Anna-Kaisa (toim.). *Snapshot: kamerat keskuudessamme = Snapshot : cameras amongst us*. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museo 2014.

Berger, John. *Näkemisen tavat*, Helsinki: Love kirjat 1991.

Bourke, Marie. *Public Engagement Means Active Participation: Museums in the age of a Participation Culture*. Julkaisussa Haapalainen, Riikka, Jokela, Janna, Niemi, Sanna-Mari, Perälä, Anna (toim.). *New Approaches NOW – From Museum Education to Audience Engagement*. Helsinki: Museopedagoginen yhdistys Pedaali Ry 2016.

Dutton, Dennis. *The Art Instinct: Beauty, Pleasure & Human evolution*. New York: Bloomsbury Press 2009.

Gadamer, Hans-Georg. *Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa*, Tampere: Vastapaino 2004.

Gardner, Howard, Davis, Katie. *The App Generation – How today's youth navigate identity, intimacy and imagination in a digital world*, New Haven and London, Yale University Press 2013.

Gibbons, Joan. *Art and advertising*. London: I.B. Tauris 2005.

Haapalainen, Riikka. *Kävijästä käyttäjäksi – museopedagogian digitaalinen ulottuvuus*. Teoksessa Levanto, Marjatta, Pettersson, Susanna (toim.). *Valistus, museopedagogiikka, oppiminen: Taidemuseo kohtaa yleisönsä*. Hämeenlinna: Taidemuseoalan kehittämissyksikkö Kehys/Valtion taidemuseo 2004.

Heikka, Elina, Rastenberger, Anna-Kaisa. *Parasta, mitä on tapahtunut: Snapshot-kulttuuri ja -estetiikka valokuvataiteessa*. Teoksessa Lehmuskallio, Asko, Rastenberger, Anna-Kaisa (toim.). *Snapshot: kamerat keskuudessamme = Snapshot : cameras amongst us*. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museo 2014.

Hug, Theo. *Museum Education and Mobile for Museums: Conceptual Considerations Between Old Issues and New Challenges*. Teoksessa Katz, James E., LaBar, Wayne, Lynch, Ellen (toim.). *Creativity and Technology - Social Media, Mobiles and Museums*, Edinburgh: MuseumsEtc cop. 2011.

- Huhtanen, Emmi (toim.). *Lasten mediamaailma pähkinänkuoressa*. Mediakasvatusseuran julkaisuja 5/2016. Mediakasvatusseura 2016.
- Itkonen, Satu. *Mitä näemme kun katsomme kuvaa? – Osallisuutta ja uusia näkökulmia VTS-menetelmällä*. Teoksessa Prusskij, Christa, Salmio, Tiina (toim.). *Kuvien tarinat - artikkelieita ja tehtäviä lapsen oikeuksien näkökulmasta*. Helsinki: Plan Suomi Säätiö 2015.
- Jarrigeon, Anne. *Images in Mobile Use: A New "Middle-brow Art"?* Teoksessa Von Pape, Thilo, Martin, Corinne. *Images in Mobile Communication: New Content, New Uses, New Perspectives*. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften: 2012
- Jenkins, Henry. *Convergence culture: where old and new media collide*. New York: New York University Press 2006.
- Jokela, Janna. *Foreword*. Julkaisussa Haapalainen, Riikka, Jokela, Janna, Niemi, Sanna-Mari, Perälä, Anna (toim.). *New Approaches NOW – From Museum Education to Audience Engagement*. Helsinki: Museopedagoginen yhdistys Pedaali Ry 2016.
- Katz, James E., Appel, Lora, Lynch, Ellen. *Conclusion*. Teoksessa Katz, James E., LaBar, Wayne, Lynch, Ellen (toim.). *Creativity and Technology - Social Media, Mobiles and Museums*. Edinburgh: MuseumsEtc cop. 2011
- Kiiski Kataja, Elina. *Megatrendit 2016: Tulevaisuus tapahtuu nyt*. Sitra: 2016
- Kinanen, Pauliina (toim.). *Museot ja mediakasvatus*. Suomen museoliiton julkaisuja 68, Suomen museoliitto 2015.
- Knight, Brooke A. *Performative Pictures: Camera phones at the Ready*. Teoksessa Wise, J. Macgregor, Koskela, Hille. *New Visualities, New Technologies : The New Ecstasy of Communication*. Farnham, Surrey, England: Routledge 2012.
- Korhonen, Teemu. *Lapset median kuluttajista median käyttäjiksi*. Teoksessa Prusskij, Christa, Salmio, Tiina (toim.). *Kuvien tarinat - artikkelieita ja tehtäviä lapsen oikeuksien näkökulmasta*. Helsinki: Plan Suomi Säätiö 2015.
- LaBar, Wayne. *Introduction*. Teoksessa Katz, James E., LaBar, Wayne, Lynch, Ellen (toim.). *Creativity and Technology - Social Media, Mobiles and Museums*. Edinburgh: MuseumsEtc cop. 2011.
- Laine, Markus, Bamberg, Jarkko, Jokinen, Pekka. *Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria*. Teoksessa Laine, Markus, Bamberg, Jarkko, Jokinen, Pekka (toim.). *Tapaustutkimuksen taito*. Helsinki: Gaudeamus, Helsinki University Press 2007.
- Lehmuksallio, Asko. *Kamerat keskuudessamme. Miksi ihmiset valokuvaavat?* Teoksessa Lehmuksallio, Asko, Rastenberger, Anna-Kaisa (toim.). *Snapshot: kamerat keskuudessamme = Snapshot : cameras amongst us*. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museo 2014.
- Leino, Helena. *Yleinen ongelma - yksi tapaus*. Teoksessa Laine, Markus, Bamberg, Jarkko, Jokinen, Pekka (toim.). *Tapaustutkimuksen taito*. Helsinki: Gaudeamus, Helsinki University Press 2007.

Levanto, Marjatta. *Temppeleissä ja toreilla – oppimisesta taidemuseossa*. Teoksessa Levanto, Marjatta, Pettersson, Susanna (toim.). Valistus, museopedagogiikka, oppiminen: Taidemuseo kohtaa yleisönsä. Hämeenlinna: Taidemuseoalan kehittämissyksikkö Kehys/Valtion taidemuseo 2004.

MacEntee, Katie, Mitchell, Claudia. *Lost and Found in Translation: Participatory Analysis and Working With Collections of Drawings*. Teoksessa Theron, Linda, Mitchell, Claudia, Smith, Ann, Stuart, Jean (toim.). *Picturing Research – Drawing as Visual Methodology*. Rotterdam, Boston, Taipei: Sense Publishers 2011.

Makkonen, Pekka. *Camera Pixela: ammattilaisten näkemyksiä valokuvauksen digitalisoitumisesta*. Helsinki: Musta Taide, Suomen valokuvataiteen museo 2010

Malmsten, Annukka. *Rajaaminen*. Teoksessa Laine, Markus, Bamberg, Jarkko, Jokinen, Pekka (toim.). *Tapaustutkimuksen taito*. Helsinki: Gaudeamus, Helsinki University Press 2007.

Mitra, Ananda, *Mapping Narbs*. Teoksessa Wise, J. Macgregor, Koskela, Hille (toim.). *New visualities, new technologies : the new ecstasy of communication*. Farnham, Surrey, England; Burlington, VT: Ashgate cop. 2012.

Nurmela, Satu. *Future visions of adult education centers: SoMe times?* Turku: University of Turku, 2011.

Othman, Erica. *Museon sydämessä – ajatuksia työpajatyöskentelystä taidemuseossa*. Teoksessa Levanto, Marjatta, Pettersson, Susanna (toim.). Valistus, museopedagogiikka, oppiminen: Taidemuseo kohtaa yleisönsä. Hämeenlinna: Taidemuseoalan kehittämissyksikkö Kehys/Valtion taidemuseo 2004.

Pekarik, Andrew J., *The Spirit of St. Louis*. In ”Curator: The Museum Journal” vol. 45, no. 3. July 2002, s. 179-182.

Pekarik, Andrew J. *Feeling or Learning?* In ”Curator: The Museum Journal” vol. 45, no. 4, Oct. 2002, s. 262-264.

Pettersson, Susanna, Levanto, Marjatta. *Taide kohtaa yleisönsä*. Teoksessa Levanto, Marjatta, Pettersson, Susanna (toim.). Valistus, museopedagogiikka, oppiminen: Taidemuseo kohtaa yleisönsä. Hämeenlinna: Taidemuseoalan kehittämissyksikkö Kehys/Valtion taidemuseo 2004.

Pettersson, Susanna. *Museo, monitaide-keskus, mielentila – taiteiden toiminta museossa*. Teoksessa Levanto, Marjatta, Pettersson, Susanna (toim.). Valistus, museopedagogiikka, oppiminen: Taidemuseo kohtaa yleisönsä. Hämeenlinna: Taidemuseoalan kehittämissyksikkö Kehys/Valtion taidemuseo 2004.

Peuhkuri, Timo. *Teoria ja yleistämisen kriteerit*. Teoksessa Laine, Markus, Bamberg, Jarkko, Jokinen, Pekka (toim.). *Tapaustutkimuksen taito*. Helsinki: Gaudeamus, Helsinki University Press 2007.

Pesonen, Juha. *Näppäilykuva sai siivet : kamerapuhelin valokuvan merkityksien muuttajana*. Helsinki: Helsingin yliopisto 2005.

- Porola, Laura. *#vainmuseojutut - Tapaustutkimus Instagramista Suomen valokuvataiteen museon osallistavan yleisötyön välineenä*. Helsinki: Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu 2015.
- Prusskij, Christa. *Visuaalinen lukutaito on avain maailmaan*. Teoksessa Prusskij, Christa, Salmio, Tiina (toim.). *Kuvien tarinat - artikkelieita ja tehtäviä lapsen oikeuksien näkökulmasta*. Helsinki: Plan Suomi Säätiö 2015.
- Rantavuo, Heli. *Connecting Photos: A Qualitative Study of Cameraphone Photo Use*. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu 2008.
- Rastenberger, Anna-Kaisa. *Ihan erityinen paikka kuville – ja katsojille*. Teoksessa Itkonen, Satu, Nurmi, Hanna, Rahja, Rauna, Salmio, Tiina, Venäläinen, Päivi (toim.). *Lapset kriisien kuvissa. Media- ja taidekasvatusopas*. Helsinki: Plan Suomi Säätiö 2014.
- Rastenberger, Anna-Kaisa. *Entä sitten? Ja ihmiset jatkavat valokuvaamista...* Teoksessa Lehmuskallio, Asko, Rastenberger, Anna-Kaisa (toim.). *Snapshot: kamerat keskuudessamme = Snapshot : cameras amongst us*. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museo 2014
- Rivière, Caroline. *Mobile Camera Phones: A New Form of “Being Together” in Daily Interpersonal Communication*. Julkaisussa R. Ling & P. E. Pedersen (toim.). *Mobile Communications: Re-negotiation of the Social Sphere* (pp. 167-185). London: Springer 2005.
- Salo, Merja. *Jokapaikan valokuva: suomalaisen valokuvauksen digitalisoituminen 1992-2015*. Helsinki: Aalto Arts Books, Musta Taide 2015.
- Sarvas, Risto. *Vähemmän kuvia, enemmän metatietoa: Näppäilykuvan tarina digiaikana*. Teoksessa Lehmuskallio, Asko, Rastenberger, Anna-Kaisa (toim.). *Snapshot: kamerat keskuudessamme = Snapshot : cameras amongst us*. Helsinki: Suomen valokuvataiteen museo 2014
- Salovaara, Sari. *Hyvä museo on saavutettava museo*. Teoksessa Levanto, Marjatta, Pettersson, Susanna (toim.). *Valistus, museopedagogiikka, oppiminen: Taidemuseo kohtaa yleisönsä*. Hämeenlinna: Taidemuseoalan kehittämissyyskikkö Kehys/Valtion taidemuseo 2004.
- Suoninen, Annikka. *Lasten mediankäytöt vanhempien kertomina*. Teoksessa Kotilainen, Sirkka (toim.). *Lasten mediabarometri : 0-8-vuotiaiden lasten mediankäyttö Suomessa*. Mediakasvatusseura ry. 2011.
- Villi, Mikko. *Visual mobile communication : camera phone photo messages as ritual communicat.on and mediated presence*. Helsinki: Aalto-yliopiston taideteollinen korkeakoulu 2010.
- Von Pape, Thilo, Martin, Corinne. *Introduction*. Teoksessa Von Pape, Thilo, Martin, Corinne (toim.). *Images in Mobile Communication: New Content, New Uses, New Perspectives*. Wiesbaden : VS Verlag für Sozialwissenschaften: 2012.
- Yenawine, Philip. *Visual Thinking Strategies: Using Art to Deepen Learning Across School Disciplines*. Cambridge (Mass.) : Harvard Education Press cop. 2013.

Yenawine, Philip. *Thoughts on Visual Literacy*. Published in Flood, James, Heath Brice, Shriley, Lapp, Diane (toim.). *Handbook of Research on Teaching Literacy through the Communicative and Visual Arts*. Macmillan Library Reference 1997.

Zimmerman, Timohty D. *Mobile Devices for Promoting Museum Learning*. Teoksessa Katz, James E., LaBar, Wayne, Lynch, Ellen (toim.). *Creativity and Technology - Social Media, Mobiles and Museums*. Edinburgh: MuseumsEtc cop. 2011.

Digitaaliset lühteet:

Arts Council of England, *Audience development, marketing and Grants for the Arts*, http://www.artscouncil.org.uk/sites/default/files/download-file/Audience_development_and_marketing_and_Grants_for_the_Arts_Jan2016.pdf, 2016.

BBC News. *Jennicam: The first woman to stream her life on Internet*. <http://www.bbc.com/news/magazine-37681006>. 2016.

BusinessDictionary, <http://www.businessdictionary.com/definition/digitalization.html>, 2.3.2017.

Chang, Charis. *Could Amalia Ulman have produced the first Instagram 'masterpiece'?* <http://www.news.com.au/technology/online/social/could-amalia-ulman-have-produced-the-first-instagram-masterpiece/news-story/366f6dc00db28a46cfe6ca3870d928cc>. news.com.au 2016.

Creative Review. *Trends in modern food photography*. <https://www.creativereview.co.uk/trends-modern-food-photography/>. 2017.

Gray, Richard. *The rise of mobile phone photography*. <https://www.theguardian.com/artanddesign/2012/nov/16/mobile-photography-richard-gray>. The Guardian 2012.

Helsingin Sanomat. *Mediakasvatus on entistä tärkeämpää*. <http://www.hs.fi/paivanlehti/31012017/art-2000005067069.html>. 2017.

IGI-Global, <http://www.igi-global.com/dictionary/digitalization/7748>, 6.2.2017.

Instagram, Legal terms, <https://instagram.com/about/legal/terms/>, 17.5.2016.

Instagram, Faq, <https://www.instagram.com/about/faq/>, 7.2.17

Jeffries, Stuart. *The death of photography: are camera phones destroying an artform?* <https://www.theguardian.com/artanddesign/2013/dec/13/death-of-photography-camera-phones>. The Guardian 2013.

Kansallisgalleria, tutkimukset ja selvitykset, <http://www.kansallisgalleria.fi/julkaisut-verkossa/tutkimukset-ja-selvitykset/>, 20.1.2017.

Kiasma, Ernesto Neto, <http://www.kiasma.fi/nayttelyt-ja-ohjelmisto/ernesto-neto/>, 14.2.2017.

Laituri, Instawalk: Valokuvakävely Lapinlahden sairaalan puistoon, <http://laituri.hel.fi/tapahtumat/118>, 13.3.2017.

Museopedagoginen yhdistys Pedaali Ry, uusi verkkojulkaisu museoiden yleisötyöstä, <http://pedaali.fi/fi/uutiset/uusi-verkkojulkaisu-museoiden-yleis-ty-st>, 23.1.2016.

Moilanen, Tuula. *Kännykkäkuvaajat pilaavat muiden elämykset*, <http://www.hs.fi/metro/kolumnit/art-2000005071645.html>. HS Metro 2017.

Pankka, Ida-Maria, Pakarinen, Marja, Rasi, Päivi. *Mediakasvatusta tarvitaan kaiken ikää*. <http://www.hs.fi/mielipide/art-2000005076091.html>. Helsingin Sanomat 2017.

Remiksi-työpaja, <http://www.remiksi.net/>, 16.11.2015.

Suomen museoliitto, Museot ja mediakasvatus, <http://www.museoliitto.fi/museotjamediakasvatus>, 13.3.2017.

Suomen valokuvataiteen museo, #snapshot-näyttely, <http://www.valokuvataiteenmuseo.fi/fi/nayttelyt/menneet-naeyttelyt/event/221---snapshot-2182014-1812015>, 14.2.2017.

Suomen valokuvataiteen museo, #phoenography-näyttely, <http://www.valokuvataiteenmuseo.fi/fi/ohjelmisto/photofuss/11041>, 14.2.2017.

Suomen valokuvataiteen museo, Fotokela, <http://www.fmp.fi/fotokela/>, 25.1.2017.

Suomen valokuvataiteen museo, Muotokuvatyöpaja, <http://www.valokuvataiteenmuseo.fi/fi/ohjelmisto/tyopajat#muotokuva-voi-olla-muutakin-kuin-selfie>, 13.3.2017.

Suomen valokuvataiteen museo, Pimiö – Darkroom -näyttely, <http://www.valokuvataiteenmuseo.fi/fi/nayttelyt/menneet-naeyttelyt/event/235---pimioe-darkroom->, 13.2.2017.

Suomen valokuvataiteen museo. *Pimiö – Darkroom, sanasto*. http://www.valokuvataiteenmuseo.fi/images/stories/2015-syksy/PIMIO-DARKROOM/pimio_sanasto_su_mv_02092015.pdf, 2015.

Suomen valokuvataiteen museo, Tulkintoja ja tietoa –hanke, <http://www.valokuvataiteenmuseo.fi/fi/kouluille/tulkintoja-ja-tietoa-hanke>, 25.1.2017.

Suomen valokuvataiteen museo, tehtävämateriaalit, <http://www.valokuvataiteenmuseo.fi/fi/kouluille/tehtaevaemateriaalit>, 30.1.2017.

Suomen Valtiovarainministeriö, digitalisaatio, <http://vm.fi/digitalisaatio>, 2.3.2017.

Wasserman, Todd. *What's Behind the Food Photography Trend? [INFOGRAPHIC]*. <http://mashable.com/2011/05/09/foodtoography-infographic/#8yobS5RBRmqV>. Mashable 2011.